

Universiteit Utrecht

GRAMMATICALE VERSCHILLEN

TUSSEN HET NEDERLANDS

EN HET RUSSISCH

Handleiding Russisch voor NT2-docenten

Naam: Anastasiya Polozun
Studentnummer: 3167127
Taal, Mens & Maatschappij
Begeleider: Dr. E.P.M. Boef
Tweede lezer: Dr. J.M. Nortier
April 2015

Voorwoord

Deze scriptie is het sluitstuk van mijn studie aan de Universiteit Utrecht. Tijdens mijn bachelor Nederlands heb ik een voorliefde gekregen voor taalkunde en daarom heb ik gekozen voor de taalkundige masteropleiding *Taal, mens en maatschappij*. Hier heb ik mijn kennis in de taalkunde, sociolinguïstiek en op het gebied van Nederlands als tweede taal (NT2) kunnen verdiepen. Dankzij de stage aan het ROC in Hilversum op de afdeling Educatie NT2 heb ik meer ervaring opgedaan in het lesgeven, maar ik kon er ook zien wat voor knelpunten NT2-leerders met verschillende achtergronden moeten overwinnen om zich het Nederlands eigen te maken.

Het idee om een NT2-handleiding voor NT2-docenten te schrijven uitgesplitst naar de migrantentalen komt van drs. J.M. Nortier. Ik vind het een uitstekend middel om NT2-ers te helpen het Nederlands sneller te verwerven. Ik heb ervoor gekozen om de handleiding voor het Russisch te schrijven, omdat dit mijn moedertaal is en ik dacht dat ik uit eigen ervaring al wist welke knelpunten het meest voorkomen. ‘Weten’ en ‘onderzoeken’ is niet hetzelfde, en dankzij Jacomine Nortier en mijn onderzoek naar de knelpunten van de Russischsprekende NT2-ers ben ik veel meer over dit onderwerp te weten gekomen. Ik hoop dat het resultaat van mijn werk, de NT2-handleiding Russisch, daadwerkelijk een behulpzaam naslagwerk zal zijn voor NT2-docenten en hun Russischsprekende NT2-ers.

Tot slot wil ik graag mijn begeleiders Jacomine Nortier en Eefje Boef bedanken voor al hun hulp, uitleg en tijd die ze voor mij vrij hebben kunnen maken. Zonder jullie geduld en begrip zou ik nooit hebben kunnen afstuderen. Verder wil ik apart ook nog mijn ouders en familie voor jullie ondersteuning en vertrouwen in mij bedanken.

Samenvatting

Het leren van een tweede taal blijft voor volwassenen geen makkelijke taak. Er bestaan talloze NT2-leergangen die regelmatig worden vernieuwd, bijvoorbeeld omdat de teksten hedendaags en dusdanig nuttig en interessant voor de NT2-ers moeten zijn. Toch maken NT2-ers steeds dezelfde fouten. Deze fouten staan los van de manier waarop de stof in het boek gepresenteerd wordt, ze komen voort uit de invloed van de moedertaal van NT2-ers op de doeltaal, het Nederlands, en staan een goede uitspraak en/of schrift in de weg. Deze knelpunten verschillen per moedertaal, terwijl de meeste NT2-leergangen geen rekening houden met de moedertaal van de NT2-leerders.

Het eindproduct van deze scriptie is een NT2-handleiding die bedoeld is om NT2-docenten te helpen met het herkennen van de specifieke knelpunten van de Russischspreekende NT2-ers en op deze manier de kwaliteit van de T2-lessen te verbeteren. De scriptie bestaat uit twee delen: een academische verantwoording waarin de *Transferhypothese* een centrale rol speelt, en een handleiding Russisch voor NT2-docenten. In het academische deel is een Contrastieve analyse (CA) van de grammatica's van de talen in kwestie gemaakt. De resultaten, de fouten die Russischspreekende NT2-ers zouden moeten maken naar aanleiding van *de negatieve transfer*, zijn vervolgens in een kleinschalig kwalitatief onderzoek getest. Het is aangetoond dat de moedertaal een *negatieve transfer* veroorzaakt op het leerproces van Nederlands als tweede taal en dat deze fouten zowel op fonologische, morfologesche en syntactische niveaus door de moedertaal gestuurd worden. Naast moeite hebben met het uitspreken van de lange klinkers zijn er bijvoorbeeld specifieke knelpunten bevestigd met betrekking tot het hard uitspreken van medeklinkers die opgevolgd worden door de klinkers *i/ie* en *e*. Het bijwoord *er* wordt in het begin van het leerproces niet gebruikt door Russischspreekende NT2-ers, het wordt stapsgewijs met de tijd verworven. Er is daarnaast een specifiek knelpunt geobserveerd dat in de CA ontbreekt maar wel van belang is voor een goede beheersing van het Nederlands: het verwarren van *werd* met *was*. Voor de meeste fouten geldt dat naarmate het beheersingsniveau groeit, er een daling van de *negatieve transfer* zichtbaar wordt.

De NT2-handleiding is op basis van de CA geschreven. De handleiding is compact en bevat enkele tabellen, zodat NT2-docenten de belangrijkste informatie er snel uit kunnen halen. Tot slot bevat deze handleiding (tweetalige) oefeningen om zo extra aan de specifieke knelpunten te kunnen werken.

Inhoudsopgave

Deel I : ONDERZOEK

HOOFDSTUK 1: Inleiding	6
HOOFDSTUK 2: Theoretisch kader	9
2.1 Inleiding.....	9
2.2 Linguïstische en Interactionele theorieën	9
2.2.1 <i>Transferhypothese</i>	10
2.2.2. <i>De Universele Grammatica hypothese</i>	11
2.2.3 <i>Conservatiehypothese</i>	13
2.2.4 <i>Interactionele benadering</i>	14
2.3 Onderzoek en praktijk	15
2.3.1 <i>Nederlandstalige methodes</i>	16
2.3.1 <i>Russischtalige methodes</i>	17
2.4 Samenvatting	18
HOOFDSTUK 3: Contrastieve analyse (CA)	20
3.1 Fonologie	21
3.1.1 <i>Klinkers</i>	21
3.1.2 <i>Klemtoon, woorduitspraak en zinsintonatie</i>	23
3.1.3 <i>Medeklinkers</i>	25
3.1.4 <i>Samenvatting fonologie</i>	28
3.2 Woordsoorten	29
3.2.1 Naamwoorden (substantiva)	30
3.2.1.1 <i>Lidwoorden</i>	30
3.2.1.2 <i>Verbuiging en geslacht</i>	31
3.2.1.3 <i>Getal</i>	31
3.2.1.4 <i>Naamval</i>	32

3.2.2	Voornaamwoorden (pronomina)	33
3.2.3	Werkwoorden	35
3.2.3.1	<i>Getal en persoon</i>	35
3.2.3.2	<i>Tijd</i>	35
3.2.3.3	<i>Koppelwerkwoorden</i>	36
3.2.3.4	<i>Pro-drop</i>	36
3.2.4	Deelwoord en gerundium	37
3.2.5	Bijwoord (adverbium)	38
3.2.6	Samenvatting woordsoorten	39
3.3	Syntaxis	41
3.3.1	Woordvolgorde	41
3.3.2	Ja/Nee vraagzinnen	42
3.3.3	Negatie	42
3.3.4	Samenvatting syntaxis	43
HOOFDSTUK 4: Onderzoeksvraag en verwachtingen		44
HOOFDSTUK 5: Onderzoek naar de spraakopnames van vier Russische NT2-sprekers		46
5.1	Methode	46
5.2	Deelnemers	46
5.3	Resultaten	47
5.3.1	Spreker A	47
5.3.2	Spreker B	48
5.3.3	Spreker C	50
5.3.4	Spreker D	51
HOOFDSTUK 6: Discussie en conclusie		52
HOOFDSTUK 7: Bronvermelding		59
BIJLAGEN		63

Bijlage 1: Tabel Alfabet

Bijlage 2: Naamvallen Russisch

Bijlage 3: Transcripties van de spraakopnames van NT2-leerders

1. Inleiding

Eén van de bekendste problemen van Russisch sprekende leerders van het Nederlands is het verwerven van Nederlandse lidwoorden. Aan het begin van het leerproces gebruiken ze helemaal geen lidwoorden in hun spraak, noch bepaalde noch onbepaalde lidwoorden. In de loop der tijd komen de Nederlandse lidwoorden steeds vaker voor in de spraak van de Russisch sprekende Nederlands als tweede taal leerders (NT2-ers) maar vaak is het gebruik niet foutloos. De oorzaak van een dergelijk traag leerproces van de lidwoorden is de invloed van de moedertaal. Het Russisch kent namelijk helemaal geen lidwoorden, dus Russisch sprekende NT2-ers moeten het verschijnsel ‘lidwoord’ vanaf nul leren kennen en gebruiken. Logischerwijs wordt de (on)bepaaldheid in het Russisch door andere talige middelen uitgedrukt. Bijgevolg is dit verschijnsel in de Nederlandse taal voor de Russisch sprekenden moeilijk te verwerven.

Alle NT2-docenten weten dikwijls wat de meest voorkomende fouten zijn van anderstaligen. Deze kennis blijft echter oppervlakkig, want herkennen en voorspellen van alle fouten die dankzij de invloed van de moedertaal gemaakt worden is onmogelijk, zeker als de docenten zelf die talen niet spreken.

In deze scriptie worden fouten van de Russisch sprekende NT2-ers onder de loep genomen. Om een indruk te geven van de fouten die deze groep NT2-ers maakt volgt hieronder een lijst met voorbeelden die Russische NT2-ers en een NT2-docente als probleem hebben benoemd:

- “Ik heb een grote ervaring.”
- “Wij zijn met mijn man naar de winkel geweest...”
- "In 2004 jaar."
- ”Een overdosis korte rokjes.”
- ”Morgen in deze tijd ben ik in Utrecht.”
- ”Jammer vond ik het dat binnen een periode van twee maanden weinig vooruitgang te zien is bij de ...”

Het doel van deze voorbeelden was een beeld te schetsen van hoe verschillend van aard leerfouten van de Russische NT2-leerders kunnen zijn. Zeggen dat deze groep NT2-leerders alleen problemen met Nederlandse lidwoorden heeft, is zeer kortzichtig. Om een overzicht van

de problemen te maken wordt in deze scriptie gestreefd om zo veel mogelijk fouten die door de Russisch sprekende NT2-leerders gemaakt worden systematisch in kaart te brengen. Dit vindt plaats in het eerste, academische, deel van de scriptie. De onderzoeksvraag van deze scriptie luidt als volgt: *Welke verschillen tussen het Nederlands en het Russisch kunnen het NT2-lerproces van de Russisch sprekenden belemmeren en hoe kunnen deze verschillen verwerkt worden in een NT2-handleiding voor laagopgeleide Russisch sprekende NT2-leerders?* Er zijn momenteel geen hulpmiddelen voor NT2-docenten behalve docentenhandleidingen die bij NT2-methodes horen. In de docentenhandleidingen vindt de docent bijvoorbeeld adviezen over hoe een bepaalde opdracht uitgevoerd dient te worden. Hoewel in het hedendaagse NT2-onderwijs de NT2-docent meestal voor gemengde groepen NT2-leerders staat die allemaal verschillende leerfouten maken, zijn er echter geen hulpmiddelen geschreven die NT2-docenten oefeningen bieden om effectiever aan zulke leerfouten te kunnen gaan werken. In de wetenschap worden fouten die onder invloed van de moedertaal voorkomen verklaard door de *interferentiehypothese*. Volgens deze hypothese heeft de moedertaal een negatieve invloed op de tweede taalverwerving. Het zou voor docenten handig zijn om informatie over de moedertaal van de NT2-ers bij de hand te hebben om de interferentiefouten te kunnen constateren. Als een NT2-docent over de minderheidstalen wil lezen, zijn er in Nederland boeken waarin de minderheidstalen, bijvoorbeeld Chinees, Koerdisch, Spaans of Turks, beschreven worden. Uit deze boeken moet NT2-docent vaak zelf informatie kunnen halen over de specifieke problemen van zijn NT2-ers. Er staan echter nooit oefeningen in deze boeken. Het ontbreken van taalspecifieke informatie voor NT2-docenten met oefeningen voor de NT2-ers was de aanleiding om een handleiding voor NT2-docenten te schrijven.

Het tweede deel van de scriptie is een ‘publieksgericht product’: een NT2-handleiding voor de docenten. Het doel van de handleiding is NT2-docenten te helpen met het voorkomen en corrigeren van fouten van Russisch sprekenden en wanneer mogelijk, specifiek aan de slag te gaan met de behoeftes van deze NT2-ers door ze gericht te helpen door ze oefeningen te laten maken. De handleiding bestaat daarom uit twee delen. In het eerste deel worden grammaticale verschillen tussen de twee talen in kwestie beknopt weergegeven. Ook wordt er aandacht besteed aan de overeenkomsten tussen het Nederlands en het Russisch. Het tweede deel biedt oefeningen waarmee de Russischtalige NT2-ers gericht geholpen kunnen worden.

Deze scriptie is als volgt opgebouwd. Het eerste deel bestaat uit 7 hoofdstukken. In hoofdstuk 2 worden de linguïstische en cognitieve theorieën over tweedetaalverwerving geschetst. Vervolgens worden in hetzelfde hoofdstuk enkele NT2-leergangen onder de loep genomen, waarbij wordt gekeken in hoeverre de theorie in de praktijk gebruikt wordt. Vervolgens komt in hoofdstuk 3 de contrastieve analyse (CA) van de twee talen, het Nederlands en het Russisch, aan bod. Na het bespreken van de resultaten van de CA worden de onderzoeksvraag en de hypothesen geformuleerd en aan de hand daarvan volgt, in hoofdstuk 5, het onderzoek van deze scriptie. Daar wordt de spraak van vier Russisch sprekende NT2-ers onder de loep genomen. Het laatste hoofdstuk sluit af met de discussie en de conclusie.

In de NT2-handleiding Russisch, het tweede deel van deze scriptie, worden eerst bondig de resultaten van de CA geschetst (zowel verschillen als overeenkomsten tussen het Nederlands en het Russisch). Daarna volgen de oefeningen voor de Russischtalige NT2-ers.

2. Theoretisch kader

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk komt het theoretisch kader aan bod. In §2.2 worden een aantal theorieën over tweedetaalverwerving beschreven. Vervolgens volgt in §2.3 een korte beschrijving van enkele Nederlands- en Russischtalige NT2-methodes. Er wordt naar de toepassing van de theorie in de praktijk gezocht. De afsluitende paragraaf bevat een samenvatting van de bevindingen uit §2.2 en §2.3.

2.2 Linguïstische en Interactionele theorieën

2.2.1 *Transferhypothese*

Aan de Transferhypothese ligt de *behavioristische leertheorie* van Skinner ten grondslag. Volgens deze theorie bestaat elke vorm van leren uit het aanleren van een nieuwe set gewoontes, ook wel *habits* genoemd (Kips 2006: 12). Bijgevolg is het leren van een taal een proces van gewoontevorming (*habit formation*). Gewoontevorming houdt in dat nieuwe gewoontes de plaats van oude gewoontes innemen. Imitatie en *reinforcement* (bekräftiging) spelen een belangrijke rol bij het leren van nieuw gedrag, en dus ook bij het leren van taal (Appel & Vermeer, 1994; Bossers et al., 2010). Het nieuwe gedrag wordt door imitatie aangeleerd en dankzij het belonen van een goede imitatie wordt het goede, nieuwe gedrag versterkt ofwel bekräftigd.

De Transferhypothese is als het ware de toepassing van de behavioristische leertheorie op tweedetaalverwerving, waarbij transfer van oude gewoontes uit de moedertaal in de tweede taal plaatsvindt. Deze transfer wordt *substratum transfer* genoemd en is vooral zichtbaar in de uitspraak en syntaxis van de NT2-er. In het lexicon komt het in mindere mate voor (Oldin, 1989).¹ De substratum transfer is dus in verschillende talige situaties te zien, bijvoorbeeld bij

¹ De substratum transfer is het tegenovergestelde van de *borrowing transfer* die plaatsvindt wanneer de moedertaal door de tweede taal wordt beïnvloed. In de moedertaal worden dus kenmerken van de tweede taal gebruikt. Borrowing transfer begint altijd op het lexicale niveau. De fonologie en fonetiek van de moedertaal worden minder getroffen door de borrowing transfer maar als het toch gebeurt, vindt de transfer dan ook plaats naar de syntaxis van de moedertaal.

de grammaticale structuur van de zin. Als er sprake is van overeenkomsten tussen de talen (beide talen hebben een SOV-woordvolgorde), heeft de moedertaal een positief effect op het leren van de tweede taal. De NT2-er zal immers weinig moeite hebben met het verwerven van de woordvolgorde in de nieuwe taal. Deze positieve invloed van de moedertaal op het leren van de tweede taal wordt *positieve transfer* genoemd.

Er wordt echter vooral onderzoek gedaan naar *negatieve transfer*. Verschillen tussen T1 en T2 zorgen voor veel leerproblemen bij de T2-leerders en bieden daardoor een breed terrein aan onderzoeksmogelijkheden.

Volgens Fries (1949:97) in Oldin (1989) zijn *Contrastieve analyses* tussen talen nodig voor pedagogische doeleinden. Chinese en Spaanse T2-leerders hebben immers verschillende problemen met het T2-leerproces. De Transfertheorie wordt ook *Interferentiehypothese* genoemd, omdat er wegens de verschillen tussen de talen interferentie in de tweede taal plaatsvindt. Een andere naam is ook *Contrastieve Analyse Hypothese*. Ter illustratie een voorbeeld uit Appel & Vermeer (1994).

(1) Nederlands

Hij zag dat ik een appel at.

[*Hij zag dat*] *ik* (s) *een appel* (o) *at* (v).

Engels

He saw me eating an apple.

[*He saw*] *me* (s) *eating* (v) *an apple* (o).

s = subject (onderwerp)

o = object (lijdend voorwerp)

v = verbum (werkwoord)

Volgens de Contrastieve Analyse Hypothese zullen Engels sprekende NT2-leerders veel moeite hebben met het leren van de SOV-woordvolgorde van de Nederlandse bijzinnen, omdat de woordvolgorde van de Engelse bijzinnen (SVO) zal worden overgebracht naar de woordvolgorde van de doeltaal, het Nederlands.

Uit talrijke contrastieve analyses kwamen enkele kenmerken van transfer naar voren (Appel & Vermeer, 1994).

- Interferentie is niet voor iedere NT2-er gelijk en vindt bijvoorbeeld minder plaats als de talige situatie bijzonder (gemarkeerd) is of als het een kind betreft en niet een volwassene.
- Transferfouten komen vaker voor aan het begin van het taalverwervingsproces dan in een later stadium.
- Transfer heeft de meeste invloed op (het niveau van) de uitspraak.
- Interferentie vindt ook plaats als een T2-leerder gedwongen wordt om te praten, terwijl hij er nog niet klaar voor is. In dat geval domineert de moedertaal als conversatiemiddel want T2 wordt nog niet in perfecte mate beheerst.

Later is men gaan twijfelen aan de Contrastive analyses, omdat niet alle voorspellingen van de Contrastieve analyses zijn uitgekomen.

2.2.2. De Universele Grammatica hypothese

Als reactie op het behaviorisme presenteerde Noam Chomsky in 1959 zijn taaltheorie, de *Universele Grammatica (UG)* hypothese. Het kernpunt van de UG is dat het taalvermogen universeel en aangeboren is en door input geactiveerd moet worden. Met andere woorden: talen worden door kinderen op een natuurlijke manier geleerd (en niet alleen door imitatie) want alle kinderen ter wereld beschikken over een aangeboren, universele set principes en parameters. De principes zijn universeel en onveranderlijk, terwijl de parameters met de waarden van een bepaalde taal worden ingevuld. Parameters zorgen voor verschillen tussen menselijke talen. Een voorbeeld van de principes is dat alle talen werkwoorden en naamwoorden hebben (universeel principe) maar de plaats van het werkwoord en naamwoord in de (bij)zin moet het kind leren (invulling van de parameter). De input die het kind krijgt is volgens deze hypothese minder belangrijk, omdat de parameters onbewust en zonder negatieve evidentie worden ingevuld.

Volgens de Universele Grammaticahypothese leren T2-ers de nieuwe taal net als moedertaalverwervers. De UG blijft tijdens het tweedetaalverwervingsproces beschikbaar want de grammatica van de tweede taal wordt ook op basis van fragmentarische input ontdekt. Een volwassen T2-leerder past de algemene principes die hij al kent toe in de tweede taal. Hij hoeft dus niet meer te leren dat er werkwoorden en naamwoorden in de tweede taal bestaan. Wel moeten er nieuwe parameters worden geleerd, zoals Verb Second in het Nederlands voor Russisch sprekende NT2-ers en pro-drop in het Russisch, voor Nederlanders die Russisch als tweede taal leren.

T2-ers en kinderen verschillen veel wat betreft hun taalleerprocessen (Appel en Vermeer, 1994). T2-ers kunnen abstracte concepten begrijpen, omdat ze cognitief al wel ontwikkeld zijn. Ook de parameters zijn bij hen al ingevuld door de kenmerken van de moedertaal. Tot slot leren volwassenen een tweede taal niet altijd alleen maar vanwege de menselijke behoefte tot communicatie. Ze leren de parameters van de tweede taal bewust. Het is immers moeilijk om een taal met totaal andere parameters (onbewust) te leren - er vinden veranderingen van kenmerken van T1 naar T2 plaats, omdat er nieuwe waarden voor parameters geleerd moeten worden.

Toch blijft het de vraag in de generatieve taalkunde of tweedetaalverwerving inderdaad op dezelfde wijze werkt als eerstetaalverwerving. Met andere woorden, het is de vraag of de T2-grammatica dezelfde set *constraints* heeft als de grammatica van moedertaalsprekers (Unsworth 2009). Omdat volwassenen hun T1 al goed beheersen, is het de vraag of volwassenen nog in staat zijn om nieuwe parameterwaarden te verwerven. Dit wordt in het generatieve werk in termen van de toegang (*access*) van de UG verklaard. In navolging van Kips (2006) worden vier verschillende mogelijkheden hiervan in het kort besproken.

- *Direct* (of *full transfer/full access – FT/FA*): de T2-er heeft directe toegang (*Full Access*) tot de UG op dezelfde manier als kinderen. Hij maakt dus optimaal gebruik van zijn UG tijdens het leren van de nieuwe grammatica. Aan het begin van het T2-leerproces staan de parameterwaarden ingesteld op de T1: via de T1 is de UG aanwezig als kennisbron (Schwartz en Spouse 1996). Omdat de T2-leerder onvoldoende positieve evidentie heeft, treedt er veel transfer op in het begin van het leerproces. Volgens FT/FA is het leren van de T2 goed mogelijk en als iemand de tweede taal niet perfect beheerst, heeft dit te maken met verschillende behoeftes die T2-verwervers hebben en niet met de leeftijd.
- *No access* hypothese: er is een innerlijk tijdschema, dus het taalvermogen is tot een bepaalde leeftijd mogelijk (*de kritische periode*). Naarmate iemand ouder wordt, wordt het leren van de T2 minder makkelijk, omdat de UG niet (meer) toegankelijk is.
- *Indirect access* hypothese: de UG speelt geen rol bij het leren van de T2. De UG is alleen toegankelijk voor de T1, waarbij alle parameters al ingevuld (*geset*) zijn. De T2-leerder heeft alleen via zijn moedertaal toegang tot de UG.
- *Partial access* hypothese: de UG is gedeeltelijk toegankelijk voor T2-leerders. Bepaalde parameters zijn niet meer beschikbaar maar sommige principes blijven wel toegankelijk.

De meningen over de rol van de UG in het tweedetaalverwervingsproces zijn zeer verschillend van aard maar dankzij de UG-theorie hebben taalwetenschappers veel inzicht gekregen in het proces van de (tweede-) taalverwerving.

2.2.3 Conservatiehypothese

De conservatiehypothese (Van de Craats 2000) is een relatief nieuwe hypothese die ook wel *behoudhypothese* wordt genoemd. Deze hypothese is net als de transferhypothese taalspecifiek en gaat er vanuit dat een T2-er in zijn tweede taal structuren vanuit zijn T1 gebruikt. Het verschil met de transferhypothese zit hem in de visie over de manier waarop T1 een rol speelt in het T2-verwervingsproces.

Volgens de conservatiehypothese gaat het niet om de transfer vanuit één taal naar de andere, maar om de onwetendheid over hoe linguïstische kennis gebruikt kan worden. Verder geeft de input vanuit de T2 een signaal aan de T2-er wanneer de structuren uit de eigen taal niet meer gebruikt hoeven te worden. Drie factoren zijn hiervoor van belang: de input vanuit T2, de grammatica van de moedertaal en de ontwikkeling van de woordenschat. In latere stadia van het leerproces, naarmate de woordenschat van de T2-er groter wordt, speelt de Universele Grammatica een steeds belangrijke rol in het tweede taalverwervingsproces. Dankzij de UG kan de T2-er volgens Van de Craats de eigen output op fouten controleren en desnoods herstructureren.

De conservatiehypothese ziet de behouden informatie vanuit T1 als onbewuste linguïstische kennis. Het tweede taalverwervingsproces bestaat dus uit actieve interactie tussen onbewuste kennis en input vanuit de T2. In de theorie van Van de Craats speelt het vocabulaire een belangrijke rol in de T2-verwerving, want zonder woordkennis kan de syntactische structuur niet uitgebreid worden en kan dus geen enkele parameter geactiveerd worden. Het leerproces van woorden is geleidelijk. Eerst worden inhoudswoorden geleerd, daarna de vrije functionele morfemen en tot slot de gebonden morfemen. In het begin van het leerproces zijn T2-ers gefocust op de overeenkomsten tussen T1 en de doeltaal en pas later kunnen T2-ers nieuwe patronen afleiden uit de input. Op deze manier kunnen structuren in de T2 geherstructureerd worden zodat ze steeds complexer worden. Hier speelt de kwaliteit van de input een grote rol want de herstructureringen zijn gebaseerd op de input.

2.2.4 Interactionele benadering

Bij de interactionele benadering gaat het om twee aspecten van het tweedetaalleerproces. Ten eerste is dat het taalaanbod. Het uitgangspunt van de studies over taalaanbod is dat een relatief simpel taalaanbod een gunstige werking heeft op T2-verwerving. Zo moeten er in het taalaanbod van de beginnende T2-leerder nog geen lange en ingewikkelde zinnen voorkomen want deze zijn nog te moeilijk en onbegrijpelijk. De moeilijkheidsgraad van het taalaanbod van de gevorderde T2-leerder moet zeker niet lager dan zijn niveau zijn, anders leert hij niets meer van het taalaanbod. Het taalaanbod moet dus altijd net iets boven het taalvaardigheidsniveau van de T2-leerder liggen. Ten tweede gaat het bij de interactionele benadering om de interactie van de T2-leerder in de T2. Hierbij wordt niet alleen naar de kwaliteit en kwantiteit van het aanbod gekeken maar ook naar de productie van de T2-leerders zelf. Volgens de *outputhypothese* van Swain (1985) gaan T2-leerders bewuster om met de vormelijke kenmerken van het taalaanbod dat ze krijgen. Ze beginnen na te denken over hoe de morfologische en syntactische regels in elkaar zitten en proberen deze te reproduceren (Bossers et al 2010: 32). Taken, toetsen en frequente oefeningen worden aangeraden om de taalbeheersing te bevorderen.

Voor de interactionele benadering wordt vooral descriptief onderzoek gebruikt, er wordt gekeken naar de kenmerken van interacties tussen moedertaalsprekers en T2-ers. Er zijn een aantal kenmerken van het taalaanbod die van belang zijn voor T2-ers. Hier worden er tot slot enkele besproken:

- *Het spreektempo* moet aangepast worden aan het niveau van de T2-er. Tegen de beginnende T2-er moet dus veel langzamer gesproken worden dan tegen de gevorderde T2-er.
- *Accentuering en topicalisatie*: woorden met nadruk worden makkelijker begrepen en verworven. Dat kunnen de kernwoorden in de zin zijn, zodat T2-ers sneller een idee krijgen waar het over gaat. De moedertaalspreker kan het topic van gesprek afzonderen van de rest van de uiting, wat ook een gunstig effect heeft op het T2-leerproces.
- *Eenvoudige woordkeus, zinsbouw en herhaling/parafrase* maken het taalaanbod begrijpelijker. Er worden minder metaforen, uitdrukkingen en laagfrequente woorden tegen de T2-er gebruikt.
- *Contextuele inbedding*: context helpt de spreker de inhoud van zijn spraak duidelijker te maken voor de T2-er. Tot non-verbale context behoren verwijzingen naar het

object/plaatje/persoon en de verbale context is een talig hulpmiddel zoals het gebruik van extra voorbeelden, herhalingen etc.

- *Modeling en expansie*: de uitspraak van de T2-er kan expliciet verbeterd worden door ‘nee’ te gebruiken en dan de correcte zin aan te bieden. Bijvoorbeeld: ‘Nee, het is niet *de* boek, maar *het* boek’. Bij impliciete verbetering gaat het om de impliciete feedback op een ongrammaticale uiting door middel van *modeling* (het geven van het/de correcte model/zin), *recasting* (een fout wordt verbeterd) en impliciete feedback op een onvolledige uiting, *expansie* (uitbreiding van de uiting).

2.3 Onderzoek en praktijk

Tot de jaren zeventig waren de leermiddelen voor anderstaligen bedoeld om het Nederlands als vreemde taal te leren. Er lag veel nadruk op de grammatica. In de jaren zeventig van de vorige eeuw ontstonden de eerste echte NT2-leergangen. Gastarbeiders moesten zich kunnen herkennen in de situaties die in de teksten van deze leergangen beschreven werden. Op deze manier moesten ze de structuur van de Nederlandse taal ontdekken en eigen maken (Kips 2006). De principes van de audio-linguale methode² waren erg populair in die tijd. De imitatie en drill-oefeningen die onderdeel uitmaakten van deze methode dienden te helpen de structuur van de taal eigen te maken. Sinds de jaren tachtig ligt de nadruk vooral op de communicatieve vaardigheden (het accent ligt op het uit het hoofd leren en reproduceren van idiomen, zinnestelsels en gesprekjes), de grammatica staat niet meer centraal. Daarnaast is het NT2-onderwijs aan volwassenen veranderd van kleinschalig naar grootschalig georganiseerd onderwijs. Van onderwijs waarin de cursisten en hun (leer-)wensen centraal stonden, naar onderwijs waarin het programma de inhoud en het tempo bepaalt en waarin de te bereiken einddoelen van taalscholing vaker worden afgeleid uit de wensen van de financiers dan uit de wens van de cursist (Van der Linden, 1995). Het hoofddoel is de T2-leerder zich in NT2 te leren uiten. Met andere woorden, de boodschap werd belangrijker dan de grammaticale structuur van zinnen (Kips 2006).

In deze paragraaf worden enkele NT2-methodes met laagopgeleiden als doelgroep besproken. De besproken methodes zijn in het Nederlands en in het Russisch geschreven. De Russischtalige

² De audio-linguale methode: de beheersing van de T2 werd door veel luisteren en nazeggen bereikt, want de gesproken taal werd als de eigenlijke taal gezien. Expliciete uitleg van T2 grammatica ontbrak, de grammaticaregels moesten terugkeren in de oefendialogen.

methodes worden in Rusland gebruikt in het Vreemde Taal Onderwijs (VTO). In Nederland gebruiken sommige Russisch sprekende NT2-ers deze methodes ook voor zelfstudie, als extra steun naast de in Nederland aangeboden NT2-cursussen.

2.3.1 Nederlandstalige methodes.

IJsbreker (Liemberg e.a. 1994). Deze methode bevat twee leerlijnen: werken in Nederland en wonen in Nederland. De methode biedt de cursisten dus handvaten om in de Nederlandse samenleving te kunnen functioneren. Er worden veel video's aangeboden, cursisten werken zowel in (sub)groepjes als individueel. In de verwerkingsoefeningen wordt gewerkt aan de vaardigheden luisteren, lezen, verstaan en nazeggen, spreken en schrijven.

IJsbreker hanteert vier uitgangspunten :

- Receptie vóór productie
- Integratie van verschillende vaardigheden: de stof wordt door de cursist op verschillende manieren verwerkt. Uitwisseling met andere cursisten, gebruik maken van de context om de nieuwe woorden sneller te kunnen leren, spreekoefeningen, veel luisteren.
- Zelfstandig werken betekent niet individueel werken. Er wordt veel in de groepjes gewerkt.
- Herhaling

IJsbreker heeft een uitgebreide helpfunctie in de steuntalen Engels, Frans, Spaans, Turks en Arabisch. Door zelfstandig werken leggen cursisten elkaar de nieuwe stof uit. Bij de grammatica uitleg wordt er geadviseerd om cursisten met dezelfde taal in groepjes gelijkenissen en verschillen tussen de twee talen te laten bespreken om ze bewust te maken van hoe het Nederlands in elkaar zit.

Er wordt veel aan verstaan en nazeggen gedaan. In deel 1 worden klankoefeningen aangeboden met vragen zoals 'Hoor je een /a/ of een /aa/'? Ook zijn er oefeningen waarbij cursisten het woordaccent moeten bepalen. Nazegoefeningen zorgen voor de juiste klank en intonatie. Schrijven en spreken maken het mogelijk te controleren of de cursist de Nederlandse regels beheerst. Nabesprekoefeningen geven cursisten de mogelijkheid elkaars fouten te verbeteren. De nadruk in de schrijfoopdrachten ligt op de begrijpelijkheid en niet op de vorm (correctie).

Taal vitaal (Schneider-Broekmans, 2002). Het tekstboek *Taal vitaal* brengt de vaardigheden van de cursisten tot een niveau dat nodig is om te communiceren in alledaagse taalgebruikssituaties. Er wordt veel aandacht aan uitdrukkingen en vaste antwoorden besteed,

zoals ‘Dat is nou jammer!’, ‘Ik bel om onze afspraak te bevestigen’, ‘Als ik hoest, doet alles zeer!’. Achter in het boek worden de woorden per les naar het Engels, Frans, Duits en Spaans vertaald. Voor de grammatica-uitleg wordt de cursist verwezen naar het werkboek.

Zebra is een basisleergang Nederlands als tweede taal voor neveninstromers³ in het voorgezet onderwijs. Belangrijke uitgangspunten van deze methode zijn:

- *Zebra is communicatiefgericht*. De overdracht van de boodschap staat boven de vorm waarin dat gebeurt.
- *Zebra is taakgericht*. Het aanbod van de leerstof is in taken opgedeeld.
- *Zebra is procesgericht*. Er wordt veel waarde gehecht aan bewustwording en evaluatie van het eigen leerproces.

In de leergang wordt eerst receptie gestimuleerd en geleidelijk wordt er aan spreken en schrijven gewerkt. Zebra bestaat uit vier delen. In de eerste twee delen heeft de communicatieve aanpak de voorkeur. In de laatste twee delen wordt expliciet aandacht besteed aan grammatica. Zo wordt vanaf het eind van het eerste deel gewerkt aan verstaanbaarheid zowel in perceptie als productie van klanken, woorden, klemtoon en zinsaccent.

Klare taal. Dit is geen leergang maar een verzameling van Nederlandse grammaticaregels met oefeningen en een CD-rom. Het kan bij alle niveaus ongeacht het uitstroomdoel (verdere opleiding/NT2 programma I of II - diploma of inburgeringsdiploma) naast de gebruikte leergang gebruikt worden.

2.3.2 Russischtalige methodes

Goed zo! (Boland en Mihajlova, 2005). Het hoofddoel van deze methode is de T2-er te leren praten in het Nederlands. Opvallend is dat deze leergang met uitspraakregels van de Nederlandse taal begint waarbij de nadruk ligt op verschillen tussen het Nederlands en het Russisch. Zo wordt er bijvoorbeeld direct opgemerkt dat de letter *n* in *en* aan het eind van het woord niet wordt uitgesproken. Daarnaast wordt er een poging gedaan om aan de taalleerder die geen verstand heeft van grammaticale of fonologische termen, de uitspraak van de Nederlandse klank [a] begrijpelijk uit te leggen.

³ Kinderen die niet vanaf de kleutergroepen Nederlands onderwijs volgen, maar later zijn ingestroomd.

In les 1 wordt er gelijk gedemonstreerd dat het Nederlands twee bepaalde lidwoorden en één onbepaald lidwoord heeft, terwijl er in het Russisch geen lidwoorden zijn. Dat laatste wordt in het boek expliciet benoemd. Er volgen een aantal regels over wanneer welk lidwoord gebruikt wordt. Notabel is dat uitleg van de Nederlandse grammatica vaak gepaard gaat met vergelijkingen met de Russische grammatica. Soms gebeurt dat expliciet zoals in ‘Let op dat bijzinnen in het Nederlands, in tegenstelling tot het Russisch, niet altijd met een komma beginnen’. In andere gevallen gebeurt het impliciet, door middel van vet geschreven zinnen of opgesomde regels.

Курс Голландского (Нидерландского) языка (Pomiso, A.) is vertaald naar het Russisch vanuit het Engels. Dit boek bevat een korte uitleg van de beginselen van de Nederlandse grammatica en is helemaal niet taakgericht. De korte teksten en de daarbij behorende vragen volgen na de uitleg van bijvoorbeeld de lange en korte klanken *-a-* en *-aa-*. Elk hoofdstuk van deze methode bevat een lijst met naar het Russisch vertaalde nieuwe woorden.

Нидерландский (голландский) язык Миронов (Mironov, 2001). Dit is een klein maar gedetailleerd grammaticaboek van de Nederlandse taal in het Russisch. Er worden geen vergelijkingen met het Russisch gegeven en er wordt geen gebruik gemaakt van oefeningen.

2.4 Samenvatting

De dominante gedachte van de linguïstische en interactionele benaderingen over het tweede taalleerproces is dat de moedertaal invloed heeft op de T2. Dit is de kern van de Transfertheorie en deze wordt door veel andere theorieën vanuit verschillende perspectieven bekeken. De Transfertheorie wordt echter door de UG hypothese genegeerd. In Oldin (1989) staat bijvoorbeeld dat volgens UG voorstanders transfer van woordvolgorde ‘een onbeduidend fenomeen’ kan zijn. Binnen de interactionele benadering wordt de transfer helemaal in de schaduw gesteld want het communicatievermogen van T2-ers en hun interactie met T1-ers staan er centraal.

Toch kent de Transfertheorie veel voorstanders. Zo laten bijvoorbeeld onderzoekers als MacWhinney (2005) en Oldin (1989) zien dat transfer vanuit de T1 het leerproces op veel gebieden beïnvloedt. Volgens MacWhinney is er een duidelijk transfer op het gebied van gehoor, articulatie, lexicon, zin interpretatie en pragmatiek. Oldin bespreekt transfer in fonetiek,

fonologie, morfologie, semantiek en syntaxis maar ook in discourse (*politeness* en *coherence*). In al deze taalgebieden maken T2-ers fouten die gestuurd worden door hun T1. Ten gunste van de Contrastieve analyses, waarvan de resultaten sterk bekritiseerd werden (zie §2.2.1), suggereert Oldin (1989) dat onder andere de omstandigheden van het T2-stofaanbod een grote rol speelden. Met andere woorden, de manier waarop in het verleden T2-lessen gegeven werden had volgens hem tot negatieve resultaten van het tweede taalverwervingsproces kunnen leiden, waardoor de uitkomsten niet overeenkwamen met de CA.

Tegenwoordig lijkt de Interactionele benadering gewogen en te licht bevonden want veel T2-ers, en vooral volwassen T2-ers, blijven met de puur communicatieve methode steken in een soort tussentaal die al snel fossiliseert als er geen aparte aandacht is voor specifieke codeaspecten zoals grammatica en uitspraak (Beheydt, 2009, in *Lage Landen Studies* 2, 2011). Daardoor worden er steeds meer onderzoeken uitgevoerd naar transfer. Geen andere benadering laat immers zo duidelijk zien dat de verscheidenheid aan fouten die T2-ers maken vaak juist door de moedertaal komt.

Tegelijkertijd bieden de moderne NT2-methodes in Nederland vooral taakgerichte, communicatiegerichte leergangen. Het doel daarvan is vaak de NT2-ers zo snel mogelijk aan de praat te krijgen, om de NT2-ers zo snel mogelijk zelfstandig in de Nederlandse maatschappij te laten functioneren. De vorm van de uiting wordt daarbij als minder belangrijk gezien dan de inhoud. Dat was het geval in de methodes *Zebra* en *Taal vitaal*. Slechts in enkele leergangen komt een expliciete uitleg van bijvoorbeeld bepaalde Nederlandse klanken aan bod. De woordenlijsten in andere talen, zoals Turks of Spaans in de Nederlandstalige NT2-methodes, hebben een passieve functie. *Ijsbreker* is hier een voorbeeld van. De grammatica van deze talen worden niet geïntegreerd in de leerstof. In de Russischtalige methode *Goed zo!* wordt daarentegen niet alleen een communicatieve aanpak, die onder de interactieve benadering valt, gehanteerd. Er wordt opmerkelijk veel aandacht besteed aan de Nederlandse grammatica, waarbij bijvoorbeeld klanken en klankverschillen zeer nauwkeurig worden uitgelegd. Zo wordt er aan de mogelijke transferfouten gewerkt door expliciete uitleg te geven van de articulaire en grammaticale verschillen tussen het Nederlands en het Russisch.

Gezien de bestaande discrepantie tussen de doelen en de resultaten van de moderne Nederlandse NT2-methodes, wordt er in de volgende hoofdstukken een mogelijke oplossing voorgesteld,

namelijk het maken van handleidingen voor NT2-docenten. Het uitgangspunt hierbij is dat transfer een belangrijke rol speelt in het T2-verwervingsproces.

3. Contrastieve analyse

In dit onderzoeksdeel van de scriptie wordt naar verschillen tussen het Nederlands en het Russisch gekeken om aan de hand daarvan in de volgende hoofdstukken van deze scriptie taalfouten van de NT2-leerders met Russisch als moedertaal in kaart te kunnen brengen. Om de verschillen tussen de talen te kunnen ontdekken wordt eerst in §3.2 de contrastieve analyse van de twee talen in kwestie uitgevoerd. Deze bevat fonologische, morfologische en syntactische vergelijkingen tussen de twee talen. Uitgangspunt van deze analyse is de grammatica van de Nederlandse taal. Er wordt dus gekeken naar de verschillen tussen het Russisch en het Nederlands. Af en toe wordt er zeer vluchtig aandacht besteed aan kenmerken die in het Russisch wel voorkomen en in het Nederlands niet (zie bijvoorbeeld § 3.2.1.4 *Naamval*).

Het literatuur waarop dit hoofdstuk is gebaseerd:

- Balk-Smit Duyzentkunst, F. (2000). *Grammatica van het Nederlands*. Den Haag: Sdu uitgevers.
- Booij, G. en van Santen, A. (1998). *Morfologie: de woordstructuur van het Nederlands*. Amsterdam University Press.
- Bruins-Willig, A. (1976). *Overzicht van de Russische grammatica*. Groningen :Wolters-Noordhoff.
- Klooster, W.G. (2001). *Grammatica van het hedendaags Nederlands*. Den Haag: Sdu.
- Kooij, J. en Oostendorp, M. van (2003). *Fonologie: uitnodiging tot de klankleer van het Nederlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Podgaevskaya, A. (2007). *Praktische grammatica van de Russische taal*. Amsterdam: Pegasus.
- Vandeweghe, W. (2000). *Grammatica van de Nederlandse zin*. Leuven: Garant.
- Боланд, Х. и Михайлова, И. (2005). *Goed zo!* Amsterdam: Pegasus.
Boland, H. en Mihajlova, I. (2005). *Goed zo!* Amsterdam: Pegasus.
- Боланд, Х. и Михайлова, И. (2005). *Goed zo! 2* Amsterdam: Pegasus.

Boland, H. en Mihajlova, I. (2005). *Goed zo! 2* Amsterdam: Pegagus.

Het Russisch en het Nederlands behoren tot verschillende subtaalfamilies van de Indo-Europese taalfamilie. Het Russisch is één van de talen die onder de Oost-Slavische taalgroep vallen, terwijl het Nederlands een Germaanse taal is. Daarom verschillen de onderzochte talen vanuit het perspectief van de morfologische en syntactische typologie: het Russisch is meer een fuserende taal (morfemen hebben meestal meer dan één grammaticale betekenis), wat voor Oost-Slavische talen zeer kenmerkend is, en het Nederlands is meer een analytische taal – een kenmerk van de meeste Germaanse talen. In §3.2.2 en §3.2.3 wordt er op deze verschillen ingezoomd.

Het Russische alfabet bevat 33 letters, waarvan twee letters de zachtheid en hardheid van de medeklinkers aanduiden. Het schrift van het Russische alfabet is cyrillisch. Het Nederlandse alfabet bestaat uit 26 letters en maakt gebruik van het Latijnse schrift. Toch zijn er in deze twee alfabetten letters die grafisch hetzelfde zijn. Voor voorbeelden zie §3.1.3.

Beide talen hebben meer klanken dan letters. Zo kent het Nederlands bijvoorbeeld diftongen en het Russisch niet, terwijl het Russisch zachte medeklinkers heeft. Aan dit soort fonologische eigenschappen wordt in §3.1.1 en §3.1.2 aandacht besteed .

3.1 Fonologie

In deze paragraaf worden achtereenvolgend klinkers, klemtoon, intonatie en medeklinkers van de talen in kwestie vergeleken.

3.1.1 *Klinkers*

Het Russisch kent vijf klinkerfonemen: /a/, /e/, /i/, /o/ en /u/ die zich qua klinkerhoogte en klinkerplaats van elkaar onderscheiden . Of de fonemen gerond of ongerond zijn, doet er in het Russisch niet toe, terwijl dat in het Nederlands wel van belang is. De lengte van de klinker is in het Russisch in tegenstelling tot het Nederlands ook niet betekenis onderscheidend. Er zijn dus in het Russisch geen woordparen zoals *boos* - *bos*. Verder kent de Russische taal ook geen diftongen.

In de volgende tabel worden geaccentueerde klinkers van het Russisch en van het Nederlands weergegeven.

Tabel 1: Classificatie van de geaccentueerde klinkers in het Russisch en Nederlands in termen van klinkerplaats en klinkerhoogte.

Russisch				Nederlands			
Plaats Hoog- Te	Vóór	Midden	Achter	Plaats Hoog- te	Vóór ongerond	Midden +/- gerond ⁴	Achter
Hoog	i	(i) ⁵	u	Hoog	i. (biet)	y. (buut)	u (boek)
Midden	e		o	Half hoog	e. (beek)	ø (beuk)	o. (boot)
Laag		a		Half laag	I (bit)	ø (bus)	ɔ (bot)
				Laag	ε (bed) ei (bijt)	a. (baas) ɑ (bad) œy (buit)	au (bout)

De tabel geeft overzichtelijk weer hoe de klanksystemen van de twee talen van elkaar verschillen. Onder klemtoon staan in het Russisch slechts vijf fonemen. Het Nederlands kent er vijftien, inclusief diftongen. Verder kent het Russisch twee letters voor elk klinkerfoneem. Dit komt doordat deze letters in het schrift verzachting van de voorafgaande medeklinker uitdrukken. Zie volgende tabel:

Tabel 2: Klinkerletters in het Russisch.

Foneem	/a/	/e/	/i/	/o/	/u/
Klinker zonder verzachting	а (a)	э (ε)	ы (i)	о (o)	у (u)
Klinker met verzachting	я (ja)	е (e)	и (i)	ѐ (jo)	ю(joe)

⁴ Dikgedrukte fonemen zijn gerond.

⁵ Ы [i] en и [i] zijn eigenlijk allofonen van het foneem /i/, maar omdat Ы [i] qua articulatie er sterk van afwijkt, wordt hij vaak ook in de tabel weergegeven.

Hier volgt het voorbeeld van de zachte versus harde *p* in het Russisch. De zachtheid van deze *p*'s hangt van de daaropvolgende foneem /i/ af:

- (2) ПЫЛ (gloed) [pʲil]
Пил (hij dronk) [p'il]

Het Russisch kent net als het Nederlands een schwa [ə]. In het Russisch komt de schwa zeer vaak voor in lange woorden. Dit vindt meestal plaats in plaats van de gereduceerde klanken *a* en *o*. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de achternaam Всéволодова /vsévolodova/ [v's'évələdəvə] (Zie §3.1.2.).

Tot slot hebben beide talen de kleine letters (ofwel *onderkast* of *minuskel*) *a*, *e*, *u*, *o* en *y* maar in beide talen worden deze letters anders uitgesproken: [ɑ], [ɛ], [ə] [ɔ] en [i] in het Nederlands en [a], [e], [i], [o] en [u] in het Russisch.

3.1.2 *Klemtoon, woorduitspraak en zinsintonatie*

Klemtoon. Er is een groot verschil tussen de klemtoonpatronen van de twee talen. Vervoeging heeft in het Nederlands geen invloed op de klemtoon, maar in het Russisch kan de klemtoon bij declinatie of vervoeging van plaats veranderen. De klemtoon heeft in het Russisch dus mobiele eigenschappen.

- (3) хожу́ (ik loop) /chozú/ [chʌzú]
ходишь (jij loopt) /chód'ish/ [chód'iʂ]

Er is geen vaste klemtoonpositie in het Russisch zoals bijvoorbeeld het geval is in het Pools, waar de klemtoon altijd op de voorlaatste lettergreep valt. Het Russisch heeft een lexicaal klemtoonsysteem. Dit betekent dat de juiste klemtoonpositie per woord uit het hoofd geleerd moet worden. In gevallen waar geen lexicale klemtoonmarkering voorkomt, is de klemtoon altijd stam-finaal. Dit alles in tegenstelling tot het Nederlands waar de zwaarte van de syllabe een rol speelt bij het vaststellen van de klemtoonpositie in een woord en waar in ongelede woorden de klemtoon nooit verder naar links mag liggen dan op de derde syllabe van achteren (felicítatie versus по́хороны (begráfenis) /póhorony/).

Woorduitspraak. In tegenstelling tot het Nederlands waar spelling en uitspraak in nauwe relatie tot elkaar staan (uitgezonderd diftongen), hangt de uitspraak van de klinkers in het Russisch af van hun positie ten opzichte van de woordklemtoon. Alleen de klinkers waar het accent op valt worden namelijk helder uitgesproken. Klinkers die niet onder de klemtoon vallen worden half of hard gereduceerd. *Half gereduceerd* worden ze in de positie helemaal aan het begin van het woord en in de eerste lettergreep vóór het accent. Klinkers worden *sterk gereduceerd* na het accent en vóór het accent.

Hieronder staat een tabel met voorbeelden van de uitspraak van Russische woorden met half en sterk gereduceerde klinkers. Het is belangrijk deze tabel hier te presenteren, omdat ik er in het hoofdstuk ‘Discussie’ op terug kom met betrekking tot de uitspraak van Nederlandse woorden door Russischspreekende NT2-ers.

Tabel 3: Reductie van de Russische klinkers.

Klinkers	Reductie	Voorbeeldwoord	Uitspraak
/a/ en /o/ na harde medeklinkers	Halve reductie: [ʌ] Sterke reductie: [ə]	Ананás (ananas) /ananas/ Дорабóтка(afwerking) /dorabótkə/	[ʌnʌnás] [dərʌbótʃə]
/a/ en /e/ na zachte medeklinkers	Halve en sterke reductie: [i ^ə] in St.Petersburg en omg. [ɪ] in Moskou en in zuiden	Пятнó (vlek) /pʼatnó/ Белóк (eiwit) /belók/	[pʼi ^ə tnó] of [pʼɪtnó] [bʼi ^ə lók] of [bʼɪlók]
/e/, en /i/ na harde medeklinkers	[i]	Эскáда (eskader) /eskáda/ Цыгáн (zigeuner) /tsigán/	[iskádə] [tsigán]
/i/ na zachte medeklinkers	[ɪ]	Кúрит (hij rookt) /kúrʼit/	[kúrʼɪt]

/u/ na medeklinkers	[u]	На́дю (Nadja 4 ^e nv, enklv.) /nád'u/ Тюрба́н (tulband) /t'urbán/	[nád'u] [t'urbán]
------------------------	-----	---	----------------------------------

Zinsintonatie.

De zinsintonatie in de twee talen in kwestie kennen meer overeenkomsten dan verschillen. De overeenkomsten in zinsintonatie vinden plaats:

- In declaratieve zinnen: een afnemende toonhoogte aan het einde van de zin.
- In vraagzinnen zonder vraagwoord: de toonhoogte stijgt in het woord waarop het logische accent valt.
- In vraagzinnen met een vraagwoord: de toonhoogte kan ook stijgen in de woorden waarop het logische accent valt, dus niet alleen op het vraagwoord.

Versillen in intonatie komen voor in vraagzinnen met een vraagwoord:

- In het Nederlands kan de toonhoogte afhankelijk van de plaats van het logische accent eerst dalen en dan op het laatste woord (of de laatste twee woorden) stijgen, terwijl in het Russisch juist het tegenovergestelde kan gebeuren (eerst stijgt en dan daalt de toonhoogte).

3.1.3 Medeklinkers

Er zijn een aantal verschillen en overeenkomsten tussen de medeklinkers van de talen in kwestie, gebaseerd op hun articulatie van plaats :

- In beide talen behoren *b*, *p*, *d*, *t*, *g* en *k* tot de *plosieven*. Het Nederlands heeft nog een extra klank [c] van *ketjap* en het Russisch kent daarnaast de zachte medeklinkerfonemen *b'*, *p'*, *d'*, *t'*, *g'* en *k'*.
- Zowel het Nederlands als het Russisch hebben de *fricatieven* *v*, *f*, *z* en *s*. Het Nederlands kent daarnaast de *uvulaar X* (*chloor*) en de *velaar Y* (*gloor*), terwijl het Russisch de *velaar x* (*хлоп* /xlor/ [xlór]) heeft. Verder heeft het Nederlands de *postalveolaar f* (*horloge*) en *ʒ* (*sjouw*) en het Russisch kent *retroflex ʂ* (*шишка* (dennenappel) /shishka/ [ʂiʂkə]) en *ʒ* (*жюри* (jury) /zhuri/ [ʒ'ur'í]).

- Laterale *l* en trillende *r* komen in beide talen voor maar in het Russisch wordt *r* nooit als *approximant* uitgesproken, terwijl dit wel het geval is in het Nederlands. Een voorbeeld hiervan is het woord *peer*.
- Van de *halfklinkers* *w* (ruw, wee), *j* (jas) en *h* (hoed) die het Nederlands kent heeft het Russisch alleen *j* (йод (jodium) /jód/ [jót]).
- De nasale *m* en *n* zijn in beide talen bekend maar het Nederlands heeft daarnaast ook labiodentaal *m̥* (omval), palataal *n̥* (oranje) en velaar *ŋ* (bang).
- Het Russisch heeft *affricaat* *t͡s* (die in het Nederlands alleen in de leenwoorden voorkomt) en *t͡ɕ*. Bijvoorbeeld царь (tsaar) [t͡sárʲ] en мечь (zwaard) [mʲét͡ɕ].

Het Russisch heeft 20 medeklinkers maar 36 medeklinkerfonemen. De reden van dit grote verschil in aantal is dat het Russisch harde en zachte medeklinkers kent. De letter *b* kan bijvoorbeeld zacht [bʲ] of hard [b] uitgesproken worden. Dit wordt in het Russisch duidelijk in de spelling weergegeven door middel van de speciale klinkerletters Я (ja), Е (e), И (i), Ё (jo), Ю (joe) en het teken van zachtheid Ь. Bijvoorbeeld:

(4) Торт ([tort] / taart)⁶, Лук ([loek]/ui) - harde Т (T) en Л (L)

(5) Тень ([tʲenʲ] / schaduw), Ленточка ([lʲentochka]/lintje)- zachte Т(Т) en Л(L)

Uitzonderingen op deze regels vormen Ж /zj/, Ш /sj/, Ц /ts/, Щ /sjtsj/ en Ч /tsj/.

Ж /zj/, Ш /sj/, Ц /ts/ zijn altijd *hard* en Щ /sjtsj/ en Ч /tsj/ zijn altijd *zacht*.

De Russische medeklinkers *K*, *M* en *T* komen zowel qua schrift als qua uitspraak overeen met de Nederlandse letters. De Russische hoofdletters *B*, *H*, *P*, *C* en *X* hebben daarentegen ondanks de gelijkenis met het Nederlands in schrift, toch een andere uitspraak. Hier volgen enkele voorbeelden:

(6) Волга (revier Volga) [volga]

Нос (neus) [nos]

Рука (hand) [ruka]

Храм (tempel) [xram]

⁶Hier en verder in de tekst wordt eerst de vertaling van de voorbeelden naar het Nederlands gegeven, daarna volgt de fonologische weergave van het Russische woord, gevolgd door de fonetische transcriptie ervan.

Verder is de handgeschreven versie van de Nederlandse kleine letter *g* [ɣ] overeenkomstig met de Russische [d]. *дверь* (deur) wordt bijvoorbeeld als *gверь* geschreven maar het wordt als [dv'ér'] gelezen en niet als [gv'ér'].

De klank [ɣ] komt verder niet in het standaard Russisch voor, met uitzondering van de volgende twee woorden: Бор [bóg] en Господ [góspat], die beide *God* betekenen. Tevens kent het Russisch veel dialecten waar de uitspraak van de medeklinkers kan afwijken van de uitspraak in het standaard Russisch. Zo kent bijvoorbeeld het zuidelijke dialect⁷ van de Russische taal wel de klank [ɣ]. Deze wordt in plaats van de klank [g] uitgesproken. Bijvoorbeeld Волга (rivier Volga) /vólga/ [vólɣa]. Ook heeft de Oezbeekse taal deze klank, wat betekent dat deze klank [ɣ] voor de Russisch sprekenden uit Oezbekistan bekend is.

Net als het Nederlands kent het Russisch *neutralisatie* van stemhebbende medeklinkers aan het eind van het woord en *assimilatie* (aanpassing aan de daarop volgende klank). Neutralisatie kan verder alleen bij de gepaarde medeklinkers voorkomen. De paren zijn: /b/ - [p], /v/ - [f], /g/ - [k], /d/ - [t], /z/ - [s], /ž/ - [š] en /b'/ - [p'], /v'/ - [f'], /d'/ - [t'], /z'/ - [s'].

Bijvoorbeeld:

(7) Nederlands: 'hond' is fonologisch /hond/ en fonetisch [hont]

Russisch: 'крóвь' (bloed) fonologisch /króv'/ en fonetisch [króf']

(8) Nederlands: zakdoek [zakduk]

Russisch: вокзáл (station) /vokzal/ [vɒgzál]

In het Russisch is het zo dat als er aan het eind van het woord twee stemhebbende medeklinkers staan, beide stemloos worden: *ноезд* (trein) /pójezd/ [pójst]. Beide talen hebben zowel regressieve assimilatie (stemhebbende medeklinkers worden stemloos) als progressieve assimilatie (stemloze medeklinkers worden stemhebbend). Assimilatie in voorbeeld (8) is progressief. Een voorbeeld van regressieve assimilatie is *bakzeil* [bakseil] in het Nederlands en *автомáт* (automaat) /avtomát/ [əftámát] in het Russisch.

Assimilatie kan in beide talen zowel binnen één woord plaatsvinden als tussen de laatste medeklinkers van voorzetsels of lidwoorden en de eerste medeklinkers van het volgende woord: с дорóги (van de weg) /s dorogi/ [z dɒrógi].

⁷ Wordt gesproken tussen de grenzen van Rusland en Wit-Rusland, Podolsk, Tambow en Charkow (Oekraïne).

Er zijn enkele verschillen in de uitspraak van de talen in kwestie. Zo worden bijvoorbeeld dubbel geschreven medeklinkers in het Russisch anders uitgesproken dan in het Nederlands, namelijk als één lange medeklinker (uitgezonderd bepaalde situaties): ванная (ligbad) [vânˈnəjə] vs искусство (kunst) [iskússtvə]. Ook verschilt de uitspraak van twee achter elkaar volgende klinkers: веер (waaier) /v'ээр/ [v'ejɪr]. In het Russisch is het verder in bepaalde medeklinkercombinaties wél mogelijk een medeklinker niet uit te spreken: de B [v] wordt niet uitgesproken in de combinatie [-vstv], Д [d] wordt niet uitgesproken in de combinaties [-zdn], [-nd ts̃], [-ndsk], [-pd ts̃] en [-rdtɕ] en Т [t] wordt niet uitgesproken in de combinaties [-stl] en [stn].

3.1.4 Samenvatting fonologie

In de onderstaande tabellen worden de belangrijkste verschillen en overeenkomsten tussen het Nederlands en het Russisch wat betreft fonologie samengevat.

Tabel 4. Verschillen fonologie: Van het Nederlands afwijkende eigenschappen van het Russisch.

	Verschillen
Klinkers	Russisch: alleen korte klinkers
	Geen diftongen, elke vocaal wordt apart uitgesproken
	Afwijkende uitspraak: <i>i, e, a, o</i> en <i>y</i> . Geen <i>u</i> .
Klemtoon	Russisch heeft een lexicaal klemtoonsysteem.
	In het Russisch kan de klemtoon bij declinatie of vervoeging van plaats veranderen.
Woorduitspraak	Russisch: alleen klinkers onder accent worden duidelijk uitgesproken. De andere klinkers worden half en/of hard gereduceerd.
Zinsintonatie	Vooral overeenkomsten. Verschil in vragen met een vraagwoord
Medeklinkers	Russisch kent zachte medeklinkers

	Russisch: <i>r</i> wordt nooit als <i>approximant</i> uitgesproken
	Nederlands kent <i>X, Y, f, ʒ, ŋ, ɲ, η</i> , halfklinkers <i>w</i> en <i>h</i> Russisch kent <i>x, ɣ, z, ts, tɕ</i>
	Russische hoofdletters <i>B, H, P, C, Y</i> en <i>X</i> klinken anders
	Russisch: dubbel geschreven medeklinkers worden vaak als één lange medeklinker uitgesproken

Tabel 5. Eigenschappen van het Russisch die overeenkomen met het Nederlands.

Declaratieve zinnen	De afnemende toonhoogte aan het einde van de zin.
Vraagzinnen zonder vraagwoord	De toonhoogte stijgt in het woord waarop het logische accent valt.
Vraagzinnen met een vraagwoord	De toonhoogte kan ook stijgen in de woorden waarop het logische accent valt, dus niet alleen in het vraagwoord.
Uitspraak medeklinkers	<i>Neutralisatie</i> van stemhebbende medeklinkers aan het eind van het woord: hond → [hont] <i>Assimilatie</i> (aanpassing aan de daarop volgende klank): zakdoek → [zagduk], bakzeil → [bakseil]

3.2 Woordsoorten

In deze paragraaf komt de vergelijking van de eigenschappen van de gekozen woordsoorten aan bod. Achtereenvolgens wordt er gekeken naar de verschillen en overeenkomsten met betrekking tot zelfstandige naamwoorden, voornaamwoorden, werkwoorden, deelwoorden, gerundia en bijwoorden. Er moet wel geëxpliciteerd worden dat bijvoorbeeld niet alle uitgangen of flexies van het Russisch in een tabel worden weergegeven, aangezien in deze CA het Nederlands de uitgangstaal is. Als het Russisch bijvoorbeeld 20 uitgangen heeft en het Nederlands maar twee, dan worden alleen de Nederlandse uitgangen genoemd.

3.2.1 Zelfstandige naamwoorden (substantiva)

Beide onderzochte talen hebben enkelvoudige zelfstandige naamwoorden, samengestelde naamwoorden en eigennamen. Het Nederlands kent in vergelijking met het Russisch echter veel meer samenstellingen want in het Russisch worden dikwijls in plaats van samenstellingen, enkelvoudige zelfstandige naamwoorden of woordcombinaties bestaande uit bijvoeglijk naamwoord + zelfstandig naamwoord gebruikt:

- (9) de appelboom - яблоня /jáblon'ja/
- (10) de boekenplank - книжная полка /knízhnaja pólka/.

3.2.1.1 Lidwoorden

In tegenstelling tot de Nederlandse taal kent het Russisch geen lidwoorden. Terwijl bepaaldheid of onbepaaldheid van de substantieven in het Nederlands middels lidwoorden uitgedrukt wordt, maakt men in het Russisch gebruik van naamvallen, getallen en/of de woordvolgorde van de zin.⁸

- (11) Onbepaald:

Девочка прежде никогда не видела волков. Het meisje heeft nog nooit een wolf/wolven gezien /Devochka prezhde nikogda ne videla volkov/.

- (12) Bepaald:

Волка девочка прежде никогда не видела. Het meisje heeft nog nooit de/deze wolf gezien. /Volka devochka prezhde nikogda ne videla/.

3.2.1.2 Verbuiging en geslacht

Er zijn zowel in het Nederlands als in het Russisch drie woordgeslachten: mannelijk, vrouwelijk en onzijdig. Terwijl het mannelijk of vrouwelijk geslacht in het Nederlands ongemarkeerd is, (*Overheid (v.), boom (m.), baard (m.)*) heeft het Russisch een ingewikkeld geslachtsparadigma

⁸ Voor meer informatie over lidwoorden in het Russisch en (on)bepaaldheid, zie de masterscriptie van W.M. Heutink (2013) op <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/277870>

voor alle drie de geslachten, die altijd morfologisch gemarkeerd zijn m.b.v. flexies. Bovendien speelt congruentie in het Russisch een belangrijke rol in de paradigma's: het woordgeslacht van de zelfstandige naamwoorden in het Russisch eist *agreement* met de uitgangen van de werkwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, voornaamwoorden en sommige bijwoorden in de zin of tekst. Bijvoorbeeld:⁹

- (13) Торт \emptyset (m) был \emptyset очень вкусный (De taart was zeer lekker) /Tort \emptyset byl \emptyset ochen' vkoesnyj/
 (14) Ленточка (v) была красивая (Het lintje was mooi) /Lentochka byla krasivaya/
 (15) Окно (onz.) было сломано вчера (Het raam was gisteren gebroken) /Okno bylo slomano vchera/

Naast het ongemarkeerd zijn heeft het geslacht in de Nederlandse substantiva geen één op één relatie met de Russische substantiva. Bijvoorbeeld *de baard* is in het Nederlands *mannelijk*, maar in het Russisch *vrouwelijk*.

3.2.1.3 *Getal*

Substantiva hebben in beide talen zowel een enkelvouds- als een meervoudsvorm. De opbouw van het enkelvoud in het Nederlands kent geen uitgangen voor de aanduiding van een getal, terwijl de uitgangen in het Russisch een cruciale rol spelen: in het enkelvoud duiden ze ook de naamval aan (fuserende taal: zie inleidende alinea van dit hoofdstuk en § 3.2.1.4). Omdat het Russisch een fuserende taal is, zijn woordgeslacht en naamval van belang voor de juiste getalsuitgang in het meervoud, wat het uitgangsparadigma in het meervoud zeer complex maakt. Het meervoud in het Nederlands daartegen heeft een simpel paradigma van getalsuitgangen. Het bestaat namelijk uit twee uitgangen *-s* en *-en* en enkele uitzonderingen zoals *data*, *musea*. Hieronder volgt een voorbeeld voor de Nominativus (1^e naamval) en Accusativus (4^e naamval) enkel- en meervoud in beide talen:

⁹ In (13) is het woord *taart* mannelijk. Daardoor heeft het naamwoordelijke gezegde *was lekker* uitgangen die mannelijk gemarkeerd zijn (\emptyset en ый /yj/). In voorbeeld (14) is het woord *lintje* vrouwelijk, dus het naamwoordelijke gezegde *was mooi* wordt met de vrouwelijke uitgangen (*-a* en ая /aya/) verbogen. *Was gebroken* in (15) heeft uitgangen van het onzijdige geslacht (*-o*), omdat het woord *raam* in het Russisch onzijdig is. Deze voorbeelden geven uitgangen in het enkelvoud weer. In het meervoud hebben deze woorden andere uitgangen.

(16) Nederlands: 1^e & 4^e in enk. & mv.: MeisjeØ versus meisjes

Russisch: 1^e nv., enk.: Девочка /d'evochkа/

versus

1^e nv., mv.: Девочки /d'evochkи/.

Russisch: 4^e nv., enk.: Девочку /d'evochkу/

versus

4^e nv., mv.: ДевочекØ /d'evochekØ/

3.2.1.4 Naamval

Het Russisch kent zes naamvallen. De vorm (uitgang) van een woord verandert in overeenstemming met de functie die het woord in de zin vervult. De zes naamvallen zijn: nominativus (1^e), genitivus (2^e), dativus (3^e), accusativus (4^e), instrumentalis (5^e) en locativus (6^e)¹⁰. Het Nederlands kent de instrumentalis en de locativus niet. In het Russisch worden uitgangen van alle naamvallen expliciet uitgedrukt, terwijl ze in het Nederlands nauwelijks meer morfologisch relevant zijn. In het Nederlands wordt alleen de genitief, namelijk in de vorm van het bezitssuffix, gebruikt. Hier volgt als voorbeeld van declinatie het woord *meisje* in het enkelvoud in beide talen en gevolgd door een voorbeeldzin:

- (17) 1^e: Meisje – Девочка /d'evochkа/
2^e: Meisje's – Девочки of Девочкина /d'evochkи/ of /d'evochkinа/
3^e: Meisje – Девочке /d'evochk'е/
4^e: Meisje – Девочку /d'evochkу/
5^e: Ø - Девочкой /d'evochkой/
6^e: Ø - О девочке /o d'evochk'е/

- (18) Девочка (1^e) показала девочке (3^e) новенькую девочку (4^e). – Een meisje (1^e) liet aan het meisje (3^e) een nieuw meisje (4^e) zien.

¹⁰ Zie bijlage 2 voor een uitgebreide beschrijving van het Russische naamvalsysteem.

In het Russisch zijn er veel preposities die de rol van de naamvallen op zich nemen (het gebruik van deze voorzetsel vereist een bepaalde naamvalvorm van het daarop volgende woord): *стоять у стены* (2^e) - *staan bij het raam*, *смотреть на* (4^e) - *kijken naar*, *разговаривать с* (5^e) - *praten met*, *смеяться над кем-либо* (5^e) - *lachen om iemand*, *разговаривать о* (6^e) - *praten over*, *думать о* (6^e) - *denken aan*. En omdat zelfstandige naamwoorden in het Nederlands niet verbogen kunnen worden, gebruikt het Nederlands veel meer preposities dan het Russisch. Vaak zijn dat vaste combinaties van werkwoorden en preposities:

- (19) Houden van iemand – любить (werkwoord) + 4^e
Geven aan iemand – давать (werkwoord) + 3^e
Wachten op de bus - ждать (werkwoord) + 4^e автобус (bus)
Bang zijn voor iemand - бояться (werkwoord) + 4^e

3.2.2 Voornaamwoorden (pronomina)

Er zijn enkele verschillen tussen het Nederlands en het Russisch in het systeem van de voornaamwoorden die benoemd dienen te worden, maar globaal geldt dat in het Russisch alle voornaamwoorden naar naamval, persoon en geslacht verbogen worden.

De Nederlandse **persoonlijke voornaamwoorden** hebben een bijbehorende *objectsvorm* (naamval): *ik-me, mij, jij-jou, je, wij-ons* etc. Het Russisch kent zo een/ het/ dit functieverhaal tussen *subject* en *object* ook: *Jij zoekt Jan = Ты ищешь Яна* en *Jan zoekt jou. = Ян ищет тебя*. Sommige persoonlijke voornaamwoorden in het Nederlands hebben daarnaast twee vormen, een benadrukte vorm en een vorm zonder nadruk. Het Russisch kent deze vormen van persoonlijke voornaamwoorden niet:

- (20) Hoe gaat het met *je*? → En met *jou*?

Как у *тебя* дела? → А у *тебя*?

Een betrekkelijk voornaamwoord, of relatief pronomen, is een woord dat altijd op een antecedent (persoon, ding of een hele zin) terugslaat. De relatieve pronomina in beide talen zijn: *die/dat, wie, wat, welk(e) en hetgeen*. Het verschil zit hem in de woordvolgorde principes van de betrekkelijke bijzinnen: in het Russisch hoeft het werkwoord namelijk niet verplicht achteraan in de bijzin te staan (zie ook §3.3.1).

Bezittelijke voornaamwoorden verwijzen naar iemand of iets die/dat een zekere relatie heeft met het genoemde object. Het Nederlands kent twee soorten bezittelijke voornaamwoorden, de zelfstandige (*mijne, jouwe, onze*) en de bijvoeglijke (*mijn, m'n, jouw (je), hun*). In het Russisch staan bezittelijke voornaamwoorden gewoonlijk voor het woord dat ze bepalen, maar ze kunnen er ook achter staan, terwijl in dit geval de bezittelijke voornaamwoorden in het Nederlands in combinatie met het voorzetsel *van* gebruikt worden: *мой брат (mijn broer) /moj brat/ = брат мой (broer van mij) /brat moj/*. Bezittelijke voornaamwoorden in het Russisch kunnen ook zelfstandig gebruikt worden, daarbij veranderen ze qua vorm niet:

- (21) Чья это книга? (Van wie is dit boek?) / ch'ja etə knígə?/
- *Моя* (Letterlijk: mijne /mɔjá/
Of
- Это *моя* книга (Letterlijk.: Dit is mijn boek / etə mɔjá knígə/

Het belangrijkste verschil tussen de **onbepaalde voornaamwoorden** in het Russisch en het Nederlands is de manier van onderscheid maken tussen het onpersoonlijke gebruik van het woord “ze” en het woord “men”. In het Nederlands wordt “ze” voor de informele contexten gebruikt en “men” voor de formele, terwijl voor de formele uitingen in het Russisch pro-drop wordt gebruikt:

- (22) Ze zeggen dat dat niet mag. - Они говорят, что это делать нельзя.
Men zegt dat dat niet mag. - Говорят, что это делать нельзя.

Het Russisch kent slechts één vorm van het **wederkerend voornaamwoord**, *себя*, die alleen voor een naamval wordt verbogen. In tegenstelling tot het Nederlands blijft *себя* onveranderd bij elke persoon en getal:

- (23) Вы говорили о *себе* – U sprak over uzelf
Вы говорили о *себе* – Jullie spraken over jezelf.
Они говорили о *себе* – Zij spraken over zichzelf.

3.2.3 Werkwoorden

Zowel de Nederlandse als de Russische werkwoorden kennen getal, persoon, tijd en modus. Daarnaast kent het Russisch het aspect en geen scheidbare werkwoorden. Werkwoorden worden in beide talen vaak gevormd door middel van prefixen. Zowel in het Nederlands als in het Russisch worden prefixen vaak gebruikt om de semantische betekenis van het werkwoord te veranderen, zoals in de reeks *kopen-verkopen-afkopen-bijkopen-omkopen*.

3.2.3.1 *Getal en persoon*

Zowel in het Nederlands als in het Russisch bestaat het paradigma van het werkwoord in de tegenwoordige tijd uit zes vormen: 1e, 2e en 3e persoon enkelvoud en meervoud. Het Nederlands heeft echter slechts één uitgang *-en* voor het meervoud en één uitgang *-t* voor het enkelvoud 3e pers in de tegenwoordige tijd, terwijl het Russisch naast verschillende uitgangen voor de 1e, 2e en 3e persoon in het enkelvoud en meervoud, onderscheid maakt tussen onder andere werkwoorden met de *i-vervoeging* en werkwoorden met de *e-vervoeging*, met als gevolg dat het Russisch minimaal tien uitgangen heeft in de tegenwoordige tijd.

3.2.3.2 *Tijd*

Naast het verschil in de uitgangen per geslacht/persoon houdt het Russisch rekening met een klein aantal stamveranderingen in de tegenwoordige tijd. Een stamverandering hangt in het Russisch af van wat voor klinker of suffix er vóór de infinitiefuitgang *-mь /t'/* staat. Bijvoorbeeld in het geval van de suffixen *-ова/-ева /-ova// -eva/* wordt dit suffix geschrapt bij vervoeging van het werkwoord:

(24) inf.: *рисовать* (*tekenen*) /*risovát'*/ - 1^e pers. enk.v.: *рисую* (*ik teken*)
/risuju/

Het Nederlands kent ook stamveranderingen bij het vormen van het werkwoord in de tegenwoordige tijd, maar die komen niet overeen het heeft niets gemeen met de stamveranderingen van het Russisch. De uitgang *-t* wordt toegevoegd en afhankelijk van het (werk)woord, verandert de stam (*koken – kookt, reizen – reist*).

In de verleden tijd bestaat het onderscheid in het Nederlands alleen naar getal (*reisde – reisden, kostte-kostten*) en in het Russisch naar geslacht en getal. Daarnaast worden in beide talen de stammen veranderd, maar hier gelden weer andere principes. Het Russisch kent geen verdeling

naar zwakke en sterke werkwoorden, de verleden tijd wordt in het Russisch vaak enkel door het toevoegen van het suffix *-l-* aan de stam van het werkwoord gevormd.

- (25) Lezen (*sterk*) – las – gelezen Читать /chitat’/ – читал /chital/
Leven (*zwak*) – leefde – geleefd Жить /žit’/ – жил /zil/

3.2.3.3 *Koppelwerkwoorden*

Beide talen in kwestie kennen koppelwerkwoorden. In de Russische grammatica worden echter zowel hulp- als koppelwerkwoorden ‘hulpwerkwoorden’ genoemd, maar naar aanleiding van hun functionele verschillen, wordt er in de syntaxis wel onderscheid gemaakt tussen ‘samengestelde naamwoordelijke’ en ‘samengestelde werkwoordelijke’ gezegdes.

De Nederlandse koppelwerkwoorden *blijken*, *schijnen*, *lijken*, *heten* en *vóórkomen* zijn in het Russisch ‘gewone’ werkwoorden en worden vaak in combinatie met voorzetsels gebruikt.

De Russische koppelwerkwoorden *быть* (zijn) /bit’/ en *стать* (worden) /stat’/ worden alleen gebruikt in de verleden en de toekomstige tijd. In de tegenwoordige tijd staat er geen koppelwerkwoord, hoewel in bepaalde situaties het synoniem van de twee bovengenoemde koppelwerkwoorden *являться* /javl’át’s’a/ mag gebruikt worden:

- (26) Ik ben student - Я студент of Я являюсь студентом
Ik zal student zijn - Я буду студентом
Ik word student - Я стану студентом
Ik was student - Я был студентом
Ik ben/was student geworden - Я стал студентом

3.2.3.4 *Pro-drop*

Waarschijnlijk dankzij de rijke vervoeg- en uitgangenparadigma is het gebruikelijk in het Russisch om het onderwerp van de zin weg te laten (Pronoun-dropping). Het noemen van het onderwerp is daarentegen in het Nederlands een must:

- (27) Wat heeft hij (zij) gebracht? - Что принес(ла)? (Lett.: Wat gebracht?)
Что он(а) принес(ла)? (Lett.: Wat hij(zij) gebracht?)

Pro-drop vindt in het Russisch in alle drie tijdsvormen plaats en zowel in vragende als in declaratieve zinnen.

3.2.4 Deelwoord en gerundium

Het deelwoord is een bijzondere vorm van het werkwoord, het heeft de uitgang van een bijvoeglijk naamwoord maar een werkwoordelijke betekenis. In het Russisch worden deelwoorden, net als bijvoeglijke naamwoorden, verbogen afhankelijk van het geslacht, getal en de naamval van het zelfstandig naamwoord waar ze informatie over geven. Deelwoorden kunnen *actief* of *passief* zijn, maar in het Nederlands worden ze in combinatie met de hulpwerkwoorden *hebben/worden* gebruikt in de actieve vorm in de verleden tijd en in de passieve vorm in de tegenwoordige tijd. Constructies met het deelwoord staan in het Russisch altijd tussen komma's. Als een constructie met het deelwoord achter een zelfstandige naamwoord staat, wordt het naar het Nederlands vertaald m.b.v. een relatiefzin:

- (28) actief t.t.: читающий мальчик (m.) – de *lezende* jongen
actief v.t.: мальчик, читавший этот рассказ (m.) – de jongen die dit verhaal *gelezen heeft*
passief t.t.: читаемая книга (v.) – het boek dat *gelezen wordt*
passief v.t.: прочитанный текст (m.) – de (*uit*)*gelezen* tekst

Alle constructies met een deelwoord kunnen (in het Russisch) geparafraseerd worden met behulp van *die/dat*. Bijvoorbeeld: читающий мальчик (de lezende jongen) versus мальчик, который читает (de jongen *die* leest).

Het gerundium is afgeleid van het werkwoord en lijkt wat vorm betreft op een bijwoord: het wordt niet verbogen of vervoegd. Een constructie met het gerundium wordt gebruikt wanneer de handelende persoon van de hoofdhandeling gelijk is aan die van de nevenhandeling. Gerundium wordt in het Russisch bijna altijd met een komma toegewezen:

- (29) Imperfectief gerundium: Не говоря(ger.) ни слова, она вышла из комнаты. – Zij ging de kamer uit zonder iets te zeggen.
Perfectief gerundium: Подобрал(ger.) наши чемоданы, мы вышли на улицу. – Nadat we onze koffers hadden *opgepikt*, liepen we naar buiten.

Omdat het Nederlands geen gerundium kent, worden Russische constructies met het gerundium in het Nederlands op verschillende manieren vertaald:

(30) **Zonder te + inf. :** Het bedrijf heeft het oog laten vallen op de nieuwe Boeing, *zonder deze al te bestellen*. - <...>, *не делая заказа*.

Met het voegwoord *terwijl*: ‘Hoi, Tom,’ zei oom, *terwijl* hij met uitgestoken arm op mijn zoon *afliep*. - <...>, *идя на встречу с протянутой рукой*.

Door + inf.: *door bekend te maken – сообщаю*

Na (te) + inf.: *Na enig nadenken* herinnerde ik me dat <...>. - *Подумав немного, я вспомнил, что <...>*.

Bijzinnen met *nadat* en *toen*: *Pas toen* ik tien jaar geleden in London *kwam* wonen, <...> - *Только десять лет назад, переехав жить в Лондон, <...>*.

3.2.5 Bijwoord ER (adverbium)

Een adverbium is een woord dat iets zegt over een werkwoord, een adjectief of een ander adverbium. In beide talen blijven adverbia invariant. Er zijn bijvoorbeeld adverbia van plaats (*hier, daar*), van tijd (*vandaag, soms*), vragende adverbia (*waar? wanneer?*), verbindende adverbia (*daarom, toen*). Deze adverbia komen in beide onderzochte talen voor. Het Nederlands kent echter het adverbium *er*, dat in het Russisch niet bestaat. *Er* is eigenlijk een verzwakte vorm van *daar* en heeft daarom nooit de nadruk. Het komt in vijf verschillende functies voor (voorlopig subject, aanduiding van plaats, gecombineerd met een prepositie, gecombineerd met een telwoord en als subject van een passieve zin). Als voorlopig subject wordt *er* naar het Russisch niet vertaald:

(31) *Er* zit een kat in de tuin. - В огороде сидит кошка.

Als aanduiding van plaats worden in het Russisch i.p.v. *er* aanwijzende voornaamwoorden gebruikt:

(32) Ken je Amsterdam? Ik heb *er* gewoond. - Ты знаешь Амстердам? Я там/тут жил. (=daar/hier)

In combinatie met respectievelijk een voorzetsel en een telwoord wordt in het Russisch ook een prepositie gebruikt:

- (33) Ik heb *er* weleens van gehoord. - Я об *этом* однажды слышал.
(aanwijz. voornaamwoord *dit*)

Ik heb *er* vier. - У меня *их* четыре. (persoonl. voornaamwoord *hen*)

Als *er* als subject van een passieve zin wordt gebruikt, wordt het in het Russisch door middel van een onpersoonlijke actieve zin vertaald. In onpersoonlijke actieve zinnen wordt de handleiding niet toegeschreven aan een specifieke persoon maar aan één of meer personen in het algemeen:

- (34) *Er* wordt gebeld. – Звонят. (3e pers. meerv.)

3.2.6 Samenvatting woordsoorten

Tabel 6: Verschillen woordsoorten: Van het Nederlands afwijkende eigenschappen van het Russisch.

	Verschillen
Naamwoorden	Russisch: geen lidwoorden
	Russisch: woordgeslacht gemarkeerd, woordgeslacht agreement in de zin/tekst Nederlands: onzijdig woordgeslacht gemarkeerd
	Russisch: ingewikkeld paradigma (en agreement) van woordgetal Nederlands: meervoud kent 2 uitgangen <i>-s</i> en <i>-en</i> + uitzonderingen
	Russisch: 6 naamvallen Nederlands: 4 naamvallen waarvan 1 gemarkeerd
	Russisch: aspect Nederlands: hulpwerkwoorden van aspect
Voornaamwoorden	Nederlands: persoonlijk vnw. met of zonder nadruk
	Russisch: bijvoeglijk vnw. zelfstandig gebruikt Nederlands: bezittelijk vnw. na zelfs. nw. met <i>van</i> (<i>van Jan</i>)

	Russisch: onbepaald vnw. <i>men</i> ontbreekt → pro-drop
	Nederlands: wederkerend vnw. wordt verbogen
Werkwoorden	Nederlands: zwakke versus sterke ww.
	Russisch: pro-drop
	Russisch: geen koppelww. <i>zijn</i> in tegenwoordige tijd
Deelwoorden	Russisch: constructies met deelwoorden door komma gescheiden
	Russisch: deelwoorden worden verbogen
Gerundium	Nederlands: geen gerundium
Bijwoord	Nederlands: woordje <i>er</i> (verschillende functies)

Tabel 7: Overeenkomsten woordsoorten: Gelijkenissen van Nederlandse en Russische grammaticale eigenschappen.

	Overeenkomsten
Algemeen	Aanwezigheid van zowel enkelvoud als meervoud in zelsft.nw, vnw. en ww.
Naamwoorden	Samenstellingen 4 naamvallen 3 woordgeslachten
Werkwoorden	Prefixatie & stamverandering
	Zowel koppel- als hulpwerkwoorden
Bijwoorden	Bijwoorden van plaats (<i>hier, daar</i>), van tijd (<i>vandaag, soms</i>), vragende adverbia (<i>waar? wanneer?</i>), verbindende adverbia (<i>daarom, toen</i>).

3.3 Syntaxis

Hieronder worden de meest opvallende syntactische verschillen beschreven tussen de talen in kwestie. Eerst wordt naar de woordvolgordeverschillen gekeken, gevolgd door ja/nee vraagzinnen en tot slot negatie. Als samenvatting daarvan volgt aan het eind van dit onderdeel van het hoofdstuk een tabel met de vastgestelde syntactische verschillen en overeenkomsten tussen de onderzochte talen.

3.3.1 Woordvolgorde

Hoofdzinnen. De woordvolgorde in het Nederlands staat min of meer vast. Het belangrijkste kenmerk is dat het een SVO-taal is met *verb second* (V2) kenmerk. Dat wil zeggen dat in hoofdzinnen het werkwoord op de tweede grammaticale plek moet staan (*Ik sta morgen vroeg op; Morgen sta ik vroeg op*).

In tegenstelling tot het Nederlands is de woordvolgorde in het Russisch vrij, maar niet helemaal willekeurig. Het is een SVO-taal waar de woordvolgorde door de communicatieve doeleinden van de spreker wordt bepaald. De woordvolgorde in neutrale beweringen is als volgt: onderwerp – gezegde – lijdend of meewerkend voorwerp – bepalingen.

Opmerkelijk is dat in het Russisch een bijwoordelijke bepaling (van tijd en/of plaats) bij het gezegde vóór het werkwoord staat: *Он весело вбежал в комнату* (*Letterlijk.: Hij vrolijk rende in de kamer*), terwijl het in het Nederlands erna komt te staan: *Hij rende vrolijk de kamer binnen*.

Bijzinnen. Het Nederlands is een zogenaamde “asymmetrische V2-taal”, want in Nederlandse bijzinnen staat het subject meestal vooraan in de bijzin en de werkwoorden staan altijd achteraan in de bijzin. Dit geldt niet voor het Russisch, waar woordvolgorde net als in hoofdzinnen door de communicatieve doeleinden bepaald wordt.

Het volgende verschil tussen Nederlandse en Russische bijzinnen is dat de Nederlandse bijzin tijdsagreement vereist met de hoofdzin, terwijl dat in het Russisch niet altijd het geval is:

- (35) Ik wist dat je zou komen. - Я знала, что ты придешь (Lett.: Ik wist, dat je zal komen).

In (35) zijn de werkwoorden in het Nederlands in dezelfde tijdsvorm gebruikt, maar in het Russisch staat het werkwoord in de bijzin in de toekomstige tijd, hoewel het werkwoord in de hoofdzin in de verleden tijd wordt gebruikt.

In tegenstelling tot de Nederlandse taal moeten in het Russisch alle soorten bijzinnen in het schrift door een komma van elkaar worden gescheiden:

(36) Он сказал, что придет вовремя. (Letterlijk.: Hij zei, dat zal komen op tijd) – Hij zei dat hij op tijd zou komen.

Девочка, которая там стоит, моя сестренка. – Het meisje dat daar staat, is mijn zusje.

3.3.2 Ja/Nee vraagzinnen

Ja/nee vraagzinnen hebben in het Russisch geen speciale woordvolgorde. Ja/nee vraagzinnen zijn alleen door de intonatie (sterk stijgend) te onderscheiden van mededelende zinnen. Bovendien stijgt de intonatie bij het woord dat bevestiging/ontkenning vereist. In het Nederlands hebben ja/nee vraagzinnen dezelfde woordvolgorde als vraagzinnen: ze beginnen met een werkwoord:

(37) Kom je morgen terug? - Ты завтра вернешься? (Letterlijk: Je morgen terug komt?) Of Ты вернешься завтра? (Lett.: Je terug komt morgen?)
Kom jij morgen terug? - Ты завтра вернешься? (Letterlijk: Je morgen terug komt?) Of Ты вернешься завтра? (Lett.: Je terug komt morgen?)

3.3.3 Negatie

In tegenstelling tot het Nederlands staat de negatie in het Russisch altijd vóór het woord (handeling, eigenschap etc.) waar het om gaat. Bijvoorbeeld, *Ik kom niet* versus *не приду* (Letterlijk: Ik niet kom), *Hij ziet het niet* vs *Он этого не видет* (Letterlijk: Hij dit niet ziet).

Een andere verschil tussen het Nederlands en het Russisch m.b.t. negatie is dat het Russisch dubbele negatie kent. Bijvoorbeeld, *Ik kom hier nooit meer.* - *Я сюда больше никогда не приду* (Letterlijk: Ik hier meer nooit niet kom).

Daarentegen kent het Nederlands twee soorten negatie: *geen* en *niet*. Het gebruik van *geen* is in het Russisch anders. Zo worden bijvoorbeeld de Nederlandse zinnen *Ik heb geen melk* en *Daar heb ik geen verstand van* respectievelijk naar het Russisch vertaald als *У меня нет молока* (Letterlijk: Bij mij nee melk) en *Я в этом не разбираюсь* (Letterlijk: Ik in dit niet heb verstand).

3.3.4 Samenvatting syntaxis

Tabel 8: Verschillen syntaxis: Van het Nederlands afwijkende eigenschappen van het Russisch.

	Verschillen
Woordvolgorde	Russisch: wordt bepaald door communicatieve doeleinden van de spreker
	Nederlands: V2. Nederlands: in bijzinnen ww. achteraan Russisch: met bijzinnen geen tijdsagreement Russisch: alle soorten bijzinnen met komma's gescheiden
Ja/nee vragen	Russisch: intonatie bepalend
Negatie	Russisch: dubbele negatie mogelijk Russisch: gebruik van <i>geen</i> is anders
	Russisch: eigenschap-/handelingnegatie → negatie staat vóór ww./ vóór desbetreffende woord

Tabel 9: Overeenkomsten syntaxis: Gelijkenissen tussen het Nederlands en Russisch.

	Overeenkomsten
Zinnen	Zowel hoofd- als bijzinnen bestaan
Negatie	Enkele negatie

4. Onderzoeksvraag en methode

Vanaf dit hoofdstuk wordt er ingegaan op het transferverschijnsel van de tweede taalverwerving van Russisch sprekende NT2-ers, om met behulp daarvan het einddoel van deze scriptie te kunnen bereiken, namelijk het maken van de *Handleiding Russisch voor NT2-docenten*. Om deze handleiding tot stand te kunnen brengen is het noodzakelijk te weten wat de Russisch sprekende NT2-ers - taalkundig gezien - in de weg staat om het Nederlands accentloos en foutloos te leren spreken. Om te beginnen komen in dit hoofdstuk de onderzoeksvraag, de deelvragen en de verwachtingen aan bod.

De onderzoeksvraag van dit onderzoek luidt als volgt:

Welke verschillen tussen het Nederlands en het Russisch kunnen het NT2-leerproces van de Russisch sprekenden belemmeren en hoe kunnen deze verschillen verwerkt worden in een NT2-handleiding Russisch voor NT2-docenten?

De deelvragen zijn nodig om de hoofdvraag te beantwoorden. De eerste deelvraag is:

Welke grammaticale verschillen bestaan er tussen het Russisch en het Nederlands en welke van deze verschillen zijn voor de Russischtalige NT2-ers het moeilijkst te verwerven?

Om deze deelvraag te kunnen beantwoorden wordt gebruik gemaakt van de Contrastieve analyse die in het vorige hoofdstuk aan bod is gekomen. Vervolgens worden vier laagopgeleide Russisch sprekende NT2-ers gevraagd een plaatjesverhaal *Frog, where are you? na* te vertellen. Aan de hand daarvan wordt er gekeken welke fouten de laagopgeleide Russisch sprekenden het meest maken en welke fouten dus het meest voorkomend zijn.

De volgende deelvraag luidt als volgt:

Welke rol heeft transfer vanuit de moedertaal binnen deze verschillen?

Uitgaand van de fouten die er geobserveerd worden, wordt er in het zoeken naar het antwoord op deze vraag, teruggekeken naar de besproken theorie en de CA. De laatste deelvraag heeft rechtstreeks betrekking op de handleiding:

Welke rol kan een NT2-handleiding Russisch spelen in het NT2-onderwijs van de Russisch sprekkenden?

Voordat ik aan de slag ga met het onderzoek, formuleer ik eerst de verwachtingen die ik heb naar aanleiding van de bovengenoemde hoofd- en deelvragen.

Hypothese 1: Om te beginnen verwacht ik dat de fouten in het Nederlands als tweede taal door de transfer vanuit de moedertaal gestuurd worden. Tabellen 4, 6 en 8 in hoofdstuk 3 geven in het kort het overzicht weer van de grammaticale verschillen tussen het Nederlands en het Russisch. Volgens de Transfertheorie moeten de fouten die Russischspreekende NT2-ers maken juist door deze verschillen gestuurd worden. Daarom maak ik een selectie uit deze gegevens en naar aanleiding daarvan verwacht ik dat Russischspreekende deelnemers aan dit onderzoek de volgende fouten zullen maken:

1. De Nederlandse klinkers *i*, *e*, *a*, *o*, *y* en *u* worden alleen onder accent helder uitgesproken. In de andere posities (vóór of na het/ een accent) worden ze net als in het Russisch half en/of hard gereduceerd (Bijvoorbeeld: *[dáltən] ipv [dálton]).
2. De lange klinkers worden wegens de invloed van de Russische fonologie kort uitgesproken (Bijvoorbeeld: *[man] ipv [maan]).
3. De uitspraak van medeklinkers die vóór de klinkers *e* en *i/e* staan is zacht. (Bijvoorbeeld: *[m'elk] ipv [mɛlk]).
4. Omdat in het Russisch in de tegenwoordige tijd het koppelwerkwoord *zijn* en het hulpwerkwoord *hebben* niet gebruikt worden, worden ze door de Russisch spreekende NT2-ers vergeten.
5. Het bijwoord *er* wordt verkeerd gebruikt.
6. De woordvolgorde wordt zowel in de hoofdzinnen als in de bijzinnen verkeerd gebruikt¹¹ (bijvoorbeeld foutief gebruik van de V2-regel).

¹¹ Het foutief gebruik van lidwoorden door Russisch spreekende NT2-ers is een veel onderzocht verschijnsel. Zie bijvoorbeeld de masterscriptie van W.M. Heutink (2013) op <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/277870>. Daarom wordt in dit onderzoek niet gekeken naar het foutief gebruik van de lidwoorden gekeken.

Hypothese 2: Bij de tweede deelvraag Welke rol heeft transfer vanuit de moedertaal binnen deze verschillen? wordt verwacht dat transfer een belangrijke rol zal spelen. Zowel op het fonologische, als op het syntactische en woordsoortniveaus wordt er verwacht sporen van de moedertaal aan te treffen. Verder is de verwachting dat het aantal gemaakte fouten geleidelijk afneemt met de groei van de taalvaardigheid wat in overeenstemming is met de Transfer theorie.

5. Onderzoek

In dit hoofdstuk wordt het rapportage van het onderzoek gepresenteerd. Eerst wordt in 5.1 en 5.2 de methode en de deelnemers aan het onderzoek besproken en in 5.3 komen de resultaten van de analyse aan bod.

5.1 Methode

Om het antwoord te vinden op de onderzoeksvraag is er aan vier Russisch sprekende NT2-ers gevraagd een verhaal te vertellen aan de hand van het plaatjesverhaal ‘*Frog, where are you*’ van Mayer (1969). Dit boekje is zeer gebruikelijk bij onderzoeken naar taalverwerving, in begrip de tweede taalverwerving. De vier verhalen van de deelnemers zijn uitgetypt en geanalyseerd. De analyse hiervan maakt het mogelijk om een matching uit te voeren tussen de onderzochte verschillen die uit de CA naar voren zijn gekomen en de fouten die Russischsprekende NT2-ers werkelijk maken. De duur van de audiofragmenten is in totaal 28 min. 10 sec. De ene spreker spreekt snel en de andere moet naast langzaam praten ook lang over de prenten na denken, dus de spreektijd per spreker verschilt tussen 3 min. 43 sec. en 10 min. 47 sec.

5.2 Deelnemers

De deelnemers aan het onderzoek komen uit drie Sovjet Unie landen (Rusland, Oezbekistan en Wit-Rusland) maar spreken Russisch als moedertaal. Ze hebben enige kennis van het Engels (schoolprogramma). Twee deelnemers spreken ook Wit-Russisch en één spreekt Oezbeeks. Alle vier de deelnemers zijn laagopgeleid (MBO-niveau) en hebben met uitzondering van NT2-cursussen geen opleiding gevolgd in Nederland. Onder de deelnemers zijn drie vrouwen en één man. Hun verblijf in Nederland verschilt tussen de tien en twaalf jaar. Spreker A is de oudste, zij is 55 jaar. De leeftijd van de anderen varieert tussen de 32 en 37 jaar. De thuistaal van deze NT2-ers is het Russisch.

Twee van de sprekers werken sinds drie jaar voltijd. Hun hoogst behaalde NT2-niveau tijdens NT2-cursussen is B2 volgens het Raamwerk NT2 - een Nederlandse versie van het *Common European Framework of Reference*¹². De andere twee sprekers werken niet en hebben weinig Nederlandstalige input. Hun hoogst behaalde NT2-niveau is B1.

5.3 Resultaten van de analyse

De analyse is per spreker uitgevoerd. Er is naar de fouten gekeken die uit de CA boven water zijn gekomen, maar de vaak voorkomende grammatica fouten die door alle vier de deelnemers gemaakt zijn, maar niet besproken zijn in de CA, worden ook geanalyseerd. Fonologie, woordsoorten en syntax worden apart besproken.

5.3.1 Spreker A (niveau A2)

Fonologie

De uitspraak van de klank [g] is merkbaar zacht bij spreker A. Hij wordt meestal als een [h] uitgesproken ([*uitha*an]). In sommige woorden beïnvloedt de klinker *e* de voorafgaande medeklinker. Deze wordt dan zacht uitgesproken en *e* klinkt ook als [e] en niet als [ɛ]. Deze spreker zegt bijvoorbeeld [wak'er] voor *wakker*.

Opvallend is dat spreker A (vrouw, 55 jaar oud) het woord *hert* met schwa [hertə] uitspreekt. Verder maakt ze bijna geen fouten bij de uitspraak van de lange klinkers. Ze spreekt bijvoorbeeld *boom*, *maar*, *raam* met een lange klinker uit, maar de klinker *a* in *helemaal* is kort.

Woordsoorten en woordvorming

Er van plaats/in combinatie met een voorzetsel wordt er helemaal niet gebruikt. De spreker zegt bijvoorbeeld *...*en konde niet uit*. Van de achttien werkwoorden in de voltooid verleden tijd (vvt) vervormd ze er acht verkeerd. Het betreft zowel fouten in het gebruik van het hulpwerkwoord als de hoofdwoorden. Bijvoorbeeld: **was gevalt*, **heeft begreep*, **gekijken*, **geslaapt*.

Syntax

¹² <http://taalunieversum.org/onderwijs/nt2-beginnersdoelen/raamwerk>

Zowel in de hoofd- als bijzinnen wordt de tijd opvallend vaak foutief gebruikt. De mismatching van tijd komt bijvoorbeeld drie keer voor: 1. *dus jongen op zijn hoofd gebleven en hert rennen tot...* 2. *hij zag dat frog weg is*; 3. *en jongen begreep//heeft begreep dat achter is eh zijn eh iets zijn*. Ze corrigeert zich wanneer ze een fout in het tijdsgebruik maakt. Een voorbeeld hiervan is: **bij de water was een boom//ligt boom*.

Spreker A gebruikt in totaal vier keer een constructie met *toen* en in al deze bijzinnen ontbreekt het hulpwerkwoord en de hoofdzin begint nooit met het werkwoord: **eens, toen jonge geslaapt, die frog uit de bottle uitgegaan*.

Het Engels en het Russisch

Deze spreker gebruikt een aantal Engelse stammen en woorden. Dit zijn: *frog, bottle* en **gemoved*. Vier woorden zegt ze in het Russisch. Dit zijn *roga (de geweien), oblakotilsya (heeft geleund), ovrag (het ravijn), zalez (heeft geklommen)*.

5.3.2 Spreker B (niveau B1)

Fonologie

Bij spreker B is er een duidelijke zachte uitspraak te horen van de medeklinkers die door de klinkers *i/ie* en *e* gevolgd worden, maar de uitspraak ervan blijft wel heel wisselend. Bijvoorbeeld in *kikker* spreek ze beide uit als een *k* en in *blijkt* is de *l* zacht, maar in *ze, weg, wel* en *twee* blijft de medeklinker hard. In *rendier* wordt de *r* hard en de *d* zacht uitgesproken. De *n* in *konijn* en de *k*'s in *gekeken* worden zacht uitgesproken. De klinker *g* wordt door deze spreker altijd als de Russische [x] uitgesproken: *ergens, ging, gekomen, gekeken, grond, dag*. Opmerkelijk is dat de klank *e* aan het eind van het woord geen invloed heeft op de zachtheid van de voorstaande medeklinker. Deze *e* wordt dan als schwa klank uitgesproken en de medeklinker blijft hard. Bijvoorbeeld in *gekomen, rende, geschrokken, helpen*.

Verder heeft deze spreker een foutieve uitspraak van de lange klinkers. Bijvoorbeeld in *boom, helemaal* en *alleen* worden de lange *o*'s, *a*'s en *e*'s elke keer kort uitgesproken. Daarentegen spreekt ze in *hoofd, naar, maar, raam* de klinkers goed lang uit. De diftong *ui* wordt als [aoe] uitgesproken. De woorden *huis, uit, buiten* en *muis* worden bijvoorbeeld als [haoes], [aoet], [baoeten] en [maoes] uitgesproken.

Woordsoorten en woordvorming

Spreker B gebruikt *er* als voorlopig onderwerp in sommige gevallen correct: *er zit een jongentje*, maar **kikker komt uit de blik*. Ook gaat het mis wanneer *er* als plaatsaanduiding gebruikt wordt: **ze waren op zoek overal, onder de bed, in de kleren, in de schoenen maar ze hebben niks gevonden*.

Verder wordt de Russische naamvalconstructie één keer gebruikt in *die muis heeft jongentje neus gebeten*. Hier wordt *neus* in de Russische accusatief gebruikt waardoor er geen voorzetsel voorkomt. Deze spreker maakt daarnaast weinig fouten met sterke en zwakke vormen van werkwoorden. Slechts één keer zegt ze *lukt* in plaats van *lukte*.

Een opmerkelijke fout van spreker B is dat ze *was* met *werd* verwart. Dit is te zien in de volgende voorbeelden: **toen jongentje met de hond waren wakker*, **jongentje was heel geschrokken* (de laatste komt twee keer voor).

Tot slot zegt deze spreker *in sliep gevallen* in plaats van *in slaap gevallen*.

Syntax

Spreker B mist vaak hulpwerkwoorden: **ineens de hond uit het raam gevallen*, **‘misschien ergens kikker daar gestopt’*, **jongentje gevallen van het boom*, **maar kikker helemaal weg*, **alleen de rendier boven gebleven..* Het hulpwerkwoord wordt één keer gebruikt maar dan gaat het niet om het hulpwerkwoord *zijn* en het staat op de verkeerde positie: **Maar uiteindelijk ze hebben naar beneden gekomen*.

Constructies met *toen* zijn door spreker B twee keer correct gebruikt. Bijvoorbeeld, *eens, toen hij stonde op de steen, kwam een rendier uit de boom*. En twee keer kwamen er fouten in voor: **toen kwamen ze uit het water, zag jongentje oude boom*.

Tijdsagreement binnen de nevenschikkende zin wordt één keer foutief gebruikt – de verleden tijd wordt samen gebruikt met de tegenwoordige tijd: **... zag jongentje oude boom op de grond en zegt tegen hondje....*

Er is drie keer een duidelijke invloed van de Russische syntaxis te zien: **Er zit een jongentje in de kamer met zijn hondje en de kikker in de pot*, **Ze waren lang op zoek maar dat lukte niet* en **Hij dacht: ‘...’, maar toch niet*.

5.3.3 Spreker C (niveau B2)

Fonologie

Deze spreker spreekt in het begin van haar verhaal [ʏ] vaker uit dan aan het eind. ‘Geroepen’ en ‘geen’ in het begin van het verhaal worden dus met een [ʏ] uitgesproken en ‘weggerend’ en ‘meegenomen’ aan het eind van het verhaal met een [x]. Verder worden lange klinkers wel lang uitgesproken. Medeklinkers worden ook correct hard uitgesproken, behalve het woord ‘alleen’ aan het eind van het verhaal. Hier klinkt *l* als *lʰ*.

Woordvorming

Er is één geval geobserveerd van verkeerd gebruik van sterke werkwoorden: het woord ‘klimmen’ wordt twee keer vervoegd als **geklimd*. Verder verwacht deze spreker twee keer het gebruik van *werd* met *was*: **toen hij wakker was en geen kikker hebt gevonden* en **die jongen was door een vogel aangevallen en <...> begon hij op heel grote steen te klimmen*. Dit zijn de enige zinnen waar *werd* gebruikt moest worden in dit verhaal.

Er als voorlopig onderwerp wordt één keer vergeten: **en kwamen heel veel bijen er uit*. Later in de tekst corrigeert de spreker zichzelf en gebruikt dezelfde constructie correct: *er kwam heel grote hert eruit*. *Er* in combinatie met een voorzetsel gebruikt deze spreker correct.

Syntaxis

Deze spreker maakt geen fouten in de plaatsing van de werkwoorden zowel in de hoofd- als in de bijzinnen. De V2-regel wordt maar één keer geschonden: **toen hij heeft iets gehoord*.

Eén keer komt in het verhaal van spreker C een zin met het voegwoord *toen* voor, de woordvolgorde in deze zin is foutief: *'s nachts, toen de jongen sliep, kikker is weggelopen*.

Deze spreker maakt twee fouten in de tijdsagreement: **hij zei dat de hond stil moet zitten* en **toen hij wakker was (werd) en geen kikker hebt gevonden*.

Russisch

Eén keer gebruikt deze spreker een Russisch woord, namelijk *ovrag* (*het ravijn*).

5.3.4 Spreker D (niveau C1)

Fonologie

Deze spreker heeft duidelijk een Russische [x] in plaats van [ʏ]. Bijvoorbeeld in *gebroken*, *zag*, *glazenblik*, *geroepen*. Verder worden de medeklinkers die vóór de klinkers *i/ie* en *e* staan af en toe zacht uitgesproken: [xek'ekə], [pajnl'akə], [bl'e:k], [l'i:p], [pr'ikən], [d'ikə] maar in *kikker*, *familie*, *meegenomen*, *rendier*, *wegrennen* worden ze hard uitgesproken.

Lange klinkers worden in enkele gevallen kort uitgesproken: in *gewoon*, *boom*, *inderdaad* en *resultaat* maar *kroon*, *sleet*, *spleet*, *door*, *allemaal* worden juist uitgesproken.

Woordsoort

Spreker D zegt twee keer **bleeft* en één keer **omgekleemd* (voor *klimmen in*). Alle andere zowel zwakke als sterke werkwoorden gebruikt hij correct.

Twee keer mist hij *er* als voorlopig onderwerp en *er* in combinatie met een voorzetsel in dezelfde zin. En één keer mist hij *er* in combinatie met een voorzetsel in een samengestelde zin met oorzaak-gevolgrelatie. Dit is in **maar uit die spleet kwam een grote uil* en **uit de hol kwam een hamster, jongentje was geschrokken*. De andere twee keer dat *er* in combinatie met een voorzetsel gebruikt moest worden, heeft deze spreker dit foutloos gedaan (*erop te klimmen, ik kan uiteindelijk eruit*).

Verder maakt deze spreker fouten in het gebruik van *werd*. In plaats daarvan gebruikt hij steeds *was*. Bijvoorbeeld: **blikje was gebroken*, **uit de hol kwam een hamster*, **bijen waren echt boos op hem, toen hij in bijenkorf heeft gekeken*. En één is het wel juist gebruikt: *toen jongen wakker werd, zag hij*.

Syntax

Deze spreker gebruikt slechts twee keer een constructie met *toen* in zijn tekst. Beide zinnen hebben een correcte woordvolgorde maar de tijdscongruentie is niet altijd foutloos: *toen jongen wakker werd, zag hij ...* en **toen jongen op de...stond, heeft hij een tak vastgehouden..* Verder gebruikt hij vaker verschillende vormen van tijd in zijn verhaal maar ook binnen één zin: **jongentje dacht dat misschien kikker daarin zit, <...>. Ze moeten gewoon verder. Bij een groot berg besloot de jongen....* De voltooid verleden tijd wordt regelmatig 'gemixt' met de onvoltooid verleden tijd: *Hij heeft een kleintje meegenomen en liep <...> naar huis, Ze keken naar buiten en hebben hem geroepen maar zonder resultaat.*

Tot slot gebruikt deze spreker zinnen die opgebouwd zijn volgens de syntaxis van de Russische taal. Dit zijn **hij zocht overal <...> maar kikker was nergens, *blijkbaar dat zijn kikker heeft zijn familie teruggevonden.*

6. Discussie en conclusie

In dit hoofdstuk volgen de conclusie en discussie van het uitgevoerde onderzoek.

Eerst moet er geconstateerd worden dat de Contrastieve analyse gebaseerd was op de gestandaardiseerde vorm van de Russische en de Nederlandse grammatica. Het uitgangspunt was dat de sprekers geen dialect- of bijvoorbeeld straattaal gebruikten. Daarnaast werd er geen aandacht besteed aan de sociolinguïstische variëteit. Uitspraak verschilt onder andere per sociaal niveau: de arme sociale klasse heeft een andere uitspraak dan de rijke klasse, maar vrouwen spreken bijvoorbeeld ook anders dan mannen (Wardhaugh, 2010). Het is volstrekt toevallig dat spreker D (man) het hoogste taalvaardigheidsniveau in het NT2 had in vergelijking met de andere drie sprekers (vrouwen). Kortom, in dit onderzoek werd met een aselechte steekproef gewerkt en er is geen rekening gehouden met de sociale, sub-etnische, religieuze of verbale verschillen tussen de vier onderzoekdeelnemers.

Door het bespreken van de resultaten van het onderzoek en dankzij het overzicht van de grammaticale fouten dat verkregen is vanuit de Contrastieve analyse, wordt er antwoord gegeven op de eerste deelvraag *Welke grammaticale verschillen bestaan er tussen het Russisch en het Nederlands en welke van deze verschillen zijn voor de Russischtalige NT2-ers het moeilijkst te verwerven?*

De drie tabellen uit de CA met de grammaticale verschillen van de talen in kwestie staan hieronder.

Tabel 9: Verschillen fonologie: Van het Nederlands afwijkende eigenschappen van het Russisch.

Klinkers	Russisch: alleen korte klinkers
	Geen diftongen, elke vocaal wordt apart uitgesproken

	Afwijkende uitspraak: <i>i, e, a, o</i> en <i>y</i> . Geen <i>u</i> .
Klemtoon	Russisch heeft een lexicaal klemtoonsysteem.
	In het Russisch kan de klemtoon bij declinatie of vervoeging van plaats veranderen.
Woorduitspraak	Russisch: alleen klinkers met accent worden duidelijk uitgesproken. De andere klinkers worden half en/of hard gereduceerd.
Zinsintonatie	Vooral overeenkomsten. Verschil in vragen met een vraagwoord
Medeklinkers	Russisch kent zachte medeklinkers
	Russisch: <i>r</i> wordt nooit als <i>approximant</i> uitgesproken
	Nederlands kent <i>X, Y, f, ʒ, ɲ, ɲ</i> , halfklinkers <i>w</i> en <i>h</i> Russisch kent <i>x, ɣ, z, ts, tɕ</i>
	Russische hoofdletters <i>B, H, P, C, Y</i> en <i>X</i> klinken anders
	Russisch: dubbel geschreven medeklinkers worden vaak als één lange medeklinker uitgesproken

Tabel 10: Verschillen woordsoorten: Van het Nederlands afwijkende eigenschappen van het Russisch.

Naamwoorden	Russisch: geen lidwoorden
	Russisch: woordgeslacht gemarkeerd, woordgeslacht agreement in de zin/tekst Nederlands: onzijdig woordgeslacht gemarkeerd
	Russisch: ingewikkelde paradigma (en agreement) van woordgetal Nederlands: meervoud kent 2 uitgangen <i>-s</i> en <i>-en</i> + uitzonderingen
	Russisch: 6 naamvallen Nederlands: 4 naamvallen waarvan 1 gemarkeerd

	Russisch: aspect Nederlands: hulpwerkwoorden van aspect
Voornaamwoorden	Nederlands: persoonlijk vnw. met of zonder nadruk
	Russisch: bijvoeglijk vnw. zelfstandig gebruikt Nederlands: bezittelijk vnw. na zelfs. nw. met <i>van</i> (<i>van Jan</i>)
	Russisch: onbepaald vnw. <i>men</i> ontbreekt → pro-drop
	Nederlands: wederkerend vnw. wordt verbogen
Werkwoorden	Nederlands: zwakke vs sterke ww.
	Russisch: pro-drop
	Russisch: geen koppelww. <i>zijn</i> in tegenw.tijd
Deelwoorden	Russisch: constructies met deelwoorden door komma gescheiden
	Russisch: deelwoorden worden verbogen
Gerundium	Nederlands: geen gerundium
Bijwoord	Nederlands: woordje <i>er</i> (verschillende functies)

Tabel 11: Verschillen syntaxis: Van het Nederlands afwijkende eigenschappen van het Russisch.

Woordvolgorde	Russisch: wordt bepaald door communicatieve doeleinden van de spreker
	Nederlands: V2 in de hoofdzinnen. Nederlands: in bijzinnen ww. achteraan Russisch: met bijzinnen geen tijdsagreement Russisch: alle soorten bijzinnen met komma's gescheiden
Ja/nee vragen	Russisch: intonatie bepalend
Negatie	Russisch: dubbele negatie mogelijk

	Russisch: gebruik van <i>geen</i> is anders
	Russisch: eigenschap-/handelingsnegatie → negatie staat vóór ww/vóór desbetreffend woord

Om te beginnen zijn er, als je kijkt naar de resultaten van het onderzoek, duidelijke overeenkomsten te zien in zowel de uitspraak als de zinsbouw en het woordgebruik van de vier onderzoekdeelnemers. Volgens hypothese 1 worden de fouten door de transfer vanuit de moedertaal gestuurd. Hieronder worden de te verwachten fouten besproken die op pagina 45 waren beschreven.

Alle vier de deelnemers hebben moeite met de uitspraak van de korte versus de lange klinkers. De gevorderde sprekers maken hiermee veel minder fouten, maar het komt zeker voor dat ze bijvoorbeeld de lange *o* in het woord *gewoon* kort uitspreken. Hetzelfde geldt voor de zachte uitspraak van de medeklinkers. Spreker B heeft bijvoorbeeld best veel zachte medeklinkers in haar spraak, terwijl spreker D medeklinkers slechts af en toe vóór de klinkers *i* en *ie* zacht uitspreekt. Verder is het zoals verwacht zeer moeilijk voor de Russischspreekende NT2-ers de klank [ʏ] onder de knie te krijgen. In plaats van een [ʏ] wordt er steeds een [x] uitgesproken. Hierbij moet opgemerkt worden dat spreker D zelf aangaf dat hij na vijftien jaar wonen in Nederland, deze klank niet onder de knie heeft kunnen krijgen en hem nu bewust als [x] uitspreekt.

Zoals besproken in §3.1.2 en in Tabel 3 is weergegeven, is het in het Russisch gangbaar om de klinkers die buiten de woordklemtoon staan, te reduceren. Dit wordt duidelijk na analyse van de lange woorden. In dit onderzoek is het bijna niet uit te halen hoe Russischtalige NT2-ers klinkers in lange woorden reduceren. De meeste woorden die de deelnemers aan dit onderzoek gebruiken, blijken niet langer te zijn dan twee lettergrepen en/of eindigen op schwa (*jongen, buiten, boom, hond, hoofd*). De werkwoorden in de voltooid verleden tijd worden door deze sprekers juist met een schwa aan het eind uitgesproken (*meegenomen, weggelopen, geschrokken*). Toch klinkt de letter *o* in *meegenomen* en *weggelopen* niet helder in de spraak van deze sprekers. Hij wordt niet hard of zacht gereduceerd en wordt dus niet als [ʌ] of [ə] uitgesproken. Waarschijnlijk speelt de ‘gerondheid’ hier een rol, want bij de klinkers in het Russisch ontbreekt deze eigenschap. Verder komen er een paar woorden voor bij de Sprekers C en D, die de reductie van de klinkers demonstreren. Dit zijn *bijenkorf* en *besloot*. Bij het

woord *bijenkorf* vindt reductie plaats van de klinker *o* naar [ə] en bij *besloot* zien we reductie van de klinker *e* naar [ɪ].

Verder zijn er bij deze vier onderzoekdeelnemers geen opmerkelijke afwijkingen op het fonologische niveau geobserveerd die in de Contrastieve analyse niet behandeld zijn, behalve de bijzondere schwa aan het eind van het woord *hert* *[herte] bij Spreker A. Hier is geen link te vinden met het Russisch, er moet daarom een andere reden voor zijn die buiten de thema van dit onderzoek valt.

Op het woordsoortniveau waren bij alle vier de sprekers eveneens gelijkenissen in het foutieve woordgebruik of de woordvorming. Een vaak voorkomende fout was, zoals verwacht, het gebruik van het bijwoord *er*. Het verschil kan verklaard worden middels verschillen in het verwervingsniveau van dit bijwoord. Spreker D gebruikt *er* in combinatie met een voorzetsel twee keer goed (*erop te klimmen, ik kan uiteindelijk eruit*) en twee keer foutief, terwijl spreker A alle vier de keren geen *er* in combinatie met voorzetsel gebruikt.

Met uitzondering van spreker B hebben alle sprekers moeite met het vervoegen van het woord *klimmen* in de voltooid verleden tijd (**geklimd, *gekramp, *omgekleemd*). Spreker B gebruikt het woord *kruipen* ervoor en verbuigt het correct. Het is ook in overeenstemming met de resultaten van de Contrastieve analyse dat het vervoegen van de sterke werkwoorden lastig is voor de Russischspreekende NT2-ers. Spreker D als meest gevorderde NT2-spreker heeft bijna geen fouten gemaakt in de vervoegingen met uitzondering van **bleeft* en **omgekleemd* (voor *klimmen in*).

Er is nog een andere opvallende fout die uit de resultaten van het onderzoek opgemaakt kan worden. Russischspreekende NT2-ers, ook gevorderden, gebruiken steeds *was* in plaats van *werd*. Bijvoorbeeld in **toen hij wakker was en geen kikker hebt gevonden* en **die jongen was door een vogel aangevallen, *uit de hol kwam een hamster, *blikje was gebroken, *bijen waren echt boos op hem, toen hij in bijenkorf heeft gekeken*. Deze fout komt in de Contrastieve analyse niet voor en wordt hier als een extra probleem geconstateerd.

Op het syntactische niveau maken alle sprekers fouten in de tijdsagreement tussen de hoofd- en bijzinnen. De gevorderden maken minder fouten maar het blijft ook voor hen moeilijk. Ook deze sprekers op het gevorderde niveau maken fouten met de woordvolgorde in zinsconstructies met *toen*. Verder maken gevorderden geen fouten in het gebruik van de hulp- en koppelwerkwoorden. Daartegen doet spreker A dit opmerkelijk vaak fout. Dit alles was te

verwachten vanuit de resultaten van de CA. Deze sprekers gebruiken daarnaast syntactische constructies van de Russische taal in hun spraak. Gevorderde spreker D zegt bijvoorbeeld ‘**Hij zocht overal <...> maar kikker was nergens*’, ‘**Blijkbaar dat zijn kikker heeft zijn familie teruggevonden*’. In de eerste zin wordt *kikker* in het Russisch in de 2^e naamval gebruikt (*kikker (2^e) was nergens*), dit is een zin zonder onderwerp in de Russische grammatica en werkwoorden zoals *te vinden* hoeven dan niet verplicht te worden gebruikt. In de tweede zin zou in de hoofdzin het voorlopig onderwerp en het werkwoordelijke deel van het gezegde moeten staan in het Nederlands, maar in het Russisch heeft dit woord een onderscheidend karakter en heeft nooit een predicatieve relatie met het onderwerp of maakt geen combinatie met de andere woorden in de zin, daarom wordt hij in het Russisch door middel van een komma onderscheiden en staat zogenaamd apart (*очевидно, что /ochevidno, chto/ blijkbaar, dat*)¹³. Nu kan er antwoord gegeven worden op de tweede deelvraag *Welke rol heeft transfer vanuit de moedertaal binnen deze verschillen?* Het Russisch blijft in de spraak zelfs bij de gevorderde Russischsprekende NT2-ers een belangrijke rol spelen. Sommige ‘gewoontes’ zijn bij de gevorderden gedeeltelijk afgeleerd (bijvoorbeeld het uitspreken van een korte klinkers, terwijl het een lang klank moet zijn) maar de andere eigenschappen van de Nederlandse taal blijven moeilijk voor deze sprekers (bijvoorbeeld klank [ʏ], tijdscongruentie tussen de hoofd- en bijzinnen of syntactische constructies die in het Nederlands niet bestaan). De eerste hypothese is dusdanig bevestigd - de geanalyseerde fouten worden door de transfer vanuit de moedertaal van de onderzoekdeelnemers gestuurd. Volgens de tweede hypothese speelt de transfer een belangrijke rol bij het maken van deze fouten. Het werd duidelijk dat de fouten vooral door de transfer veroorzaakt worden op alle de drie grammaticale niveaus, namelijk door de verschillen in de grammatica van de twee talen, en dat deze fouten geleidelijk met de groei van de taalvaardigheid van de T2-ers afnemen, wat de tweede hypothese bevestigt.

‘*Welke rol kan een NT2-handleiding Russisch spelen in het NT2-onderwijs van de Russisch sprekkenden*’ luidt de derde deelvraag van dit onderzoek. De resultaten van de CA en van het onderzoek leiden tot de indicatie dat aan de genoemde knelpunten extra en aparte aandacht gegeven zou moeten worden in het tweedetaalleerproces van de Russischsprekende NT2-ers. Gezien het feit dat er momenteel geen dergelijke handleiding voor NT2-docenten bestaat, zal deze handleiding zowel voor de NT2-docenten als de NT2-studenten ondersteuning bieden in het afleren van deze ‘gewoontes’.

¹³ <http://rus.1september.ru/article.php?ID=200300608>, geraadpleegd op 20.02.2015

Door antwoord te geven op de deelvragen werd de hoofdvraag gedeeltelijk beantwoord. De vraag luidde:

Welke verschillen tussen het Nederlands en het Russisch kunnen het NT2-leerproces van de Russisch sprekenden belemmeren en hoe kunnen deze verschillen verwerkt worden in een NT2-handleiding Russisch voor NT2-docenten?

De verschillen bestaan op zowel fonologische als woordsoort en syntactische niveaus. Niet alle verschillen worden makkelijk en snel geleerd. Uit de analyse is gebleken dat er extra gewerkt moet worden aan zulke knelpunten door bijvoorbeeld een NT2-handleiding Russisch voor docenten samen te stellen. Deze handleiding zal kort, overzichtelijk en in makkelijke taal geschreven zijn, met veel oefeningen. Omdat het voor de Nederlandstalige docenten geschreven wordt, worden de Russischtalige voorbeelden/opdrachten naar het Nederlands vertaald, zodat de docent uitleg met voorbeelden aan de NT2-er zou kunnen geven.

In deze scriptie werd aandacht besteed aan de tweedetaalverwerving, grammaticale verschillen tussen het Russisch en het Nederlands en een handleiding Russisch voor NT2-docenten. Als Russische moedertaalspreker was het voor mij relatief makkelijk keuzes te maken met betrekking tot het bepalen van de knelpunten voor de Russischspreekende NT2-ers. Toch is er daarnaast nog een belangrijke fout naar boven gekomen, namelijk het verwarren van *werd* met *was*. Dit punt is ook niet in de CA besproken. Naast de bekende fouten heeft dit onderzoek ook bevestigd dat Russischspreekende NT2-ers in hun spraak klinkers reduceren en fouten maken in tijdcongruentie. Er zou een langer verhaal geanalyseerd moeten worden (met wat langere woorden erin) om meer accentproblemen van Russischsprekenden te ontdekken, want naar aanleiding van de CA zullen Russischspreekende NT2-ers onder andere [krəkɒdɪl] zeggen in plaats van [krokodɪl] en [kɪmɒnó] in plaats van [kimóno]. Uit tabel Tabel 1 is verder goed afleidbaar dat voor de Russischspreekende NT2-leerders het gebruik van de midden- en lange klanken zeer nieuw is. Ook het gebruik van [ɛ] en [ɪ] met accent is nieuw. Om het onderzoek niet te uitgebreid te maken zijn er keuzes gemaakt met betrekking tot wat er wel of niet besproken zou worden. Er werd bijvoorbeeld geen aandacht geschonken aan bijvoeglijke naamwoorden, omdat ze in mijn ogen makkelijk te verwerven zijn voor Russischspreekende NT2-ers. Aan de andere kant werd er geen aandacht besteed aan de voorwaardelijke wijs. Dit zou wel een knelpunt kunnen zijn, aangezien Russischsprekenden fouten maken in de tijdcongruentie. Hier zou meer onderzoek naar gedaan moeten worden om de NT2-handleiding Russisch uit te breiden en te verbeteren.

Tot slot beveel ik aan om vervolgonderzoek uit te voeren om de beste manier van de kennis over knelpunten in de handleidingen te laten integreren. Er zijn immers op de Universiteit Utrecht meer handleidingen geschreven over de fouten die NT2-ers maken.

7. BRONVERMELDING

Appel, R. en Vermeer, A. (1996). *Tweede-taalverwerving en tweede- taalonderwijs*. Bussum: Coutinho.

Appel, R. en Muysken, P. (2005). *Language Contact and Bilingualism*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Bakker, K. de (2012). *NT2-wijzer voor het Turks: een handleiding voor NT2-docenten*. Masterscriptie. Universiteit Utrecht.

Balk-Smit Duyzentkunst, F. (2000). *Grammatica van het Nederlands*. Den Haag: Sdu uitgevers.

Booij, G. en Santen, A. van (1998). *Morfologie: de woordstructuur van het Nederlands*. Amsterdam University Press.

Bossers, B., Kuiken F. & Vermeer, A. (2010). *Handboek Nederlands als tweede taal*. Muiderberg: Coutinho.

Bruins-Willig, A. (1976). *Overzicht van de Russische grammatica*. Groningen :Wolters-Noordhoff.

Craats, I. van de (2000). *Conservation in the Acquisition of Possessive Constructions: A Study of Second Language Acquisition by Turkish and Moroccan Learners of Dutch*. Dissertatie Katholieke Universiteit Brabant.

Fouke, J., Termeer, E., Trooster, G., Huizinga, M., Liemberg, E. & Poel, J. van der (2005). *Ijsbreker. Basisleergang Nederlands. Docentenhandleiding*. ThiemeMeulenhoff: Utrecht/Zutphen.

Kips, L. (2006). *Theorie in de praktijk van het NT2-onderwijs: Een scriptieonderzoek naar de verwerking van theorieën over tweedetaalverwerving in het NT2-onderwijs*. Doctoraalscriptie. Universiteit Utrecht.

Klooster, W.G. (2001). *Grammatica van het hedendaags Nederlands*. Den Haag: Sdu.

Kooij, J. en Oostendorp M. van (2003). *Fonologie: uitnodiging tot de klankleer van het Nederlands*. Amsterdam : Amsterdam University Press.

Kuiken, F. e.a. (1999-2001). *Zebra 1-4: Nederlands als tweede taal voor anderstaligen in het voortgezet onderwijs*. Utrecht: ThiemeMeulenhoff.

Linden, T. van der (eindred.), (1995). *Over niveau gesproken. De maten die worden gebruikt binnen het volwassenenonderwijs Nederlands als tweede taal*. Amsterdam: De Spiegel.

Mayer, M. (1969). *Frog, where are you?* New York: Dial books for young readers.

Mitchell, R. en Myles, F. (1998). *Second language Learning Theories*. Londen: Arnold.

Liemberg, E. e.a. (1994). (oorspr. uitgave) *Ijsbreker: Basisleergang Nederlands voor volwassen anderstaligen*. Amsterdam: Meulenhoff Educatief.

Oldin, T. (1989). *Language Transfer: Cross-linguistic influence in language learning*. Cambridge: Cambridge University Press.

Podgaevskaya, A. (2007). *Praktische grammatica van de Russische taal*. Amsterdam: Pegasus.

Schneider-Broekmans. (2002). *Taal vitaal*. Amsterdam: Intertaal.

Unsworth, S. (2009). First and second language development from a UG perspective. In: *Language Development over the Lifespan*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum. pp. 19-39.

Schwartz, B. en Sprouse, R. (1996). 'L2 cognitive state and the 'full transfer/full access' model'. In: *Second Language Research* 12, p. 40-72.

Vandeweghe, W. (2000). *Grammatica van de Nederlandse zin*. Leuven: Garant.

Wardhaugh, R. (2010). *An introduction to sociolinguistics*. Blackwell Publishing Ltd.

Wilgenburg, E. van (red.). (2000). *Zebra : Nederlands als tweede taal voor anderstaligen in het voortgezet onderwijs*. Amsterdam: Meulenhoff Educatief.

Interne bronnen

<http://cambiumned.nl/hpoefpvvt.htm> , geraadpleegd op 20.02.2015.

<http://cambiumned.nl/hpoefverlrijdzwt.htm> , geraadpleegd op 20.02.2015.

<http://www.dutchgrammar.com/> , geraadpleegd op 07.03.2014.

<http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook107/01/part-139.htm>, geraadpleegd op 01.03.2014.

<http://lang-lib.narod.ru/holl.html>, geraadpleegd op 12.01.2013.

<http://www.langsci.ucl.ac.uk/ipa/vowels.html>, geraadpleegd op 12.12.2013.

<http://www.gramma.ru/RUS/?id=9.11>, geraadpleegd op 1.02.2014.

<http://neon.niederlandistik.fu-berlin.de/nl/nedling/phonology/stress#primarystress>,
geraadpleegd op 1.02.2014.

<http://www.russischegrammatica.nl>, geraadpleegd op 07.03.2014.

<http://rus.1september.ru/article.php?ID=200300608>, geraadpleegd op 20.02.2015.

Russischtalige leergangen:

Боланд, Х. ен Михайлова, И. (2005). *Goed zo!* Amsterdam: Pegagus

Boland, H. en Mihajlova, I. (2005). *Goed zo!* Amsterdam: Pegagus

Боланд, Х. ен Михайлова, И. (2005). *Goed zo! 2* Amsterdam: Pegagus

Boland, H. en Mihajlova, I. (2005). *Goed zo! 2* Amsterdam: Pegagus

Миронов, С.А. (2001). *Нидерландский (голландский) язык*. Digitaal geraadpleegd via
http://examenmzv.ru/free-books/Gram_Mironov.pdf

Mironov, S.A (2001). *Nederlandse taal*. Digitaal geraadpleegd via
http://examenmzv.ru/free-books/Gram_Mironov.pdf

Помысов, А. *Курс Голландского (Нидерландского) языка*. Digitaal geraadpleegd via <http://www.twirpx.com/file/327192/>

Pomyslov, A. *Leergang van de Nederlandse taal*. Digitaal geraadpleegd via <http://www.twirpx.com/file/327192/>

BIJLAGEN

Bijlage 1: Russische Alfabet. Digitaal geraadpleegd via

<http://www.russischegrammatica.nl/%D0%B0%D0%B7%D0%B1%D1%83%D0%BA%D0%B0-1-het-russische-alfabet/>

KLANK- EN SPELLINGSYSTEEM

Drukletter in cyrillisch	Naam letter	Nederlandse weergave	Uitspraak als in:
А а	a	a	<u>p</u> apa
Б б	bè	b	<u>b</u> ad
В в	vè	v	<u>w</u> ol
Г г	gè	g	<u>g</u> oal
Д д	dè	d	<u>d</u> oen
Е е	jè	e	b <u>e</u> d c.q. <u>J</u> et b <u>e</u> et c.q. <u>j</u> eetje
Ё ё	jo	j	b <u>o</u> k c.q. <u>J</u> os
Ж ж	žè	zj	<u>j</u> ournalist
З з	zè	z	<u>z</u> on
И и	i	i	<u>z</u> ien
Й й	i krátkoe	j	<u>j</u> as
К к	ka	k	<u>k</u> at
Л л	el	l	<u>l</u> ap
М м	em	m	<u>m</u> at
Н н	en	n	<u>n</u> oot
О о	o	o	<u>o</u> f
П п	pè	p	<u>p</u> et
Р р	er	r	<u>r</u> ot
С с	es	s	<u>s</u> ap
Т т	tè	t	<u>t</u> ak
У у	u	oe	<u>b</u> oef
Ф ф	ef	f	<u>f</u> iets
Х х	cha	ch	B <u>ach</u> , vlag
Ц ц	cè	ts	<u>t</u> saar
Ч ч	ča	tsj	<u>T</u> sjech
Ш ш	ša	sj	<u>ch</u> ocolate
Щ щ	šča	sjtsj	<u>ch</u> ic (lang aangehouden)
Ъ ъ	tvèrdyj znak harde teken		-
Ы ы	jerý	y	-
Ь ь	mjagkij znak zachte teken		-
Э э	è oborótnoe	e	<u>ek</u> ster c.q. <u>et</u> en
Ю ю	ju	joe	<u>k</u> oe c.q. <u>J</u> oep
Я я	ja	ja	<u>k</u> as c.q. <u>j</u> acht

Bijlage 2: Naamvallen Russisch

Hieronder volgen belangrijkste functies van deze naamvallen:

- 1e: 1) onderwerp
2) naamwoordelijke gezegde
- 2e: 1) ter aanduiding van bezit, relatie e.d.
2) om hoeveelheid (of gedeelde) aan te duiden
3) na telwoorden
4) vervult soms de functie van de 4^e naamval in ontkennde zinnen met НЕ (ne)
5) + НЕТ (net): drukt afwezigheid uit
6) na voorzetsels die de 2^e naamval regeren
7) in vergelijkingen
8) bij sommige werkwoorden
- 3^e: 1) meewerkend voorwerp
2) na voorzetsels die de 3^e naamval regeren
3) in persoonlijke uitdrukkingen als МНЕ ГРУСТНО (mne groastno/ik ben triest), НАМ ПОРА ИДТИ (nam pora idti/we moeten gaan).
4) bij een aantal werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden die de 3^e naamval regeren.
- 4^e: 1) lijdend voorwerp
2) na voorzetsels die de 4^e naamval regeren
3) in tijdsbepalingen
- 5^e: 1) om het instrument aan te geven waarmee iets gedaan wordt
2) na de voorzetsels, werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden die de 5^e naamval regeren
3) in het naamwoordelijke gezegde met de koppelwerkwoorden СТАНОВИТЬСЯ (stanovit'sya/ worden (onbepaald aspect)), СТАТЬ (stat'/ worden (bepaald aspect)), БЫЛ (byl/ was), БУДУ (boedoe/zal).
3) in 'passieve' zinnen: degene door wie de handeling verricht wordt
4) in de betekenis 'in de hoedanigheid van', 'als'
5) plaats: 'door', 'via'; tijd: 'gedurende'
- 6e: 1) alleen na voorzetsels, die de 6e naamval regeren

Bijlage 3: Transcripties

Notaties bij de transcripties:

xxx onverstandbare spraak

(.) pauze minder dan één seconde

(1.0) pauze van 1 seconde

↓ zacht gesproken

↑ luid gesproken

' medeklinker wordt zacht uitgesproken

[/] opnieuw beginnen, zonder verbetering

[//] opnieuw beginnen, met verbetering

[=! text] paralinguïstische gebeurtenis als huilen, schreeuwen, lachen etc.

Spreker A

Frogstory: 7 min 40 sec

@Begin

@Languages: Dutch

@Participants: A- geïnterviewde: Russische vrouw

@Age of A: 55

@ Niveau A2-B1

Er was één jonge. Hij had één hond en één frog. De frog woonde in één *hmm bottle*. (2.0)

Eens, toen jonge geslaapt, die frog uit de bottle uitgegan. [aoethehaan]

(2.0) Toen jonge wak'er worden//geworde, hij zag dat frog weg eeh is. (2.0) Hij begon te zoeken binnen de wassen. Hond heeft de bottel binnen zijn hoofd gestopt en konde niet uit.

Ehh dan jonge begon roepen uit de raam/buiten roepen en hond was gevalt (.) en de glas *bottel* was gebroken. Jongen heeft de hond op de grond en aaien. Eeh dan jonge naar de bos gegaan en doorgeroepen en hond heeft ook geblaapt om de frog (.) te (.) roepe.

En ze hebbe in de bos één boom met een hol gezien en hm (1.0) toen jongen in de//ehh op de boom hm geklimd ehh en kijke binnen de hol ehh. Uit de hol heeft een uil uit gekomen en verder

de hond heeft een boom eh getrekt op die was één eh (.) huis van eeh biee gegaan en uit die hol waren veel bia gevlogen.

En jongen // toen jonge uit de boom gevalt, hond was eh // hond eh gevlogen, nee, // hmm van bia gerend.

En dan heeft de jongen hol in eh aan de aarde gezien. En riep binnen en hmm ... de jonge was verder gegaan en heeft één grote steen gezien. Achter steen waren eh *roga* (Rus.) Hij heeft boven die steen eh gekrampt en *oblakotilsya* (Rus.) op de *roga* (Rus.) en ritse door *frog*. Dan die steen was *removed* .

Het was een herte, dus jongen (.) op zijn hoofd eh (.) gebleven en hert renen tot eh *ovrag* (Rus.). Toen herte eh heel snel gestopt. Jonge met en hond, zij hebben in de/ in de plas gevaalt. (2.0) Dan eh jongen eh de / de hond heeft op hoofd van de jongen *zalez* (Rus.) en aha! Op de water // bij de water was een boom, // lig boom en jongen begreep//heeft bergeep dat achter is (.) eh zijn eh (.) iets zijn.

Hij heeft aan hond gezegd. Achter de boom, toen zij gekijken achter de boom, zij hebben gezien twee frogen. Dus zijn *frog* heeft een vrouwtje gevonden en zij hebben veel kinderen gekregen. (2.0) En jonge eh naar huis gegaan en hebben klein en kleine *frogje* meegenomen.

En ze hebben gewaaid en ‘dag’ gezegd.

‘Dag’!

@End

Spreker B

Frogstory: 10 min 19 sec

@Begin

@Languages: Dutch

@Participants: B- geïnterviewde: Russische vrouw

@Age of B: 35

@ Niveau B1

Er zit een jongentje in de kamer met hondje en de kikker in eeh / in de eeh pot. Eeh het hondje speelt met de kikker en eeh wilt ehh kikker vangen maar dat lukt niet. (1.0) Toen eeh jongentje / jongentje in sliep gevallen met de hond, kikker komt uit eeh uit de blik. (2.0) 's Ochtend, toen eeh jongentje met de hond waren wakker, keken ze naar//in de pot maar de kikker is verdwenen. (4.0) Ze waren op zoek overal (.) onder de//het bed, in de kleren, in de schoenen maar ze hebben niks gevonden. (.) Zelfs buiten hebben ze gekeken maar kikker helemaal weg.

(2.0) Ineens (.) de hond (.) van het raam gevallen =! met eeh pot op zijn hoofd. En jongentje was heel erg geschrokken. Het rende heel snel naar buiten en eeh (.) om eeh hondje (2.0) te helpen.

(3.0) Toen een (.) jongentje met de hond eeh naar het bos eeh (.) gingen eeh kikker zoeken. (3.0) In de bos heeft eeh hond op eeh/op eeh boom een nest van eeh bijen gevonden. (2.) Jongentje heeft eeh gekeken (2.) in =! de hol van konijn. Hij dacht : ‘ ‘ Misschien ergens kikker daar gestopt’ ’ (.) maar toch niet. Daar was een eeh hamster // nee. (.) een muis, denk ik. Het was een hol van een muis en die muis heeft eeh jongentje neus gebeten. Jongentje was heel erg geschrokken. Toen eeh (.) hond blafte aan eeh die bijen en ineens nest (2.0) op / op de grond gevallen.

(7.0) Jongentje ging eeh ook de kikker zoeken in de boom (3.0) in de hol zoeken van de boom maar dat was een huis van eeh grote uil. Jongentje gevallen van het boom en eeh hondje rende heel snel van de bijen // van het bijen // van de bijen. (7.0) Ze waren heel lang op zoek maar eeh dat lukt niet. (.) Jongentje staat te (.)roepen de kikker maar hij is weg.

(2.0) Ineens toen eeh (.) hij stonde op de steen eeh kwam / eeh kwam een eeh rendier uit de boom. =! En eeh (3.0) jongentje zit nu op het hoofd van rendier. Rendier was heel erg geschrokken, begint // hij ging // hij gaat weg met de hond // nee ehh (16.0) rendier begint te renen maar eeh (5.0) // rendier gaat snel weg met het jongentje op zijn hoofd en eeh hondje wou helpen maar eeh uiteindelijk ze hebben naar beneden gekomen. Alleen de rendier boven gebleven. (4.0) Jongentje zit nu in het revier met eeh / met zijn hondje en hondje was heel erg geschrokken, ze heeft naar eeh zijn hoofd helemaal eeh gekropen.

(5.0) Toen we//waren ze (9sec)// toen kwamen ze uit het water, zag jongentje oude boom op de grond en zegt tegen hondje: ‘ ‘Tss, ik hoor wat, kijk maar ergens daar, misschien onze kikker zit helemaal achter’ ’. Ja, eeh eeh, klopt, twee kikkers waren echter het boom en nog heel veel kleine kikkertjes. (5.0) Ze hebben zijn kikker meegenomen naar huis en eeh gezwaaid aan andere kikkers. Dag!

@Eind

Spreker C

Frogstory: 3 min 43 sec

@Begin

@Languages: Dutch

@Participants: B- geïnterviewde (Russisch), vrouw;

@Age of B: 31

@ **Niveau B2**

Een jonge had een kikker. 's Nachts toen die jonge sliep, kikker is weggelopen.

Het was heel grote verassing 's ochtends voor de jongen, toen hij wakker was en geen kikker heb // hebt gevonden. Hij was overal op zoek naar (.) de kikker. Hij heeft ook vanuit de raam naar de kikker geroepen.

Zijn hondje heeft vanuit het raam weggesprongen en hij dacht: 'Nou, ik ga die toch even zoeken'. (2.0) Hij kwam de bos // hij ging de bos in en begon daar de kikker te roepen. Hij was // hij heeft ie overal gezocht. De hond stond blaffen naar een bijenkorf en kwamen heel veel bijen er uit. (3.0) De jongen heeft naar een heel grote boom geklimd. Daar heeft ie de kikker ook niet gevonden.

Arme jongen is van de boom gevallen en alle bijen waren uit de bijenkorf en gingen naar achter zijn hond. (1.0) Die jonge was door een hm vogel aangevallen en hij was // toen ging // begon hij op heel grote steen te klimmen.

Hij stond op die steen // nee, nee // Hij is heel eh // (2.0) Hij stond op die steen naar zijn kikker te roepen en kwam heel grote eh (.) hert achter // er kwam heel grote hert er uit.

De jongen is ehh (1.0) op de kop van die hert geklimd en die hert is weggerend.

(2.0) Jongen met zijn hond is uitgevallen in / in (2.0) *ovrag* (Rus.) Kwam jongen in klein revier in // nee // De jongen valt in de // jongen is in revier gevallen. (2.0) Toen hij heeft iets gehoord. Hij zei dat de hond stil moet zitten. Hij ging met die hond overal naar zoeken en hij heeft toch de kikker gevonden. Maar kikker was niet alleen, kikker was met zijn echtgenoot, met hele boel kleine kikkertjes erbij. (2.0) Hij heeft één kleine kikkertje meegenomen en naar huis teruggegaan.

@End

Spreker D

Frogstory: 7 min 18 sec

@Begin

@Languages: Dutch

@Participants: D- geïnterviewde: Russische man

@Age of D: 37

@ Niveau B2

Een jongen met eeh zijn hond was in zijn kamer aan het spelen met eeh met eeh kikker die zat in eeh glazenblik//pot. (3.0) Toen moest jongen naar bed (.) en kikker dacht: ‘Aha, dit is mijn tijd dus ik kan eeh uiteindelijk er uit’. Een toen jongen wakker werd, zag hij dat kikker is ontsnapt.

(7.0) Hij zocht overal met zijn hondje en in zijn warden, eeh onder de bed (.) maar kikker was nergens.ze keken ook naar buiten, hebben hem geroepen maar zonder resultaat. (10.0) De // zijn hondje was (.) was verstopt met zijn hoofd in eeh smale opening van eeh glazen blik. En toen viel die onverwachtig naar beneden van eeh vensterbank. Blikje was gebroken.

(4.0) Ze hebben besloten om kikker verder in bos eeh gaan zoeken. Ze liepen naar het bos en kwamen tegen hol in de grond. Jongentje heeft eeh in het hol eeh geroepen. (3.0) Ja, het hondje heeft ook in bijeenkorf gekeken en geblaft eeh maar daar zat geen kikker. Uit de hol kwam een hamster. Jongen was geschrokken.

(20.0) Hiernaast stond een heel dikke boom met brede sleep boven eeh de onderste dikke tak. Jongen dacht dat eeh misschien eeh kikker daarin zit. Hij heeft eeh boom omgekleemd maar uit die spleet kwam een eeh grote uil.

(15.0) Ze moeten gewoon verder. Bij een grote stenenberg (.) beslot de jongen erop te klimmen om naar kikker te roepen. Hondje bleef eeh onder met de pijn in zijn kont eeh vanwege een aantal pijnlijke prikken van/van de bijen die waren echt boos op hem toen hij eeh bijenkorf heeft gekeken. Toen jongen op de top van eeh stenenberg stond, heeft hij een tak vastgehouden

maar later bleek dat het geen tak was maar een eeh interessante ding van eeh rendier//kroon van een rendier (.) denk ik.

(6.0) Rendier was ook geschrokken door zo'n onverwachtige (.) ontmoeting met eeh jongen dat eeh (xx) moest snel wegrenen. Jongen bleef op zijn eeh kroon vasthouden met zijn kont naar voor.

(5.0) Toen uiteindelijk liep eeh (.)// eeh tijdens renen liep jongen eeh uiteindelijk (.) rendier af en kwam een eeh reviertje terecht met zijn hondje. Ze zaten allemaal eeh (.) nat in het water (.) bijna tot zijn oren. Toen zagen ze een eeh berg van eeh revier een grote hol // een oude boomtaak. Jongen dacht: 'Aha, misschien zit mijn kikker daar achter'. En inderdaad daarachter zatten twee kikkers met een aantal kleine kikkertjes. Blijkbaar dat zijn kikker eeh heeft eeh zijn familie teruggevonden. Hij heeft een kleintje meegenomen (.) en eeh liep heel blij met zijn hond naar huis.

@End

NT2-handleiding Russisch

Een ondersteunend naslagwerk voor NT2-docenten die werken met cursisten met het Russisch als moedertaal

Naam: Anastasiya Polozun
Studentnummer: 3167127
Taal, Mens & Maatschappij
Begeleider: Dr. E.P.M. Boef
Tweede lezer: Dr. J.M Nortier
April 2015

Deel II: NT2-HANDLEIDING RUSSISCH

1. INLEIDING	3
2. OVEREENKOMSTEN TUSSEN HET RUSSISCH EN HET NEDERLANDS.....	5
3. VERSCHILLEN: TABEL	6
4. VERSCHILLEN: UITSPRAAK.....	8
5. VERSCHILLEN: WOORDSOORTEN	10
6. VERSCHILLEN: ZINNEN	17
7. OEFENINGEN	20
7.1 <i>UITSPRAAK</i>	20
Korte versus lange klinkers	20
Klinkerreductie	20
Zachte medeklinkers	21
Dubbele medeklinkers	22
7.2 <i>WOORDEN</i>	22
Zelfstandige naamwoorden	22
<i>Meervoud</i>	22
<i>Geslacht</i>	23
<i>Naamval</i>	24
Voornaamwoorden	24
Werkwoorden	28
<i>Sterke vs zwakke werkwoorden</i>	28
<i>Pro-drop</i>	29
Gerundium	30
Bijwoord	31
7.3 <i>ZINNEN</i>	32
Woordvolgorde	32
Tijsagreement	33
8. VERTALINGEN VOOR DE DOCENT	34
9. TABEL: Reductie van de klinkers in het Russisch	37

1. Inleiding

Voor u ligt de NT2-handleiding voor het Russisch die gemaakt is als onderdeel van het afstudeerproject aan Universiteit Utrecht. Er bestaan talrijke NT2-grammatica's en methodes, ook zijn er veel beschrijvende boeken over de talen van de etnische minderheden in Nederland, waar onder andere grammaticale eigenschappen van deze talen in beschreven staan, maar een beknopt naslagwerk voor NT2-docenten over de moedertaal en (grammaticale) verschillen van deze taal met het Nederlands, dat ontbreekt in het moderne NT2-onderwijs. In deze handleiding worden de knelpunten van de NT2-verwerving waarmee Russischspreekende NT2-ers moeite zouden moeten hebben in kaart gebracht. De knelpunten zijn geselecteerd naar aanleiding van de resultaten van de in deel I van deze scriptie uitgevoerde Contrastieve analyse tussen de Russische en Nederlandse taal. Wat deze handleiding uniek maakt, is dat er oefeningen voor deze knelpunten aangeboden worden, zodat de handleiding ook in de praktijk als extra ondersteuning gebruikt kan worden door NT2-docenten. Niet alle oefeningen zijn echter door mij bedacht. Een aantal oefeningen zijn overgenomen uit de Russisch geschreven leergang *Goed zo!* van Boland, H. en Mihajlova, I. (2005). Enkele oefeningen uit deze handleiding zijn in het Russisch en worden daarom voor het gemak van de NT2-docenten naar het Nederlands vertaald.

Omdat (volwassen) NT2-ers de uitspraakgewoontes en taalstructuren uit hun moedertaal meenemen naar de tweede taal die ze leren, verschillen knelpunten die NT2-ers maken per moedertaal. Als deze uitspraakgewoontes en taalstructuren met de tweede taal overeenkomen, heeft dat een positieve invloed op het verwerven van de doeltaal en maakt dit het leren van deze taal makkelijker. Dit wordt *Positieve transfer* genoemd. De *Negatieve transfer* ontstaat wanneer de gewoontes niet overeenkomen met de doeltaal. Als een Turkse NT2-er de woordvolgorde van zijn moedertaal bijvoorbeeld op het Nederlands toepast, zal het foutief Nederlands zijn (*Ik oud ben). Van dit soort knelpunten moet elke NT2-er zich bewust zijn om de *Negatieve transfer* te minimaliseren en in correct Nederlands te kunnen praten en schrijven.

De reden waarom deze NT2-handleiding voor het Russisch is geschreven, is dat het Russisch tegenwoordig de functie van Interlingua heeft in de voormalige Sovjet Unie landen. Deze handleiding zal daarom niet alleen voor de migranten vanuit Rusland van dienst kunnen zijn,

maar ook voor de Russischspreekende migranten van de andere voormalige Sovjet Unie landen. Verder is deze handleiding voor NT2-docenten vooral bedoeld als ondersteuning van het onderwijsproces wanneer ze merken dat een Russischspreekende NT2-er extra uitleg of oefeningen nodig heeft om de stof onder de knie te kunnen krijgen. Aan de andere kant kan het door Russischspreekende NT2-ers ook voor zelfstudie gebruikt worden, omdat deze handleiding in eenvoudige taal is geschreven. De antwoorden van de oefeningen worden echter niet gegeven in deze handleiding, omdat het voor het beste resultaat belangrijk is om alle resultaten met de NT2-docent te bespreken.

De opbouw van dit naslagwerk is tweedelig: eerst wordt een heel kort overzicht gegeven van de grammaticale overeenkomsten en de grammaticale verschillen tussen de Nederlandse en Russische taal die aan het licht zijn gekomen dankzij de Contrastieve analyse, vervolgens komen de oefeningen aan bod met achterin vertalingen voor NT2-docenten. Hieronder volgt een kort overzicht van de aan bod komende onderwerpen (de volgorde is gelijk voor beide delen van de handleiding):

- Omdat de uitspraak van Russischspreekende NT2-ers zo herkenbaar is, komt in H.1 de beschrijving van de fonologische verschillen (uitspraakverschillen van de klinkers en medeklinkers) aan bod.
- Verder verschillen de besproken talen onder andere van elkaar qua woordsoorten. Het Nederlands heeft bijvoorbeeld het woordje *er* en het Russisch kent het *gerundium*. Ook wijken dezelfde woordsoorten van deze twee talen soms van elkaar af. In H.2 worden de knelpunten besproken die door deze afwijkingen ontstaan.
- Het laatste hoofdstuk gaat over de zinnen. Verschillen in opbouw van de zinnen leveren ook moeilijkheden op voor de tweedetaalleerders. De meest opvallende verschillen worden in het kort besproken.

Er moet wel rekening gehouden worden met het feit dat er veel meer knelpunten bestaan dan in deze handleiding worden besproken. Ten eerste omdat niet alle woordsoorten besproken worden. De woordsoort *bijvoeglijke naamwoorden* ontbreekt onder andere, maar bij het maken van de keuzes is gekeken naar wat wel/niet moeilijk te verweven is voor de Russischspreekende NT2-ers. *Bijvoeglijke naamwoorden* worden redelijk snel verworven, omdat ze veel overeenkomsten hebben met het Russisch (plaats in de zin, trappen van vergelijking, bijwoordelijke eigenschap). Verder wordt er geen aandacht besteed aan de lidwoorden, omdat dit onderwerp al regelmatig besproken is binnen het NT2-onderwijs.

2. Overeenkomsten

Hier volgt een tabel met de grammaticale overeenkomsten tussen het Nederlands en het Russisch. Deze overeenkomsten kunnen voor een *positieve transfer* zorgen en dus het NT2-verwervingsproces versnellen voor de Russischspreekende NT2-ers, maar dat betekent niet automatisch dat bijvoorbeeld samenstellingen van deze talen volgens dezelfde regels opgebouwd worden.

Tabel 1: Grammaticale overeenkomsten tussen het Nederlands en het Russisch.

Declaratieve zinnen	De afnemende toonhoogte aan het einde van de zin
Vraagzinnen zonder vraagwoord	De toonhoogte stijgt in het woord waarop het logische accent valt
Vraagzinnen met een vraagwoord	De toonhoogte kan ook stijgen in de woorden waarop het logische accent valt, dus niet alleen in het vraagwoord
Uitspraak	<i>Neutralisatie</i> van stemhebbende medeklinkers aan het eind van het woord: hond → [hont] <i>Assimilatie</i> (aanpassing aan de daarop volgende klank): zakdoek → [zagduk], bakzeil → [bakseil]
Naamwoorden	3 woordgeslachten Onderscheid tussen enkelvoud en meervoud
	Samenstellingen
	4 naamvallen
Voornaamwoorden	Beide talen kennen persoonlijke, wederkerende, bezittelijke, wederkerige, aanwijzende, vragende, onbepaalde en vragende voornaamwoorden
Werkwoorden	Getal, persoonsvormen, tijd, modus Prefixatie & stamverandering
	Zowel koppel- als hulpwerkwoorden
Bijwoorden	Bijwoorden van plaats (<i>hier, daar</i>), van tijd (<i>vandaag, soms</i>), vragende adverbia (<i>waar? wanneer?</i>), verbindende adverbia (<i>daarom, toen</i>).
Zinnen	Zowel hoofd- als bijzinnen bestaan
Negatie	Russisch kent ook enkele negatie (naast de dubbele).

3. Verschillen: Tabel

In dit hoofdstuk volgt het overzicht van de tabellen met grammaticale verschillen tussen het Nederlands en het Russisch. Deze verschillen worden nader besproken in de volgende hoofdstukken.

Tabel 2: Verschillen fonologie: Van het Nederlands afwijkende eigenschappen van het Russisch.

Klinkers	Russisch: alleen korte klinkers
	Geen diftongen, elke vocaal wordt apart uitgesproken
	Afwijkende uitspraak: <i>i, e, a, o</i> en <i>y</i> . Geen <i>u</i> .
Klemtoon	Russisch heeft een lexicaal klemtoonsysteem.
	In het Russisch kan de klemtoon bij declinatie of vervoeging van plaats veranderen.
Woorduitspraak	Russisch: alleen klinkers onder accent worden duidelijk uitgesproken. De andere klinkers worden half en/of hard gereduceerd.
Zinsintonatie	Vooraf overeenkomsten. Verschil in vragen met een vraagwoord
Medeklinkers	Russisch kent zachte medeklinkers
	Russisch: <i>r</i> wordt nooit als <i>approximant</i> uitgesproken
	Nederlands kent <i>X, Y, ʃ, ʒ, ŋ, ɲ, η</i> , halfklinkers <i>w</i> en <i>h</i> Russisch kent <i>x, ɣ, ʒ, ts, tɕ</i>
	Russische hoofdletters <i>B, H, P, C, Y</i> en <i>X</i> klinken anders
	<u>Russisch: dubbel geschreven medeklinkers worden vaak als één lang medeklinker uitgesproken</u>

Tabel 3: Verschillen in de grammaticale eigenschappen/aanwezigheid van de woordsoorten tussen het Nederlands en het Russisch.

Zelfstandige naamwoorden	Russisch: geen lidwoorden
	Russisch: woordgeslacht gemarkeerd, woordgeslacht agreement in de zin/tekst Nederlands: onzijdig woordgeslacht gemarkeerd
	Russisch: ingewikkelde paradigma (en agreement) van woordgetal

	Nederlands: meervoud kent 2 uitgangen <i>-s</i> en <i>-en</i> + uitzonderingen
	Russisch: 6 naamvallen Nederlands: 4 naamvallen waarvan 1 gemarkeerd
	Russisch: aspect Nederlands: hulpwerkwoorden van aspect
Voornaamwoorden	Nederlands: persoonlijk vnw. met of zonder nadruk
	Russisch: bijvoeglijk vnw. zelfstandig gebruikt Nederlands: bezittelijk vnw. na zelfs. nw. met <i>van</i> (<i>van Jan</i>)
	Russisch: onbepaald vnw. <i>men</i> ontbreekt → pro-drop
	Nederlands: wederkerend vnw. wordt verbogen
Werkwoorden	Nederlands: zwakke vs sterke ww.
	Russisch: pro-drop
	Russisch: geen koppelww. <i>zijn</i> in tegenw.tijd
Deelwoorden	Russisch: constructies met deelwoorden door komma gescheiden
	Russisch: deelwoorden worden verbogen
Gerundium	Nederlands: geen gerundium
Bijwoord	Nederlands: woordje <i>er</i> (verschillende functies)

Tabel 4: Verschillen in de zinsopbouw tussen het Nederlands en het Russisch.

Woordvolgorde	Russisch: wordt bepaald door communicatieve doeleinden van de spreker
	Nederlands: V2. Nederlands: in bijzinnen ww. achteraan Russisch: met bijzinnen geen tijdsagreement Russisch: alle soorten bijzinnen met komma's gescheiden
Ja/nee vragen	Russisch: intonatie bepalend
Negatie	Russisch: dubbele negatie mogelijk Russisch: gebruik van <i>geen</i> is anders
	Russisch: eigenschap-/handelingnegatie → negatie staat vóór ww/vóór desbetreffend woord

4. Verschillen: uitspraak

In het kort zullen hier de verschillen in de uitspraak van de klinkers en medeklinkers van het Nederlands en het Russisch beschreven worden.

4.1 Klinkers.

Een groot verschil met het Russisch is dat de lengte van de klinkers in het Nederlands betekenisonderscheidend is. Woordparen zoals *loos – los*, *lees – les*, *zaal – zal* bestaan in het Russisch niet want het Russisch heeft geen lange klinkers. Diftongen kent het Russisch ook niet. Klinkers hoeven in het Russisch verder niet gerond te zijn. De volgende tabel geeft een overzicht van het klankstelsel van de talen in kwestie.

Tabel 5: Classificatie van de geaccentueerde klinkers in het Russisch en Nederlands in termen van klinkerplaats en klinkerhoogte.

Russisch				Nederlands			
Plaats Hoog- Te	Vóór	Midden	Achter	Plaats Hoog- te	Vóór ongerond	Midden	Achter
					+/- gerond ¹⁴		
Hoog	i	(i̯) ¹⁵	u	Hoog	i. (biet)	y. (buut)	u (boek)
Midden	e		o	Half hoog	e. (beek)	ø (beuk)	o. (boot)
Laag		a		Half laag	I (bit)	ø (bus)	ɔ (bot)
				Laag	ε (bed) ei (bijt)	a. (baas) ɑ (bad) æy (buit)	<u>au (bout)</u>

Voor het Russisch is het zeer normaal om de klinkers die buiten de klemtoon staan te reduceren. Klinkers worden *half gereduceerd* als ze qua positie helemaal aan het begin van het woord en in de eerste lettergreep vóór het accent staan. Klinkers worden *sterk gereduceerd* na het accent en verder vóór het accent. Op p. 37 is de tabel te vinden met de reductieregels van de klinkers

¹⁴ Dikgedrukte fonemen zijn gerond.

¹⁵ Ы [i̯] en и [i] zijn eigenlijk allofonen van het foneem /i/, maar omdat Ы [i̯] qua articulatie er sterk van afwijkt, wordt hij vaak ook in de tabel weergegeven.

in het Russisch. Russischsprekende NT2-ers zullen bijvoorbeeld [krəkʌdíl] zeggen in plaats van [krokodíl] en [kɪmʌnó] in plaats van [kimóno]. Uit de voorbeelden is te zien dat de klemtoon in het Russisch ook anders is. Er is geen vaste klemtoonpositie zoals bijvoorbeeld het geval is in het Pools, waar de klemtoon altijd op de voorlaatste lettergreep valt. Het Russisch heeft een lexicaal klemtoonsysteem. Dit betekent dat de goede klemtoonpositie per woord uit het hoofd geleerd moet worden. In gevallen waar geen lexicale klemtoonmarkering voorkomt, is de klemtoon altijd stam-finaal. Dit alles is in tegenstelling tot het Nederlands waar de zwaarte van de syllabe een rol speelt bij het vaststellen van de klemtoonpositie in een woord en waar in ongelede woorden de klemtoon nooit verder naar links mag liggen dan op de derde syllabe van achteren. Bijvoorbeeld, felicitatie versus по́хороны (begráfenis) /póhorony/.

4.1. Medeklinkers.

Russische medeklinkers zijn: б [b], в [v], г [g], д [d], ж [z], з [z], к [k], л [l], м [m], н [n], п [p], р [r], с [s], т [t], ф [f], х [x], ц [ts], ч [tʃ], ш [ʃ], щ [ʃʲ].

De volgende medeklinkers zijn hetzelfde als de Nederlandse medeklinkers: б [b], в [v] van *werk*, г [g], д [d], з [z], к [k], л [l], м [m], н [n], п [p], р [r], с [s], т [t], ф [f] van *fiets*.

Nieuw voor de Russischtalige NT2-ers zijn de volgende medeklinkers: [ɣ] van *gal*, [h] van *haar*, [ŋ] van *rang*, *approximant* [ɹ] van *peer*, *werk* en [v] van *vader*.

In tegenstelling tot het Nederlands waar medeklinkers altijd hard worden uitgesproken kent het Russisch ook zachte paren voor de hard uitgesproken medeklinkers. Medeklinkers worden in het Russisch zacht uitgesproken, als ze na de volgende medeklinkers klinkers и [i], е [e], я [ja], ё [jo], ю [joe] staan. Bijvoorbeeld, торт ([tort] / taart) versus тень ([t'enʲ]/schaduw). De Nederlandse woorden *bed*, *sliep* en *tip* zullen daarom door de (beginnende) Russischsprekende NT2-ers met een zachte *b*, *l* en *t* uitgesproken worden.

Net als het Nederlands kent het Russisch *neutralisatie* van stemhebbende medeklinkers aan het eind van het woord en *assimilatie* (aanpassing aan de daarop volgende klank). Bijvoorbeeld:

(1) Nederlands: 'hond' is fonologisch /hond/ en fonetisch [hont]

Russisch: 'крóвь' (bloed) fonologisch /króvʲ/ en fonetisch [krófʲ]

(2) Nederlands: zakdoek [zagduk]

Russisch: вокзál (station) /vokzál/ [vʌgzál]

5. Verschillen: Woordsoorten

Hier volgt een beschrijving van de verschillen in eigenschappen van de uitgekozen woordsoorten: zelfstandige naamwoorden, voornaamwoorden, werkwoorden, deelwoorden, gerundia en bijwoorden.

5.1 Zelfstandige naamwoorden (substantiva)

5.1.1 Lidwoorden. Een vaak voorkomende fout van Russischsprekende NT2-ers is dat ze fouten maken in het gebruik van lidwoorden. Dit komt omdat het Russisch geen lidwoorden heeft. Bepaaldheid en onbepaaldheid worden in het Russisch daarom op een andere manier uitgedrukt: er worden naamvallen, getallen en/of de woordvolgorde voor gebruikt. Bijvoorbeeld:

(3) Onbepaald:

Девочка прежде никогда не видела ВОЛКОВ. Het meisje heeft nog nooit wolven gezien/Devochka prezhde nikogda ne videla volkov./

(4) Bepaald:

Волка девочка прежде никогда не видела. Het meisje heeft nog nooit de/deze wolf gezien. /Volka devochka prezhde nikogda ne videla./

In dit voorbeeld wordt het in het Russisch met enkelvoudsvorm versus meervoud en de plaats in de zin van het object ‘gespeeld’ om de bepaaldheid uit te drukken, terwijl het in het Nederlands dankzij de lidwoorden eenvoudig eruit te halen is.

5.1.2 Woordgeslacht. Beide talen in kwestie hebben drie woordgeslachten (mannelijk, vrouwelijk en onzijdig). In het Russisch wordt het geslacht van de woorden in de woorden zelf gemarkeerd door middel van flexies, terwijl de woorden in het Nederlands ongemarkeerd blijven. In het Nederlands wordt het lidwoord *het* voor onzijdige woorden en het lidwoord *de* voor mannelijk en vrouwelijk woordgeslachten gebruikt. Daarnaast wordt het woordgeslacht in het Russisch uitgedrukt in de flexies van de werkwoorden, voornaamwoorden en bijvoeglijke naamwoorden in alle tijdsvormen. Dat gebeurt in het Nederlands niet en dit vergemakkelijkt het leerproces van het Nederlands voor de Russischsprekenden. Toch gaat het fout in het

bepalen van het woordgeslacht want er is geen één op één relatie tussen de woordgeslachten van deze twee talen. Bijvoorbeeld *de baard* is in het Nederlands *mannelijk* maar in het Russisch *vrouwelijk* met als gevolg dat Russischsprekende mannen zullen zeggen **Ik heb haar geschoren*.

5.1.3 Naamval. Het Russisch kent zes naamvallen: nominativus (1e), genitivus (2^e), dativus (3^e), accusativus (4^e), instrumentalis (5^e) en locativus (6^e). In het Russisch worden uitgangen van alle naamvallen altijd expliciet uitgedrukt, terwijl ze in het Nederlands nauwelijks meer morfologisch relevant zijn, hetgeen het verwervingsproces voor de Russischsprekende NT2-ers versnelt. Aan de andere kant, gebruikt het Nederlands veel meer preposities dan het Russisch omdat zelfstandige naamwoorden in het Nederlands niet verbogen kunnen worden. Vaak zijn dat vaste combinaties van werkwoorden en preposities die uit het hoofd geleerd moeten worden:

(5) Houden van iemand – любить (werkwoord) + 4^e

Geven aan iemand – давать (werkwoord) + 3^e

Wachten op de bus - ждать (werkwoord) + 4^e автобус (bus)

Bang zijn voor iemand - бояться (werkwoord) + 4^e

5.2 Voornaamwoorden (pronomina)

Zoals in tabel 2 wordt weergegeven kent het Russisch geen **persoonlijke voornaamwoorden** met nadruk. Daarom wordt hieronder zowel *je* als *jou* met hetzelfde voornaamwoord *тебя* vertaald.

(6) Hoe gaat het met *je*? → En met *jou*?

Как у *тебя* дела? → А у *тебя*?

Wat **betrekkelijk voornaamwoorden**, of relatief pronoma, betreft is het in het Russisch niet verplicht dat werkwoorden in de relatieve bijzinnen achteraan staan:

(7) De trein die net vertrokken is, gaat naar Amsterdam.

In het Russisch mag het werkwoord *vertrekken*¹⁶ ook direct na het betrekkelijke voornaamwoord staan.

¹⁶ Het Russisch kent koppelwerkwoord *zijn* niet

Het voornaamste verschil tussen de **bezittelijke voornaamwoorden** in het Russisch en het Nederlands, is dat in het Nederlands het voorzetsel *van* wordt gebruikt, als een bezittelijk voornaamwoord na het woord staat dat het bepaalt (bezit): broer *van mij*. In het Russisch mogen bezittelijk voornaamwoorden er zowel vóór als achter staan maar er wordt geen extra voorzetsel gebruikt als het na het bezit staat: *мой брат /moj brat/ vs брат мой /brat moj/*.

Het verschil tussen de **onbepaalde voornaamwoorden** in het Russisch en het Nederlands is de manier van onderscheid maken tussen het onpersoonlijke gebruik van het woord “ze” en het woord “men”. In het Nederlands wordt “ze” voor informele contexten gebruikt en “men” voor formele, terwijl voor formele uitingen in het Russisch pro-drop wordt gebruikt:

(8) Ze zeggen dat dat niet mag. - Они говорят, что это делать нельзя.

Men zegt dat dat niet mag. - Говорят, что это делать нельзя.

Tot slot kent het Russisch slechts één vorm van het **wederkerend voornaamwoord**, *себя*, dat alleen voor de naamval wordt verbogen en wordt, in tegenstelling tot het Nederlands, bij elke persoon en elk getal gebruikt:

(9) Вы говорили о себе – U sprak over uzelf

Вы говорили о себе – Jullie spraken over jezelf.

Они говорили о себе – Zij spraken over zichzelf.

5.3 Werkwoorden (verba)

Voor de werkwoorden geldt in het algemeen dat het Russisch geen scheidbare werkwoorden kent maar het heeft wel aspect, terwijl het Nederlands naast scheidbare werkwoorden, hulpwerkwoorden van aspect heeft. Daarnaast laten beide talen het vormen van nieuwe werkwoorden door middel van prefixen toe: *kopen- afkopen-bijkopen-omkopen* – (*verkopen*) versus *купить - подкупить - прикупить - выкупить* – (*продать*¹⁷).

5.3.1 Getal en persoon

Het Russisch heeft net als het Nederlands enkelvouds- en meervoudsvormen. Ook hebben beide talen de 1^e, 2^e en 3^e persoon. Het Nederlands heeft echter bijna geen uitgangen voor de 1^e, 2^e en 3^e persoon in enkelvouds- en meervoudsvormen in vergelijking met de uitgangsparadigma van

¹⁷ *Verkopen* heeft in het Russisch een andere stam.

het Russisch. In het Nederlands wordt in de tegenwoordige tijd *-t* aan de 3^e persoon enkelvoud en *-en* aan meervoudsvormen toegevoegd, terwijl het Russisch in de tegenwoordige tijd voor elke persoonsvorm zowel in het meervoud als in het enkelvoud aparte uitgangen kent.

5.3.2 Stamveranderingen

Beide talen in kwestie kennen stamveranderingen. Het Russisch kent geen verdubbeling van de klinkers zoals in *koken – kookt*, maar het kent wel de afwisseling van klinkers:

- (10) *везу* /vezu/ (ik draag/ik voer)- *возить* /vozit'/ (dragen/voeren)
сухой /suchoj/ (droog)- *сохнуть* /sochnut'/ (drogen (onvoltooid aspect))
- *засыхать* /zasichat'/ (drogen (voltooid aspect))

Afwisseling van medeklinkers bestaat wel in beide talen:

- (11) *reizen – reist*, *kopen – gekocht*, *lezen – las*, *leven (zwak) – leefde*
пахать /pachat'/ (ploegen/hard werken) – *пауы* /pashu/, (ik ploeg)
водить /vodit'/ (rijden) - *вожу* /vozhu/ (ik rijd)
носить /nosit'/ (dragen) - *ношу* /noshu/ (ik draag)

5.3.3 Koppelwerkwoorden

Verder hebben beide talen koppelwerkwoorden, maar in de Russische grammatica worden zowel hulp- als koppelwerkwoorden, 'hulpwerkwoorden' genoemd. De Nederlandse koppelwerkwoorden *blijken*, *schijnen*, *lijken*, *heten*, *vóórkomen* zijn in het Russisch 'gewone' werkwoorden en worden vaak in combinatie met voorzetsels gebruikt.

In de tegenwoordige tijd komt het koppelwerkwoord *zijn/worden* in het Russisch niet voor maar in de toekomstige en verleden tijden wel:

- (12) Ik ben student - Я студент (Lett.: Ik student)
Ik zal student zijn - Я буду студентом
Ik was student - Я был студентом

5.3.4 Pro-drop

Tot slot heeft het Russisch het grammaticale verschijnsel *pro-drop* (Pronoun-dropping). Het houdt in dat in het Russisch het subject van de zin weggelaten mag worden. Wie de handeling

doet/ over wie het gaat is uit de uitgangen/flexies te halen. Pro-drop vindt in het Russisch in alle drie de tijdsvormen plaats, en zowel in vragende als in declaratieve zinnen. Het noemen van het subject in het Nederlands daartegen is een must:

(13) Wat heeft hij (zij) gebracht?

- Что принес(ла)? /chto prines(la)?/ (Lett.: Wat gebracht?) → *l* – verl.tijd, *a* - vrouwelijk
of
- Что он(а) принес(ла)? /chto on(a) prines(la)?/ (Lett.: Wat hij(zij) gebracht?)

(14) Zij heeft gekocht.

- Купила /kupila/ (Lett.: gekocht): *l* → verl. tijd, *a* – 2^e pers, vrouwelijk

(15) Hij (zij) wil het.

- Хочет это /xochet eto/ (Lett.: wilt): *t* – tegenw. tijd, 2^e pers, zowel mannelijk als vrouwelijk.

5.4 Deelwoord

Zowel *actieve* als *passieve* deelwoorden bestaan in beide talen in kwestie. Deelwoorden worden in het Russisch verbogen naar geslacht, getal en naamval, terwijl ze in het Nederlands onveranderd blijven, maar ze worden dan wel in combinatie met de hulpwerkwoorden *hebben/worden* gebruikt in de actieve vorm in de verleden tijd en in de passieve vorm in de tegenwoordige tijd. Verder staan de constructies met het deelwoord in het Russisch altijd tussen komma's.

Als een constructie met het deelwoord in het Russisch achter een zelfstandige naamwoord staat, wordt het naar het Nederlands vertaald m.b.v. een relatiefzin:

(16) actief t.t.: читающий мальчик (m.) – de *lezende* jongen

actief v.t.: мальчик, читавший этот рассказ (m.) – de jongen *die* dit
verhaal *gelezen heeft*

passief t.t.: читаемая книга (v.) – het boek *dat gelezen wordt*

passief v.t.: прочитанный текст (m.) – de *(uit)gelezen* tekst

Alle constructies met een deelwoord kunnen (in het Russisch) geparafraseerd worden met behulp van *die/dat*. Bijvoorbeeld: читающий мальчик (de lezende jongen) versus мальчик, который читает (de jongen *die* leest).

5.5 Gerundium

Het Nederlands kent geen gerundium. Het gerundium is afgeleid van het werkwoord en lijkt wat vorm betreft op een bijwoord: het wordt niet verbogen of vervoegd. Een constructie met het gerundium wordt gebruikt wanneer de handelende persoon van de hoofdhandeling gelijk is aan die van de nevenhandeling. Het gerundium wordt in het Russisch bijna altijd door middel van een komma toegewezen:

- (17) Imperfectief gerundium: *Не говоря(ger.)* ни слова, она вышла из комнаты. – Zij ging de kamer uit *zonder* iets *te* zeggen.
Perfectief gerundium: *Подобрав(ger.)* наши чемоданы, мы вышли на улицу. – *Nadat* we onze koffers *hadden opgepikt*, liepen we naar buiten.

Omdat het Nederlands geen gerundium kent, worden Russische constructies met het gerundium in het Nederlands op verschillende manieren vertaald:

- (18) **Zonder te + inf. :** Het bedrijf heeft het oog laten vallen op de nieuwe Boeing, *zonder deze al te bestellen.* - <...>, *не делая заказа.*
Met het voegwoord *terwijl*: ‘Hoi, Tom,’ zei oom, *terwijl* hij met uitgestoken arm op mijn zoon *afliep.* - <...>, *идя на встречу с протянутой рукой.*
Door + inf.: *door bekend te maken* – *сообщая*
Na (te) + inf.: *Na enig nadenken* herinnerde ik me dat <...>. - *Подумав* немного, я вспомнил, что <...>.
Bijzinnen met *nadat* en *toen*: Pas *toen* ik tien jaar geleden in London *kwam* wonen, <...> - Только десять лет назад, *переехав* жить в Лондон, <...>.

5.6 Bijwoord ER (adverbium ER)

Een adverbium is een woord dat iets zegt over een werkwoord, een adjectief of een ander adverbium. In beide talen blijven adverbia invariant. Er zijn adverbia van bijvoorbeeld plaats (*hier, daar*), van tijd (*vandaag, soms*), vragende adverbia (*waar? wanneer?*), verbindende adverbia (*daarom, toen*). Deze adverbia komen in beide onderzochte talen voor. Naast deze adverbia heeft het Nederlands het adverbium *er*, dat in het Russisch niet bestaat. Het komt in het Nederlands in vijf verschillende functies voor (voorlopig subject, aanduiding van plaats, gecombineerd met een prepositie, gecombineerd met een telwoord en als subject van een passieve zin).

Hieronder volgen voorbeelden van hoe deze vijf functies van *er* zich in het Russisch voordoen:

- **Als voorlopig subject** wordt *er* naar het Russisch niet vertaald:

(19) *Er* zit een kat in de tuin. - В огороде сидит кошка. (Lett.: In de tuin zit een kat.)

- **Als aanduiding van plaats** worden in het Russisch i.p.v. *er* aanwijzende voornaamwoorden gebruikt:

(20) Ken je Amsterdam? Ik heb *er* gewoond. - Ты знаешь Амстердам? Я там/тут жил. (Lett.: Ik heb *daar/hier* igewoond.)

- **In combinatie met respectievelijk een voorzetsel en een telwoord** wordt in het Russisch ook een prepositie gebruikt, maar *er* blijft ontbreken:

(21) Ik heb *er* weleens van gehoord. - Я об этом однажды слышал.
(aanwijz. voornaamwoord *dit*)

Ik heb *er* vier. - У меня *их* четыре. (persoonl. voornaamwoord *hen*)

- **Als *er* als subject van een passieve zin** wordt gebruikt, wordt het in het Russisch door middel van een onpersoonlijke actieve zin vertaald. In onpersoonlijke actieve zinnen wordt de handeling niet toegeschreven aan een specifieke persoon maar aan één of meer personen in het algemeen:

(22) *Er* wordt gebeld. – Звонят. (Letterlijk: Bellen. 3e pers. meerv.)

6. Verschillen: Zinnen

In dit laatste hoofdstuk over grammaticale verschillen tussen het Nederlands en het Russisch wordt ingegaan op de zinnen. Eerst komt de woordvolgorde aan bod, vervolgens worden Ja/Nee zinnen besproken en tot slot volgt de negatie.

6.1 Hoofdzinnen

De woordvolgorde in de hoofdzinnen in het Nederlands staat min of meer vast. Een heel belangrijk verschil met het Russisch is dat het Nederlands de *verb second* (V2) eigenschap heeft, d.w.z. dat het werkwoord in de hoofdzinnen altijd op de tweede grammaticale plek komt te staan. Daartegen is de woordvolgorde in het Russisch vrij, maar toch niet helemaal willekeurig:

(23) Ik sta morgen vroeg op. - Мне *завтра* рано вставать.

(Letterlijk: Mij *morgen* vroeg opstaan.)

(24) *Morgen* sta ik vroeg op. - *Завтра* я рано встану.

(Letterlijk: *Morgen* ik vroeg opsta¹⁸.)

Het Russisch is ook een SVO-taal¹⁹ maar de woordvolgorde wordt door de communicatieve doeleinden van de spreker bepaald. De woordvolgorde in neutrale beweringen is als volgt: onderwerp – gezegde – lijdend of meewerkend voorwerp – bepalingen.

Het is tot slot notabel dat in het Russisch, i.t.t. het Nederlands, een bijwoordelijke bepaling (van tijd en/of plaats) bij het gezegde vóór het werkwoord staat: Он весело *вбежал в комнату* (Letterlijk: Hij vrolijk *rende in de kamer*), terwijl hij er in het Nederlands na komt staan: Hij *rende vrolijk de kamer binnen*.

6.2 Bijzinnen

Net als bij de hoofdzinnen wordt de woordvolgorde in de bijzinnen in het Russisch bepaald door de communicatieve doeleinden. Dit geldt niet voor het Nederlands want in deze taal staat het subject vooraan in de bijzin en het werkwoord achteraan.

¹⁸ Het Russisch kent geen scheidbare werkwoorden.

¹⁹ S=subject, V=verbia/werkwoord, O=object.

Het volgende belangrijke verschil is dat het Russisch geen tijdsagreement vereist tussen de hoofd- en bijzinnen:

- (25) Ik *wist* dat je *zou* komen. - Я знала, что ты *придешь* (Letterlijk: Ik *wist*, dat je *zal* komen).

In (25) worden werkwoorden in het Nederlands in dezelfde tijdsvorm gebruikt, maar in het Russisch staat het werkwoord in de bijzin in de toekomstige tijd, hoewel het werkwoord in de hoofdzin in de verleden tijd wordt gebruikt.

In tegenstelling tot de Nederlandse taal moeten in het Russisch alle soorten bijzinnen in het schrift door een komma van elkaar worden gescheiden:

- (26) Он сказал, что придет вовремя. (Letterlijk: Hij zei, dat zal komen op tijd). - Hij zei dat hij op tijd zou komen.
(27) Девочка, которая там стоит, моя сестренка. (Letterlijk: Meisje dat daar staat, mijn zusje.) - Het meisje dat daar staat, is mijn zusje.

6.3 Ja/Nee vraagzinnen

Ja/nee vraagzinnen hebben in het Russisch geen speciale woordvolgorde, terwijl ze in het Nederlands met een werkwoord beginnen. Bovendien stijgt de intonatie in het Nederlands bij het woord dat bevestiging/ontkenning vereist. In het Russisch is de sterk stijgende intonatie van belang om de ja/nee vraagzinnen te onderscheiden van de mededelende zinnen:

- (22) Kom je morgen terug? - Ты завтра вернешься? (Letterlijk: Je morgen terug komt?) Of Ты вернешься завтра? (Letterlijk: Je terug komt morgen?)
Kom jjj morgen terug? - Ты завтра вернешься? (Letterlijk: Je morgen terug komt? Of Ты завтра вернешься? (Lett.: Je terug komt morgen?)

6.4 Negatie

Het Russisch kent dubbele negatie. Bijvoorbeeld in *Ik heb hem nooit gezien* staat in het Nederlands *nooit* als negatieteken. Dezelfde zin klinkt in het Russisch als *Я никогда его не видел* (Letterlijk: Ik nooit hem niet gezien.), waar zowel *nooit* als *niet* voor de negatie zorgen.

Verder moet *niet* in het Russisch altijd vóór het woord (handeling, eigenschap, persoon, etc.) staan waar het om gaat s:

(23) *Я не приду* (Lett.: Ik niet kom) – Ik kom niet.

(24) *Он этого не видит* (Lett.: Hij dit niet ziet) - *Ниж ziet het niet*.

(25) *Это был не он* (Lett.: Dit was niet hij) – Dat was hij niet.

Говорят, что это был не он (Lett.: Zeggen dat dat was niet hij) – Men zegt dat dat niet hij was.

(26) *Это не было красиво* (Lett.: Dit niet was mooi) – Dat was niet mooi.

Tot slot heeft het Nederlands twee soorten negatie: *geen* en *niet*. Het gebruik van *geen* is in het Russisch anders. Zo worden bijvoorbeeld de Nederlandse zinnen *Ik heb geen melk* en *Daar heb ik geen verstand van* respectievelijk naar het Russisch vertaald als *У меня нет молока* (Lett.: *Bij mij nee melk*) en *Я в этом не разбираюсь* (Lett.: *Ik in dit niet heb verstand*).

DEEL 2: Oefeningen

Uitspraak

Korte versus lange klinkers

Klinkers	Russisch: alleen korte klinkers
----------	---------------------------------

Oefening 1.

Doel van de oefening: Uitspraak van de lange klinkers aanleren.

Luister naar de woorden en herhaal. Probeer alle klinkers duidelijk kort of lang uit te spreken.

a. Bak-baak, tak-taak, bef-beef, tem-teem, bot-boot, pot-poot, bom-boom, fut-fuut, put-puut, juk-buut, kapt-kaapt, bent-beent, kopt-koop.

b. Aankom, opneem, bontknoop, afkoop, buurman, duurzaam, boodschap, bespaart, daarmee, omgekeerde, helemaal, schoonmaken, hoogste, opereerde, logeert, reageerde, daaronder.

Klinkerreductie

Woorduitspraak	Russisch: alleen klinkers met accent worden duidelijk uitgesproken. De andere klinkers worden half en/of hard gereduceerd.
----------------	--

Oefening 2:

Doel van de oefeningen: Reductie van de klinkers afleren, beseffen van de reductiegewoonte.

Luister naar de woorden en herhaal ze. Probeer alle klinkers duidelijk uit te spreken:

Ondoorgrondelijk, afkomen, opkoop, plantenkamer, schitterende, universiteit, donderdagavond, absoluut, apparaten, rechtbank, enthousiasme, taalkunde, telefoontarieven, uitverkocht, activiteiten, supermarkten, aandeelhoudersvergadering, productie, tekort, tomaten, ongelukkig, gemeenteraad, opzicht.

Oefening 3.

Probeer je 3-5 woorden te herinneren die voor je gesprekspartner onduidelijk waren wegens jouw gereduceerde/foutieve uitspraak van de klinkers. Schrijf ze hieronder op en leer ze goed uit te spreken.

1. -----
2. -----
3. -----
4. -----
5. -----

Oefening 4.

Probeer de volgende woorden goed uit te spreken (met veel aandacht voor de klinkers). Schrijf ernaast hoe je gewend was deze woorden uit te spreken.

1. Krokodil -
2. Prognose -
3. Producten -
4. Omstandigheden -
5. Salaris -
6. Onderhandelingen –
7. Professor –

Zachte medeklinkers

Medeklinkers	Russisch kent zachte medeklinkers
--------------	-----------------------------------

Oefening 5.

Doel van de oefeningen: Zachte uitspraak van de medeklinkers afleren.

Luister naar de woorden en herhaal ze. Probeer alle medeklinkers hard uit te spreken.

Politiek, internet, kleren, allerbeste, meer, gordijnen, ondertussen, leven, eigenlijk, helemaal, vliegtuig, verpleegster, bedienen, alleen, liep, weliswaar, betrekkelijk, wijde, tien, type, die, tule, reeks, politie, belachelijk, uitkeren, lijsttrekkers, lucht, zijn, heeft, stilte, algemeen.

Oefening 6.

Van welke woorden uit de oefening 5 vind je het moeilijk om de medeklinkers juist uit te spreken? Bedenk meer woorden met deze medeklinker(s) in combinatie met de klinkers e en/of i/ie en leer ze goed uit te spreken.

- 1.-----
- 2.-----
- 3.-----
- 4.-----
- 5.-----

Dubbelle medeklinkers

Medeklinkers	<u>Russisch: dubbel geschreven medeklinkers worden vaak als één lange medeklinker uitgesproken</u>
--------------	--

Oefening 7.

Doel van de oefeningen: Juiste uitspraak van de dubbele medeklinkers aanleren.

Luister naar de woorden en herhaal ze. Probeer de dubbele medeklinkers goed uit te spreken.

Maatschappelijk, onderdrukking, bezittingen, wettelijk, stemmen, aanvaardden, kennis, ontwikkelen, betrekking, mislukken, oplossing, zwakken, winnen, stappen, gemakkelijk, verschillende, apparaat, *Tuttifrutti*, irriteren, passeren, alle, schitterende, ballet.

Woordvorming

Zelfstandige naamwoorden

Meervoud

Zelfstandige naamwoorden	Nederlands: meervoud kent 2 uitgangen <i>-s</i> en <i>-en</i> + uitzonderingen
--------------------------	--

Oefening 8.

Doel van de oefeningen: het gebruik van de juiste meervoudsuitgangen aanleren.

Bekijk het voorbeeld en de oefening. Maak de zinnen zelfstandig af.

Voorbeeld: Hebt u één boekwinkel gehad? → Nee, ik heb twee boekwinkels gehad.

1. Heb je één sprookje verteld? 2. Heb je één deur gemaakt? 3. Hebt u op één raam geklopt? 4. Hebt u één uur gewandeld? 5. Hebt u één nacht gewerkt? 6. Heb je één beest gepakt? 7. Heb je één taal geleerd?

Oefening 9.

Doel van de oefeningen: het gebruik van de juiste meervoudsuitgangen aanleren.

Vertaal naar het Nederlands.

1. прекрасные идеи; 2. мои братья; 3. не очень хорошие фасады; 4. трудные уроки; 5. семь лун; 6. наши ночи на лестницах; 7. двое (настольных) часов; 8. два часа; 9. старые товарищи по школе; 10. новые центры; 11. ваши сыновья; 12. воскресения; 13. много интересных словечек.

Oefening 10.

Doel van de oefeningen: het gebruik van de juiste meervoudsuitgangen aanleren.

Vertaal naar het Nederlands in de meervoudsvorm.

1. Машина; 2. кровать; 3. цветок; 4. книга; 5. подарочек; 6 фильм; 7. история; 8. собака; 9. дом; 10. шкаф; 11. спичка; 12. мужчина; 13. бабушка; 14. школа; 15. язык; 16. телефон; 17. рыба; 18. женщина; 19. слово; 20. музей.

Geslacht

Zelfstandige naamwoorden	Russisch: woordgeslacht gemarkeerd, woordgeslacht agreement in de zin/tekst Nederlands: onzijdig woordgeslacht gemarkeerd
--------------------------	--

Oefening 11.

Doel van de oefening: ongemarkeerdheid van het woordgeslacht leren.

Zoek in het Groene boekje het woordgeslacht van de volgende woorden op. Vertaal ze en vergelijk ze met de Russische woordgeslachten.

1. De kroeg
2. De auto
3. Het boek
4. Het huis
5. Het systeem
6. De baard
7. De neus
8. Het oog
9. De rok
10. Het wiel

Naamval

Zelfstandige naamwoorden	Russisch: zes naamvallen
--------------------------	--------------------------

Oefening 12.

Doel van de oefeningen: Impliciteit van de naamvallen in het Nederlands en de rol van de voorzetsels daarbij demonstreren.

1. Kies steeds **de juiste pan**. - Всегда выбирайте **правильную** сковородку.
2. Zij draait **het fornuis** uit. - Она выключает плиту.
3. Hij rolde zich op zijn **rug**. - Он перевернулся на спину.
4. Kinderen luisterden **naar muziek**. - Дети слушали музыку.
5. Hij staat **op** die **vrouw** te wachten. - Он стоит ждет ту женщину.
6. Dit is Jans auto/Dit is auto **van** Jan. - Это машина Яна.

Voornaamwoorden

Voornaamwoorden	Nederlands: persoonlijk vnv. met of zonder nadruk
-----------------	---

Oefening 13.

*Doel van de oefening: Persoonlijke voornaamwoorden met nadruk juist leren gebruiken.
Kies de juiste vorm van het persoonlijk voornaamwoord.*

1. Hoe is het met je/jou? – Goed. En met je/jou? 2. Ik zag je/jou gisteren op de markt. – En ik zag je/jou niet. 3. Ik ben blij voor je/jou! – En ik voor je/jou! 4. Had je/jij al van dat advocatenkantoor gehoord? 5. Kom je/jij dat pakje brengen of doet hij dat? 6. Kun je/jij me/mij goed horen of niet?

Voornaamwoorden	Russisch: bijvoeglijk vnw. zelfstandig gebruikt Nederlands: bezittelijk vnw. na zelfs. nw. met <i>van</i> (<i>van Jan</i>)
-----------------	---

Oefening 14.

*Doel van de oefening: Zelfstandig gebruik van de bijvoeglijk voornaamwoorden afleren.
Kies het juiste antwoord.*

1. Is dit jouw boek?

- Ja, dit is mijn boek.
- Ja, van mij.
- Nee, dit is mijn boek niet.
- Nee, niet mijn.

2. Staat daar auto van Anton?

- Ja, dat is zijn auto.
- Ja, dat is zijn.
- Nee, dat is zijn niet.
- Nee, dat is niet zijn auto.

3. Is dit jouw of zijn cadeautje?

- Dit is mijn.
- Dit is van hem.
- Dit is zijn cadeautje.

4. Was het fout van Mark?

- Ja, zijn.
- Ja, van hem.
- Ja, dit was zijn fout.
- Nee, dit was hem niet.
- Nee, niet van hem./Nee, niet zijn.

Voornaamwoorden	Russisch: onbepaald vnw. <i>men</i> ontbreekt → pro-drop
-----------------	--

Oefening 15.

Doel van de oefening: Onbepaalde voornaamwoord men juist leren gebruiken.

Vertaal naar het Nederlands.

1. В кафе ходят с друзьями, не с бабушкой.- _____
2. Нельзя этого говорить.- _____
3. Говорят, что это твоя вина.- _____
4. Тут делают, что хотят.- _____
5. Зимой носят теплую одежду.- _____
6. Сюда приходят, чтоб поговорить, а не читать.-

7. Все знают, о чем идет речь.- _____

Oefening 16.

Doel van de oefening: Onbepaalde voornaamwoord men juist leren gebruiken.

Schrijf 5 zinnen met men op en gebruik het voornaamwoord IK in plaats daarvan.

Voorbeeld: **Men ziet** niets in het donker. → **Ik zie** niets in het donker.

1. -----
2. -----
3. -----
4. -----

5. -----

Voornaamwoorden	Nederlands: wederkerend vnw. wordt verbogen
-----------------	---

Oefening 17.

Doel van de oefeningen: Vormen van de Nederlandse wederkerend voornaamwoord juist leren gebruiken.

Zoek uit in welke zinnen het woord zichzelf correct is gebruikt. Vertaal de zinnen naar het Russisch.

1. Zij hebben het alleen over zichzelf gehad.- _____
2. Ik heb onszelf er goed op voorbereid.- _____
3. Ik heb mezelf beter gemaakt.- _____
4. Heb je jezelf aangekleed? Grote jongen, hoor!-

5. Hij ziet hemzelf in de spiegel niet.- _____
6. Jullie praten alleen over mezelf.- _____
7. Zij heeft gisteren hemzelf geknipt.- _____
8. We konden onszelf niet horen. - _____
9. Hij heeft jezelf op TV gezien.- _____
10. Hij vergeet zichzelf. - _____
11. De kapper scheert zichzelf.- _____
12. Bij het schillen van de aardappels heb ik me gesneden.-

13. Jan vroeg Karel of die zichzelf herkende op de politiefoto's.-

Oefening 18.

Vertaal naar het Nederlands.

1. Она любит себя больше, чем ты думаешь.
2. Им приходится надеяться только на себя.
3. Мы купили себе мяч.
4. Они наряжают себя к празднику.
5. Вова рассматривал фотографии и увидел самого себя.
6. Зачем ты обвиняешь себя в его ошибках?

Werkwoorden

Sterke en zwakke werkwoorden

Werkwoorden	Nederlands: zwakke versus sterke ww.
-------------	--------------------------------------

Oefening 19.

Doel van de oefeningen: Sterke en zwakke werkwoorden correct leren gebruiken.

Vul de correcte vorm van de sterke werkwoorden in. Vertaal de zinnen naar het Russisch.

1. De bloemen (staan)..... eerst op tafel. 2. Wat (vragen) Ze? 3. (Mag) jullie dat nooit? 4. Hij (blijven)..... op de fabriek. 5. Ik (vinden) 5 euro. 6. Ze (komen)..... gisteren hier. 7. (Slapen)..... zij thuis? 8. Om hoe laat (beginnen)..... Hij? 9. (Lezen) je dat boek daar? 10. (Houden)hij van haar? 11. Wat (eten)..... u? 12. Ze (spreken)..... Russisch. 13. Gisteren (schijnen)..... de zon. 14. Het (worden)..... mooi weer. 15. Eindelijk (verschijnen) Henk.

Oefening 20²⁰.

Vul de correcte vorm van de sterke of zwakke werkwoorden in. Vertaal de zinnen naar het Russisch.

1. De storm (verwoesten)..... ons tuinhuisje.
2. We (gaan)..... met de fiets naar de volgende bestemming waarna we met de trein verder (reizen).....

²⁰ Zinnen zijn overgenomen van <http://cambiumned.nl/hpoefpvvt.htm> en <http://cambiumned.nl/hpoefvertijdzwst.htm> .

3. Het team (landen)..... gisteren pas laat op Schiphol.
4. Hij (bekleden)..... de stoel opnieuw.
5. Ik (beven)..... enorm toen ik (zien)wat er (gebeuren)
6. Wij (kopen)..... zoveel omdat hij daar altijd veel van (eten).....
7. De kinderen (lachen)..... toen hij weer eens (morsen).....
8. Ik (vermoeden)..... dat al.
9. De deurknop (blinken)..... als nooit tevoren.
10. Nadat hij een uur op kop (liggen)....., (winnen)..... hij de wedstrijd uiteindelijk niet.
11. Wij (vermoeden)..... dat de verzekering het (vergoeden).....
12. Het nieuwtje (verspreiden)..... zich snel door de school.
13. Mijn vriend (posten)..... de aanvraag nog net op tijd.
14. Hij (schrijven)..... het antwoord stiekem op zijn hand.
15. Hij (racen)..... met zijn scooter naar huis.
16. Die familie (verhuizen)..... bijna elk jaar.
17. Het rotsblok (vallen)..... op een geparkeerde auto.
18. De leraar (worden)..... boos omdat jij zo vaak (lachen).....
19. Hoe lang (branden)..... die kaarsen?
20. Mijn auto (starten)..... vanmorgen niet.
21. Wij (melden)..... ons al vroeg.
22. Mijn moeder (hechten)..... veel waarde aan die lepels.
23. Het (tochten)..... in dat bijgebouw verschrikkelijk.

Pro-drop

Werkwoorden & Persoonlijke voornaamwoorden	Russisch: pro-drop
---	--------------------

Oefening 21.

Doel van de oefeningen: Het weglaten van de persoonlijke voornaamwoorden afleren.

Vertaal de zinnen naar het Nederlands.

1. Живу и работаю в Париже.- _____
2. Ест по утрам кашу.- _____
3. Были летом в Барселоне.- _____
4. Хотим написать статью об Ajax.- _____
5. Боялась темноты.- _____
6. Роботом до 17.00.- _____

7. Когда, говоришь, это было? - _____
8. Где твой компьютер? Сломался. - _____
9. В последнее время болеем часто. - _____
10. Ждет не дождется начало фильма. - _____

Oefening 22.

Gebruik je vaak in het Nederlands zinnen zonder ik/hij/wij zoals in het Russisch voorkomt? Schrijf er een paar op in correct Nederlands.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Gerundium

Gerundium	Nederlands: geen gerundium
-----------	----------------------------

Oefening 23.

Doel van de oefeningen: Constructies aanleren die in het Nederlands i.p.v. het gerundium gebruikt worden.

Vertaal de zinnen naar het Nederlands met behulp van zonder te + inf., terwijl, door + inf., na (te) + inf., toen.

1. **Не дожидаясь** конца фильма, он покинул кинотеатр.
2. Очень осторожно, **не торопясь**, он шел к своей цели.
3. Танцевали под дождем, **не чувствуя** холода.
4. **Живя с** родителями, мне никогда не приходилось готовить.
5. Говори, но только **хорошо подумав**.
6. Вечером, **засыпая**, он смутно вспоминал события дня.
7. Он прервал свой рассказ, **закуривая**.
8. Она разбудила сына **улыбаясь**.
9. **Будя** сына, она улыбалась.

Oefening 24.

Vertaal deze woorden naar het Nederlands.

1. Рассказыва́я; 2. Окончи́в; 3. Пролете́в; 4. Подава́я; 5. Засы́пая; 6. Спу́скаю́сь с
лестни́цы; 7. Войде́я; 8. Спе́в; 9. Убира́я; 10. Убра́в; 11. Блестя́; 12. Шепча́.

Oefening 25.

Vervang het eerste deel van de zin naar de constructie met door/zonder/na + te en vertaal.

1. Als hij direct schuld bekend, zal hij een betere indruk op de rechter maken. 2. Omdat men hem een mooie baan aanbood, kon men hem verleiden naar Amerika te komen. 3. Hij waarschuwde de politie niet en verliet de plaats van het ongeluk. 4. Als je niets van financiële politiek snapt, kun je ook niets van de moderne maatschappij begrijpen. 5. Nadat hij zijn hele gezin in het oorlogsgeweld verloren had, verliet hij Italië. 6. Hij merkte iets onduidelijks op over onze bejaarden en verdween daarna om de hoek. 7. Wanneer u zich de verhouding tussen dichters en professoren voorstelt, kunt u dit soort teksten beter vertalen. 8. Ze zong een paar prachtige liederen en toen ging ze eenzaam in een hoekje zitten. 9. Hij had niets aan dat gebied kunnen veranderen en keerde terug naar Griekland.

Bijwoord ER

Bijwoord	Nederlands: woordje <i>er</i> (verschillende functies)
----------	--

Oefening 26.

Doel van de oefeningen: Functies van ER kunnen onderscheiden en leren juist te gebruiken.

Lees de tekst 'Wie heeft daar gewoond?'. Het woord ER wordt er vier keer gebruikt. Leg uit waarom er ER staat.

WIE HEEFT DAAR GEWOOND?

'In dat huis daar, met die lelijke witte ramen, heb jij toch gewoond?', vraagt Liesje. 'Nee', antwoordt Klaas, 'maar ik ben er wel vaak geweest. Ger heeft er heel lang gewoond. Zijn broers hebben er trouwens ook nog gewoond, maar die heb ik nooit gekend. Nu is er geloof ik een bloemenwinkel.' 'Dat klopt. Ze hebben er hele mooie bloemen. En goedkoop ook. Ik hou van die kleine winkeltjes, ze zijn zo gezellig.' 'En in dit huis is Rembrandt vaak geweest, zegt men. Men zegt zo veel...'

Oefening 27.

Vul als het nodig is de gaten in.

1. Wie is ... daar? 2. Hij heeft ... al vier. 3. Wie heeft ... een wit hondjes ... gevonden? 4. Wie is ... geboren, gestorven? 5. ... ligt een brief voor je klaar. 6. Ik weet niet wie ... allemaal gekomen zijn. 7. Ik heb ... drie boeken liggen. 8. Wie schrijft ... een brief? 9. Wat is ... gebeurd? 10. ... wordt nagedacht. 11. ... wordt ... door hem een verhaal verteld. 12. Wat wordt ... gezegd? 13. Hij vertelt ... een verhaal. 14. We zijn ... niet voor.
- 2.

Zinnen

Woordvolgorde

Woordvolgorde	Nederlands: V2. Nederlands: in bijzinnen werkwoord achteraan
---------------	---

Oefening 28.

Doel van de oefeningen: Juiste woordvolgorde aanleren.

Maak zinnen van de volgende woorden. Vertaal de zinnen naar het Russisch.

1. Erg-oud-zij-en-zijn-lui. 2. Woon-in-Utrecht-ik-het-centrum-van. 3. Vrouw-de-een-en-fiets-fietst-van-Pieter-heeft-graag. 4. Klaas-niet-vandaag-werkt. 5. Vandaag-misschien-ik-maargewoon-bed-in-blijf. 6. Liesje-ook-thuis-gelukkig-straks-weer-komt. 7. Vandaag?-eten-we-wat. 8. De-op-helaas-wijn-is. 9. Russische-ik-oma-een-heb-namelijk. 10. Wel-ik-het-geprobeerd-heb-al.

Oefening 29.

Vertaal naar het Nederlands.

1. Когда/если чистишь лук, появляются слезы на глазах. 2. Когда варят картошку, обычно сначала ее чистят. 3. Если хотите выпить, напитки стоят на столе. 4. У Маши есть книжка, в которой в точности указано, что нужно делать, если их ее машина сломалась. 5. Из-за того, что сцепление было сломано, машина не могла ехать быстрее чем 20км. в час. 6. Когда я его спросил, для чего он это использует, он ответил <...>. 7. На карте отмечено, как нам ехать. 8. Он говорит, что поедет в Россию. 9. Я говорю, что приду завтра. 10. Я заболел, когда я там работал.

Tijdsagreement

Woordvolgorde	Russisch: in bijzinnen geen tijdsagreement
---------------	--

Oefening 30.

Doel van de oefeningen: Het juiste tijdsgebruik aanleren.

Kies de juiste werkwoordsvorm. Vertaal de zinnen naar het Russisch.

1. Ik *dacht*, dat je ook *zou komen* naar het concert. 2. Ze *zei*, dat ze je/jou *zag*. 3. Ze *zei*, dat ze je *had gezien*. 4. Ik *wist*, dat ze dit *zou zeggen*.

Oefening 31.

In de volgende zinnen wordt de tegenwoordige tijd gebruikt: Henk vindt..., Marja zegt..., Irene wil... Gebruik in deze zinnen de verleden tijd, vergeet niet de tijd in de bijzinnen aan te passen.

1. Henk vindt dat hij zich eerst moet scheren. 2. Marja zegt dat ze lief en leed met me zal delen. 3. Irene wil dat Hugo zijn baard laat groeien. 4. Ik denk achteraf dat jullie me gewoon iets wijs wilden maken. 5. Ze hebben het erover dat ze gaan winkelen. 6. We geloven niet dat ze het laat zullen maken. 7. Ik herinner me niet dat hij van school is getrapt. 8. Het lijkt wel of zij eigenlijk iets heel anders bedoelen. 9. Ik vraag alleen maar of jullie al doorhebben, wie hier eigenlijk de macht heeft. 10. Ze zegt dat ik wel ziek zal worden.

Oefening 32.

Vertaal naar het Nederlands.

1. Они обещали, что будут хранить этот кубок, имеющий большую ценность, специально для нас. 2. Я ему ответил, что никогда не смогу объяснить ему это правило. 3. Он кричал, что обжег (себе) пальцы ног. 4. Вдруг я увидел, что у львицы уже нет хвоста. 5. Он не показывал, где нашел этот клад? - Нет, это остается загадкой. 6. На основании ее слов я начал надеется, что это не будет окончательной и единственной целью нашей поездки. 7. Еще до того, как ты позвонил, они уже договорились, что тебя сюда не пустят. 8. Когда оказалось, что он в меня влюблен, я переехала в другой город. 9. Он заставил меня поверить, (сказав), что наши студенты делают успехи (идут вперед). 10. Оказалось, что он не решается искупаться в глубокой реке.

8. VERTALINGEN VOOR DE DOCENT

Oefening 9.

1. (Het) prachtige idee; 2. Mijn broers; 3. Geen (de niet) erg mooie gevels; 4. (De) moeilijke lessen; 5. (De) zeven manen; 6. Onze nachten op de trappen; 7. Twee klokken; 8. Twee uur; 9. (De) oude schoolvrienden; 10. (De) nieuwe centra; 11. Uw zoons; 12. (De) zondagen; 13. Veel interessante woordjes.

Oefening 10.

1. auto's; 2. bedden; 3. Bloemen; 4. Boeken; 5. Cadeautjes; 6. Films; 7. Geschiedenissen; 8. Honden; 10. Kasten; 11. Lucifers; 12. Mannen; 13. Oma's; 14. Scholen; 15. Talen; 16. Telefoons; 17. Vissen; 18. Vrouwen; 19. Woorden; 20. Musea/museums.

Oefening 15.

1. Naar het café gaat men met zijn vrienden, niet met zijn oma.
2. Men mag dat niet zeggen.
3. Men zegt dat het jouw schuld is.
4. Hier doet men wat men wil.
5. 's Winters draagt men warme kleding.
6. Hier komt men om te praten en niet om te lezen.
7. Iedereen weet/men weet waar het om gaat.

Oefening 18.

1. Ze houdt meer van haarzelf dan je denkt.
2. Ze kunnen alleen op zichzelf beroep doen.
3. We hebben een bal voor onszelf gekocht.
4. Ze kleden zichzelf voor het feest.

5. Vova was de foto's aan het bekijken en zag zichzelf/hemzelf erop.
6. Waarom beschuldig je jezelf van zijn fouten?

Oefening 21.

1. Ik woon en werk in Parijs.
2. 's Ochtends eet hij/zij pap.
3. Wij/zij waren in Barcelona deze zomer.
4. We willen een artikel schrijven over Ajax.
5. Zij was bang van het donker.
6. We werken tot 17.00 uur.
7. Wanneerzeg je dat het gebeurde?
8. Waar is je computer? – Hij is kapot.
9. De laatste tijd zijn we vaak ziek.
10. Hij kan niet wachten tot de film is begonnen.

Oefening 23.

1. Hij heeft de bioscoop verlaten, *zonder op het eind van de film te wachten*.
2. *Zonder op te schieten*, heel voorzichtig, ging hij naar zijn doel toe.
3. Ze dansten in de regen *zonder het koud te hebben*
4. *Toen* ik bij mijn ouders woonde, hoefde ik nooit te koken.
5. Zeg het maar/je mag het zeggen, maar alleen *na goed na te denken*.
6. 's Avonds, *terwijl* hij *in slaap aan het vallen was*, herinnerde hij vaag de gebeurtenissen van de dag.
7. Hij onderbrak zijn verhaal *door een sigaret aan te steken*.
8. *Terwijl* ze *lachte*, maakte ze haar zoon wakker.
9. Ze lachte, *terwijl* ze haar zoon wakker *maakte*.

Oefening 24.

1. Door te vertellen/ *terwijl* hij/zij (dit) vertelde; 2. Na afmaken (studie)/ *nadat* hij/zij (de studie) had afgemaakt; 3. Na over (Engeland) vliegen/ *nadat* over (Amsterdam) hebben gevlogen; 4. Door aan te geven aan/ *terwijl* hij/zij (dit) aangaf aan; 5. Door in slaap te vallen/ *terwijl* hij/zij

in slaap viel. 6. Door de trap af te gaan/ terwijl hij/zij de trap afging; 7. Na binnenkomen/nadat hij/zij naar binnen kwam; 8. Na zingen/nadat hij/zij heeft gezongen; 9. Door schoon te maken/terwijl hij/zij schoon maakte; 10. Na schoonmaken/ nadat hij/zij schoon had gemaakt; 11. Door te glanzen/terwijl hij/zij glansde. 12. Door te fluisteren/terwijl hij/zij fluisterde.

Oefening 29.

1. Als je een ui schoonmaakt, krijg je tranen in je ogen. 2. Als men aardappelen kookt, haalt men meestal eerst de schillen eraf. 3. Als jullie wat willen drinken, staat de drank op tafel. 4. Masha heeft een boekje waarin precies staat aangeduid wat ze moet doen als haar auto kapot is. 5. Omdat de versnelling kapot was, kon de auto niet harder dan twintig kilometer per uur rijden. 6. Toen ik hem vroeg waarvoor hij die gebruikte zei hij <...>. 7. Op de kaart staat hoe we moeten rijden. 8. Hij zegt dat hij naar Rusland gaat. 9. Ik zeg dat ik morgen kom. 10. Ik werd ziek toen ik daar werkte.

Oefening 30.

1. Я думал, что ты тоже придешь на концерт. 2. Она сказала, что видит тебя. 3. Она сказала, что видела тебя. 4. Я знал, что она это скажет.

Oefening 32.

1. Zij beloofden dat zij deze beker, die van grote waarde was, speciaal voor ons zouden bewaren. 2. Ik antwoordde hem dat ik hem die regel nooit zou kunnen uitleggen. 3. Hij schreeuwde dat hij zijn tenen had verbrand. 4. Plotseling zag ik dat de leeuw geen staart meer had. 5. ‘Heeft hij niet laten zien waar hij die schat had gevonden?’ – ‘Nee, dat blijft een raadsel’. 6. Op grond van haar woorden begon ik te hopen dat dit niet de definitieve en enige doel van onze reis zou zijn. 7. Nog voor jij belde hadden zij al afgesproken dat zij jou hier niet toe zouden laten. 8. Toen bleek dat hij verliefd op me was, ben ik naar een andere stad verhuisd. 9. Hij maakte me wijs dat onze studenten vooruit gingen. 10. Het bleek dat hij niet in de diepe rivier durfde te zwemmen.

9. Tabel 3: Reductie van de Russische klinkers.

Klinkers	Reductie	Voorbeeldwoord	Uitspraak
/a/ en /o/ na harde medeklinkers	Halve reductie: [ʌ] Sterke reductie: [ɐ]	Ананás (ananas) /ananás/ Дорабóтка (afwerking) /dorabótkə/	[ʌnʌnás] [dɔrʌbótkɐ]
/a/ en /e/ na zachte medeklinkers	Halve en sterke reductie: [i̯] in St.Petersburg en omg. [ɪ] in Moskou en in zuiden	Пятно́ (vlek) /pʼatnó/ Белóк (eiwit) /belók/	[pʼi̯ɛtnó] of [pʼɪtnó] [bʼi̯ɛlók] of [bʼɪlók]
/e/, en /i/ na harde medeklinkers	[i̯]	Эскáда (eskader) /eskáda/ Цыгáн (zigeuner) /t̪sigán/	[iskádə] [t̪sigán]
/i/ na zachte medeklinkers	[ɪ]	Кúрит (hij rookt) /kúrʼit/	[kúrʼɪt]
/u/ na medeklinkers	[u]	На́дю (Nadja 4 ^e nv, enklv.) /nádʼu/ Тюрба́н (tulband) /tʼurbán/	[nádʼu] [tʼurbán]